

M5 GLOBAL ASKERİ GÜÇ RAPORU

2024

RUSYA - UKRAYNA SAVAŞI DETAYLARIYLA

M5 SAVUNMA STRATEJİ DERGİSİ'NİN EKİDİR.

M5 GLOBAL

ASKERİ GÜÇ 2024 RAPORU

RUSYA - UKRAYNA SAVAŞI DETAYLARIYLA

HAZIRLAYANLAR

ADEM KILIÇ, AHMET YASİR KAYA, CAN ÇALKUÇ
MUHAMMET ALİ MECDİYELİ, ABDULLAH ŞENTÜRK

BMC

Bizi takip edin! [@](#) [f](#) [X](#) [in](#) [v](#)

ALTAY

ANA MUHAREBE TANKI

www.bmc.com.tr

ASKERİ GÜÇ RAPORU - 2024

Dolmabahçe Basın Yayın A.Ş. adına
İmtiyaz Sahibi
Yönetim Kurulu Başkanı
Abdülkadir ÖZKAN
aozkan@dolmabahceas.com

Genel Yayın Yönetmeni
Ardan ZENTÜRK
ardanzenturk@dolmabahceas.com

Yayın Koordinatörü
Abdullah ŞENTÜRK
abdullahsenturk@dolmabahceas.com

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Osman ÖZKAN
osmanozkan@dolmabahceas.com

Washington DC Temsilcisi
Anıl SURAL
anilsural@dolmabahceas.com

Avrupa Temsilcisi
Adnan Özgür ZENTÜRK
aozenturk@dolmabahceas.com

Dış Politika Editörü
Adem KILIÇ
ademkiliç@dolmabahceas.com

Reklam Satınalma
Balca AYDOĞDU
balcaaydogdu@dolmabahceas.com

Grafik Tasarım
Ali Yasir ÇIRAKLI
ciraklialiyasir@gmail.com

İdare Merkezi
Yenisülün Sokak, Begonya No:2
Levent Beşiktaş İSTANBUL
+ 90 212 812 9 245

Ankara Büro
Konukkent Mahallesi, 3035. Cadde Suit Tower
B Blok Daire 71 PK 06810, Çankaya ANKARA
+ 90 312 424 1 022

ALWAYS READY FOR SOLUTIONS

Different Approach, Sustainable Production Method

CS1 DEFENCE.com

İÇİNDEKİLER

8 BAŞYAZI

10 RAPORUN ÖNEMİ

12 1.BÖLÜM – Genel Görünüm ve Veriler

- 1.1 Dünyadaki Genel Askeri Görünüm ve Değişen Dengeler
- 1.2 Ukrayna Savaşı ile değişen dengeler ve NATO
- 1.3 Diğer ülkelerin yaklaşımları
- 1.4 Avrupa’da savunma anlayışında dönüşüm
- 1.5 Türkiye’nin savunma anlayışında dönüşüm
- 1.6 Dünyada artan savunma sanayi bütçeleri
- 1.7 Dünyada yatırımlar ve AR-GE bütçeleri
- 1.8 Ülkelerin kendi ihtiyaçlarını karşılama oranları ve dünya ihracatındaki payları
- 1.9 Sonuç

28 2.BÖLÜM – 2024’te Riskli Çatışma Bölgeleri

- 2.1 Ukrayna
- 2.2 Tayvan
- 2.3 Azerbaycan-Ermenistan (Dağlık Karabağ)
- 2.4 İran
- 2.5 Yemen
- 2.6 Etiyopya
- 2.7 Keşmir
- 2.8 Sahel
- 2.9 Güney Kore-Kuzey Kore
- 2.10 Haiti
- 2.11 Filistin
- 2.12 Kıbrıs (Doğu Akdeniz)
- 2.13 Sudan

46 3.BÖLÜM – RUSYA-UKRAYNA Savaşı ve Etkileri

- 3.1 Ukrayna işgalinin Rusya’ya maliyeti
- 3.2 ABD’nin Ukrayna’ya savunma desteği ve maliyeti
- 3.3 Savaşın başlamasından sonra NATO ülkelerinin hamleleri ve maliyeti
  - 3.3.1 Almanya
  - 3.3.2 Avusturya
  - 3.3.3 Belçika

- 3.3.4 Bulgaristan
- 3.3.5 Çek Cumhuriyeti (Çekya)
- 3.3.6 Danimarka
- 3.3.7 Fransa
- 3.3.8 Hırvatistan
- 3.3.9 Hollanda
- 3.3.10 İspanya
- 3.3.11 İtalya
- 3.3.12 Letonya
- 3.3.13 Litvanya
- 3.3.14 Macaristan
- 3.3.15 Polonya
- 3.4 İsveç ve Finlandiya'nın NATO başvurusu sonrası silahlanma hamleleri ve maliyeti
  - 3.4.1 Finlandiya
  - 3.4.2 İsveç
- 3.5 Savaşın başlamasından sonra Savunma sanayi üreticilerinin verileri

78 4.BÖLÜM - ASKERİ GÜÇ VERİLERİ

- 4.1 ABD
- 4.2 Çin
- 4.3 Rusya
- 4.4 İngiltere
- 4.5 Hindistan
- 4.6 Japonya
- 4.7 Güney Kore
- 4.8 Fransa
- 4.9 İtalya
- 4.10 İran
- 4.11 İsrail
- 4.12 Pakistan
- 4.13 Mısır
- 4.14 Yunanistan
- 4.15 Türkiye

96 5. BÖLÜM - ASKERİ GÜÇ SIRALAMALARI

- 5.1 Kara Gücü Sıralaması
- 5.2 Hava Gücü Sıralaması
- 5.3 Deniz Gücü Sıralaması
- 5.4 İnsani Güç Sıralaması
- 5.5 Genel Askeri Güç Sıralaması
- 5.6 Diğer Kritik Veriler

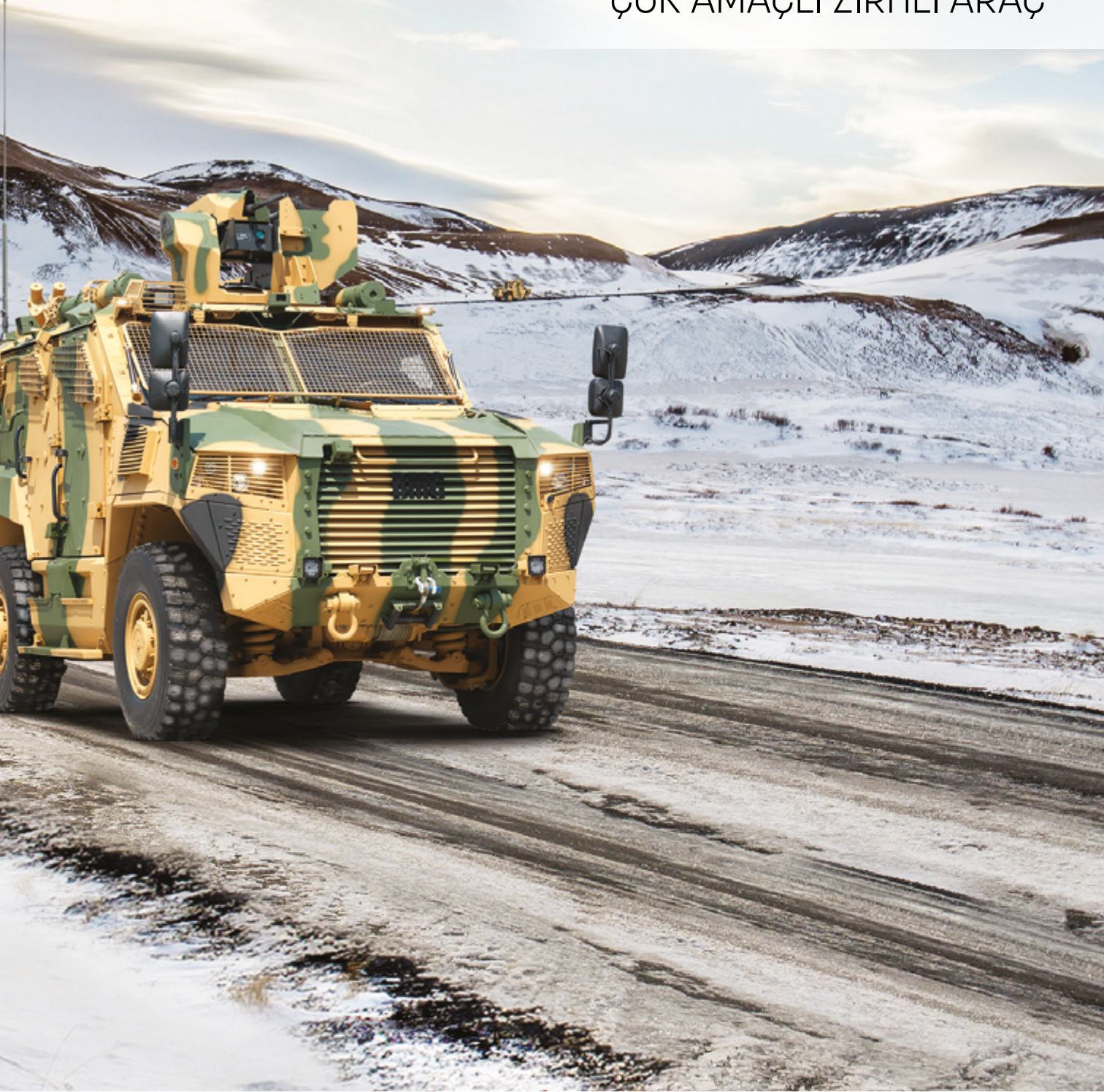
BMC

Bizi takip edin! [@](#) [f](#) [X](#) [in](#) [v](#)

VURAN 4x4

ÇOK AMAÇLI ZIRHLI ARAÇ

www.bmc.com.tr

Ardan ZENTÜRK

M5 Genel Yayın Yönetmeni

**CAYDIRICILIK
DOKTRİNİ'NİN
SONUNA DOĞRU**

Thomas C. Schelling, 1921 yılında Oakland, Kaliforniya'da doğdu. Kaliforniya Üniversitesi Ekonomi Bölümü'nden 1944'te mezun oldu, doktorasını 1951'de Harvard Üniversitesi'nde tamamladı. 1948-1953 yılları arasında, yani 2'nci Dünya Savaşı hemen sonrasında Avrupa'nın yeniden inşası için devreye sokulan Marshall Planı, devamında da Beyaz Saray ve Başkanlık Özel Ofisi'nde çalıştı. 1956'da ünlü RAND'a katıldı. 1958'de Harvard'da ekonomi profesörü olarak göreve başladı. Akademik çalışmaları önemli kurumlarda devam etti. Schelling, 2005 yılında Nobel Ekonomi Anıtsal Ödülü'ne, "stratejik oyun teorileri çerçevesinde güç ve çatışma bağlantısına getirmiş olduğu özel boyut" nedeniyle layık görüldü.

Schelling, Soğuk Savaş yıllarının en zorlu dönemi olarak kabul edilen, özellikle 1962 Küba Krizi'nin aşılmasından hemen sonra 1966 yılında yazdığı "Arms and Influence" (Silahlar ve Etki) kitabıyla Soğuk Savaş yıllarını şekillendiren "CAYDIRICILIK DOKTRİNİ"nin temelini atmış bir beyin olarak anıldı.

Söz konusu kitap, aslında The Strategy of Conflict (1960) (Çatışmanın Stratejisi) ve Strategy of Arms Control (1961) (Silahsızlanmanın Stratejisi) kitaplarında ortaya çıkan parlak beyin pırıltılarının işaretlerini taşıyordu.

Carl Von Clausewitz (1780-1831): "Savaş, siyasetin başka araçlarla sürdürülmesidir." sözüyle insanlık için önemli bir tanımı yapan karakterdir. Schelling ise bu kavramı: "Risk almak, siyasetin ana unsurlarından biridir." sözleriyle devam ettiren isim olarak dikkat çeker.

Buradaki "risk" esas olarak "pazarlık" kavramından kaynaklanır. Schelling, "caydırıcılık" kavramını "savaşı önleyen" değil, "kazanmaya en az zararlı ilerlemeyi sağlayan" bir anlatımla aktarır. Gücünüz vardır, bu gücünüzü düşman unsura iyi anlatıp, onu muhtemel bir saldırıdan vaz geçirme ise önemli bir zaferdir. CAYDIRICILIK, Soğuk Savaş yıllarında "nükleer" zeminde değer-

lendirilmiş bir stratejik doktrin olarak ortaya çıkmış olsa da geniş bir alana yayılan kimlik taşıır. Schelling'e göre, "karşınızdakini çok ağır yaralayacağınızı gösteren güç, aynı zamanda bir pazarlık unsurudur, bu gücü doğrudan kullanmayıp, karşınızdakini kendi taleplerinizin doğrultusuna çekmeniz" ise esastır. Şöyle der: "Caydırıcılık, bir savaş değil, korkutma ve sindirme sanatıdır."

Ukrayna Savaşı, insanlığın stratejik denkleminin merkezine yerleşmiş CAYDIRICILIK DOKTRİNİ'nin sonunu mu getirdi?

1. Rusya, Batı'nın NATO üzerinden sergilediği yüksek askeri kapasiteden çekinmeden savaşı başlattı.

2. Kiev rejimi, kendisinden çok güçlü askeri kabiliyete sahip Rusya'nın korkutma ve sindirme politikalarına meydan okudu.

3. Savaşın kendisi için kötü gelişmesinden sonra "kırmızı çizgiler ve nükleer savaş tehlikesi" kavramlarını açıklamalar yapan Kremlin'in bu açıklamaları Batı'da beklenen korkuyu yaratmadı.

Ukrayna'da sürmekte olan savaş ve Hind-Pasifik bölgesinde şekillenen Tayvan krizi, 1960'lı yıllardan bu yana stratejik denklemin ana zeminini oluşturan caydırıcılık kavramının aşıldığı kaygısını doğurdu. Çok kutuplu bir dünyada bu gelişme, savaşın hakim olduğu ilişkiler ağı anlamına geliyor.

Yaşanılan süreç, özellikle son 20 yılda ulusların konvansiyonel güçlerini sistemli olarak yükseltmesi, nükleer dengeye resmi olarak açıklanmamış bazı yeni oyuncuların da katılmasıyla insanlığın farklı bir rotaya savrulduğunu işaret ediyor.

"Caydırıcılık", generallerin arkada durduğu diplomatların masada onların gücünü kullandığı bir kavram olarak önemliydi. Generallerin cephede, diplomatların ise masalardan uzak olduğu bir dünya kuşkusuz yeniden tarif edilmeyi bekliyor.

Bu nedenle Türkiye'de tek, dünyada da çok az ülkede yapılan KÜRESEL GÜÇ DENGESİ raporu, artan bir öneme sahip.

Bu raporda yer alan bilgiler, 21'inci yüzyılın geleceğinde yaşanabilecekler için önemli ipuçları veriyor.

GİRİŞ

Askeri güç, bir ülkenin öncelikle silahlı kuvvetlerinin sahip oldukları yetenekler ve bu yetenekleri destekleyici diğer unsurlardan oluşmaktadır. Dünyada çeşitli kurum ve kuruluşların hazırladığı raporlar, her yıl “Global Askeri Güç Sıralamaları” olarak tüm dünyada yayınlanmaktadır. Ancak bu sıralamalar çoğunlukla yanlış olmakta ve tutarsızlıklar barındırmaktadır.

Dünyanın önemli askeri güçlerden birisine sahip olan Türkiye’de de bu yönde bir rapor oluşturulması gerektiği düşüncesinden hareketle Türkiye’nin ilk Global Askeri Güç Rapor 2022 yılında M5 Savunma ve Strateji tarafından yayınlanmıştır.

2024 yılı itibariyle ise dünyada değişen dengeler ışığında, alanında uzman kadromuz ve danışmanlarımızla M5 Global Askeri Güç Raporu’nu siz değerli okuyucularımız için hazırladık.

M5 Global Askeri Güç Raporu, konvansiyonel askeri yeteneklere ağırlık veren bir rapor olmakla birlikte, diğer raporlardan farklı olarak günümüzde öne çıkan küresel ve bölgesel dengelerin yanı sıra ülkelerin risk unsurlarından SİHA’lar gibi yeni unsurlara kadar birçok etki unsurunu dikkate almıştır.

M5 Dergisi tarafından hazırlanan bu rapor; çok çeşitli faktörleri göz önünde bulunduran ve ülkeleri savaş yetenekleri ve operasyonel gücüne göre derecelendirmek için hazırlanan dünyadaki en kapsamlı çalışmalardan birisidir.

Her ülkenin sıralamasının belirlenmesinde silah miktarları önemli olmakla birlikte, bir ülkenin askeri sıralamasını belirleyen tek faktör olarak kabul edilmemiştir. İç ve sınır bölgesi riskleri, savaşa hazırlık, denizasırlı askeri üsler, savunma altyapısı ve tahkimatlar, bir savaşın sonucunda belirleyici olabilecek

ve çoğu zaman belirleyici olduğu düşünülen diğer birçok varlık detaylı şekilde bu raporda yer almıştır. Nükleer yetenekler, konuşlandırılmaları son derece dikkatli olunmaları ve devletlerin bu tür silahları kullanmaktan genel olarak kaçınmaları nedeniyle bu tür raporlarda sınırlı bir varlık olarak kabul edilir. Nükleer silahlar bu raporda bu şekilde yer almıştır. Son derece gizli yapıları nedeniyle biyolojik savaş yetenekleri ise dünyadaki tüm raporlarda olduğu gibi bu raporda da dikkate alınmamıştır.

RAPORUN ÖNEMİ

Uluslararası ilişkiler teorileri, ülkelerin askeri kapasitelerinin ölçülmesine büyük önem vermektedir. Önde gelen uluslararası ilişkiler teorilerine göre askeri güç farklılıkları, uluslararası politikaları anlamakta büyük önem taşımaktadır.

Güç geçişi teorileri ve hegemonyacı istikrar teorileri de uluslararası sistem içindeki devletlerin askeri güçlerindeki dalgalanmalara büyük önem atfetmektedir.

M5 Dergisi tarafından hazırlanan bu rapor; çok çeşitli faktörleri göz önünde bulunduran ve ülkelerin savaş yetenekleri ve operasyonel gücüne göre derecelendirmek için hazırlanan dünyadaki en kapsamlı çalışmalardan birisidir.

Ülkelerin askeri gücünü sistematik olarak değerlendiren mevcut birçok yöntem ve kurum bulunmasına rağmen bu yöntemlerin müttefiklik ilişkileri, etki alanları, çatışma alanları, terör gibi bir çok unsuru gözardı ediyor olması, güvenilirliklerini ve objektifliklerini sorgulatır hale getirmiştir.

Diğer yandan gelişen ve değişen askeri teknolojiler çatışma alanlarındaki dengeleri değiştirmeye başlamıştır. Gelişen saha savunma teknolojileri, dünyada artan drone kullanımı ve diğer insansız teknolojiler artık belirleyici unsurlar haline gelmesine rağmen dünyada yayımlanan benzer raporlarda yeteri kadar dikkate alınmamaktadır.

M5 olarak, dünyadaki bu raporların aksine bahsedilen bütün bu unsurların da etkisinin hesaplandığı Global Askeri Güç raporunu sizlere sunuyoruz.

2023

ASKERİ GÜÇ RAPORU

1. BÖLÜM

**GENEL
GÖRÜNÜM
VE VERİLER**

1.1) Dünyadaki Genel Askeri Görünüm ve Değişen Dengeler

2. Dünya Savaşı'nın ardından şekillenen düzende, ABD ve SSCB arasında oluşan iki kutuplu dünya, ABD'nin liderlik ettiği NATO ve SSCB'nin liderlik ettiği Varşova Paktı ile askeri olarak da iki ayrı pakta bölünmüş durumdaydı. 45 yıl boyunca devam eden iki paktın mücadelesi ve Soğuk Savaş olarak adlandırılan bu dönem, 1990 yılında SSCB'nin çöküşüyle son buldu. Ancak ABD liderliğindeki Batı'nın askeri çatısı olarak adlandırılan NATO, varlığını sürdürmeye devam etti.

Bu süreçten sonra NATO, Rusya'ya karşı kurulmuş bir askeri ittifak olmasına rağmen dünyadaki çeşitli çatışmalarda ve risk bölgelerinde askeri misyonlar yüklenmeye başladı. Genellikle ABD liderliğinde oluşturulan bu misyonlarda, NATO birliklerinin etkisi ABD kadar olmasa da süreç günümüze kadar işletilmeye devam etti. Ancak geçen bu süreçte, özellikle Avrupa'da bulunan üye devletlerin isteksiz yaklaşımları ile NATO'nun ağırlığı ve nüfuzunda büyük azalmalar oldu. Hatta Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, "NATO'nun beyin ölümü gerçekleşti" ifadeleri, birliğin varolma nedenini sorgulamaya açtı. Rusya ise, SSCB'nin dağılmasının ardından kendi "etki alanları" üzerindeki otoriteyi yeniden sağlamak ve nüfuzunu korumak için yeni bir süreç işletmeye başladı.

Rusya özellikle 1990 ile 2000 yılları arasında kendisini, "arka bahçesi" olarak tanımladığı devasa bir coğrafyada çeşitli çatışmalar ve güç mücadelelerinin içerisinde buldu. Ancak 2000'li yılların başından itibaren, özellikle ekonomik gücünü yeniden kazanma hamleleri ile birlikte Rusya, yeniden askeri gücünü artırmaya odaklandı. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bugüne kadar devam eden ve adeta dünyadaki paktların yeniden oluşması açısından bir "geçiş süreci" olarak adlandırılacak bu süreç, dünyadaki dengeleri yeniden şekillendiren yakınlaşmaları beraberinde getirdi.

Orta Asya ülkeleri bu süreçte yeniden, gerek ekonomik gerekse askeri açıdan Rusya ile derin bağlar kurmaya başlarken, Çin de ABD ile başlattığı güç mücadelesinin etkisiyle Rusya ile yakınlaşmaya başlayarak, Rusya'nın en büyük müttefiklerinden birisi konumuna geldi. ABD, bu gelişmeye karşı Japonya ve Hindistan ile bağlarını güçlendirme adımları atarken, Tayvan'a verdiği destekle Çin'e, Afganistan işgali ile de Rusya'ya bölgede mesaj verme politikası ile hareket etti. Diğer yandan Kuzey Kore-Güney Kore ayrımı ve Pasifik adaları gibi başlıklarla, taraflar arasındaki rekabeti tetikleyen başka gelişmeler de artarak devam etmeye başladı. Rusya ise Çin ile birlikte hareket ederek ve Şangay İş Birliği Örgütü'nü kurarak, karşı bir hamle yaptı ve ABD'nin bölgedeki etkisini kırmak için son dönemde İran'ı da içerisine alacak olan bir politikaya imza attı.

1.2) Ukrayna Savaşı ile değişen dengeler ve NATO

Bütün bu gelişmeler sonrasında, Rusya'nın 2022 yılı Şubat ayında Ukrayna'ya işgal girişimi başlatması, hatların artık tamamen Soğuk Savaş dönemindeki gibi keskinleşmesine ve NATO'nun yeniden "Rus tehdidi" mottosu ile "canlanmasına" neden oldu. NATO'nun varlığı, Fransa başta olmak üzere neredeyse tüm Avrupa ülkeleri tarafından sorgulanırken ve ülkelerin savunma harcamalarını büyük ölçüde "gereksiz gördüğü" bir dönem, Rusya'nın Ukrayna işgali ile bir anda şekil değişti.

Avrupa devletleri, ABD liderliğinde ve hızla, savunma politikalarını yeniden gözden geçirmeye, artırmaya başladı ve NATO'nun varlığının güçlendirilmesi için yeni politikalarını hayata geçirmeye başladı. Rusya'nın Ukrayna'yı işgal girişimine başlamasından sadece bir hafta sonra Birleşmiş Milletler'in koduyla topladığı 193 ülkeden 141'i işgali kınarken; Çin, Hindistan, Pakistan, İran ve Güney Afrika gibi büyük ülkeler çekimser kalmayı tercih etti.

Diğer yandan Rusya, Ukrayna'ya saldırısını kınayan BMGK tasarısını veto ederek, Türkiye'nin yıllardır gündemde tuttuğu 'Dünya 5'ten büyüktür' yaklaşımının ne kadar haklı olduğunu ve BMGK'nın yapısının sadece 5 daimi üyeden oluşmasına dair tartışmaların yapılması gerektiğini ortaya çıkardı.

Savaşın başlangıcının ardından Ukrayna ve Gürcistan hem NATO hem de AB'ye üyelik başvurusunda bulunurken, uzun yıllardır "askeri tarafsızlık politikasını" benimseyen iki İskandinav ülkesi: İsveç ve Finlandiya da NATO üyeliği için başvuruda bulundu. Bu iki ülkeden Finlandiya NATO üyelik hedefine ulaşırken, İsveç'in başvuru süreci ise devam ediyor.

Baltık ülkelerinde de Rusya'ya karşı bir politika hızla benimsendi. Estonya, Letonya ve Litvanya, Rusya'ya karşı NATO ile olan ilişkilerini güçlendirme, savunma harcamalarını artırma ve düşük bütçelerine rağmen Ukrayna'ya destek verme politikalarını hayata geçirdi. Tüm bu gelişmeler, Rusya'nın Ukrayna'yı işgal süreci ile dünyadaki güvenlik mimarisinin nasıl değiştiğini açıkça ortaya koydu.

Sadece 3 yıl önce "Beyin ölümü gerçekleşti" yaklaşımı ile eleştirilen ve genişlemesi bir kenara, varlığı bile sorgulanan NATO'nun yeniden güçlenme sürecine girmesine neden oldu. Süreç, NATO ile bağları azalmış olan ülkeleri tekrar NATO'ya sorgusuz olarak bağlamak ile kalmadı, Rusya'ya yakın olan Baltık ülkeleri ve "askeri tarafsızlığı" benimseyen İskandinav ülkelerini de örgüte yaklaştırmak, NATO'nun daha da güçlenmesinin önünü açtı.

1.3) Diğer ülkelerin yaklaşımları

Bütün bu gelişmeler, dünyada oluşan yeni gerçeklik hakkında da net değişimler ve dengeler ortaya çıkardı. Tarihsel olarak ABD ile sorunlu ama dengeli ilişkileri olan Körfez ülkeleri ve İsrail'in süreçteki politikaları, dünyada oluşan yeni dengeler hakkında ipuçları verdi.

ABD'nin İran ile nükleer anlaşma müzakerelerini durdurması, Suriye'deki hedefleri için Rusya ile artan rekabeti ve hem Körfez ülkeleriyle hem de Türkiye ile ilişkileri geliştirmek istemesi İsrail'i uzun bir süre dış politikada daha dengeli olmaya yönlendirdi. Ancak İsrail'in 2023 Ekim ayında Gazze Şeridi'ne karşı başlattığı saldırılarının topyekün bir işgal girişimine ve savaşa dönüşmesi tüm bu dengeleri yeniden değiştirdi. Diğer yandan İsrail, ABD ve Batı tarafından gelen baskılara rağmen Rusya ile olan bağlarını kesmedi. Ukrayna'ya askeri destek konusunda uzun süre ayak direten İsrail daha sonra yaşanan baskılar sonucunda birkaç anti-drone unsuru göndererek Ukrayna'ya askeri destekte bulundu.

Son olarak ise İran'ın Rusya ile askeri işbirliğini artırması hem bölgesel hem de Uluslararası dengeler açısından yeni bir perde açtı. Zira, zaten yaptırımlar altında büyük sorunlar yaşayan ve nükleer çalışmaları nedeniyle hedef olarak addedilen İran, Rusya ile açıktan iş birliği yaparak daha da hedef haline geldi. İran açısından ortaya çıkan bu hedef olma gerçekliğine son olarak, İsrail'in Filistin saldırılarına yanıt veren Direniş Gruplarına destek verdiği söylemleri de eklendi.

1.4) Avrupa'da savunma anlayışında dönüşüm

Avrupa ülkelerindeki savunma ortamı, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana herhangi bir zamanda olmadığı kadar keskin bir şekilde değişim yaşıyor. 24 Şubat 2022'de Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinin başlamasıyla birlikte Avrupa, yüksek yoğunluklu, endüstriyel ölçekli bir savaş ortamının kıtaya dönüşüne tanık oldu.

Çatışmanın patlak vermesi, Avrupa çapında şok dalgaları oluşturarak, ülkelerin ve vatandaşların Ukrayna savaşına odaklanmasına neden oldu. Ayrıca, otuz yıl boyunca savunma kapasitelerine yeterli kaynağı sağlamayan birçok Avrupa ülkesi arasında derin bir yeniden yapılanma süreci başladı.

Avrupa kamuoyu, Ukrayna şehirlerinin bombalandığını ve vatandaşların yeraltı sığınaklarına saklandığını gösteren günlük haberlerle karşı karşıya kalırken,

Baltıklardan İngiltere'ye ve İskandinavya'ya kadar hükümetler, savunma harcamalarını, savunma envanterlerini ve genel olarak askeri kapasitelerini yeniden değerlendirmeye başladı.

Çok sayıda Avrupa ülkesinin 2025, 2030 yada 2033 yılına kadar savunma bütçelerini GSYİH'nın %1,5 veya %2'sine kadar artırmaya yönelik uzun vadeli planları, çok geçmeden yerini hızlandırılmış harcama planları, daha büyük kuvvet yapıları ve hızlandırılmış modernizasyon programlarına bıraktı.

Diğer yandan Ukrayna'nın direniş çabalarına yönelik askeri yardım ve mali destek, Avrupa'daki diğer tüm ülkelerin (İngiltere, Fransa, Almanya ve İtalya dahil) yıllık savunma harcamalarını tam anlamıyla geride bıraktı.

Son otuz yılda ve Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana ilk defa Avrupa'da, güvenlik ve savunma başlıkları çok daha geniş anlamda kamusal tartışmalarda marjinal bir konum işgal etmeye başladı.

Bununla birlikte Avrupa topraklarında yüksek yoğunluklu bir savaşın patlak vermesi, hem siyasi düzeyde hem de bilgi açısından güvenlik ve savunma konularına olan ilgide keskin bir artışın ortaya çıkmasına neden oldu.

Kıta genelinde askeri harcamalardaki artış, Avrupa'da değişen güvenlik algısının da kanıtı olarak ortaya çıkan bariz bir veri oldu.

Son otuz yılda, Avrupa'daki güvenlik ve savunma tartışmaları, sadece yurt dışındaki kriz yönetimi operasyonlarına odaklanmış durumdaydı. Bu tür operasyonlar genellikle Afganistan, Irak, Afrika ve Balkanlar gibi yerlerde "barışı koruma", "istikrar" ve "teröre karşı mücadele" ile ilişkilendirildi. Avrupa kıtasındaki ülkelerin silahlı kuvvetleri özellikle Avrupa veya NATO topraklarının ötesinde ve öncelikle düşük ila orta yoğunluklu muharebe açısından istikrarı yansıtmak için bir araç olarak görüldü.

Yüksek yoğunluklu savaşın Avrupa topraklarına geri dönüşü ve dahası, nükleer boyutu olan bir riskle karşı karşıya kalma ihtimali, Avrupa'da güvenlik ve savunmanın bir kez daha öncelikli olarak bölgesel savunma terimleriyle düşünüldüğü noktaya evrilmesine neden oldu. Tüm bunlar, Ukrayna'daki savaşın Avrupa savunma politikasını nasıl etkilediği ve daha spesifik olarak AB'nin güvenlik ve savunma alanındaki özerkliğini güçlendirme arzusunu nasıl etkilediği sorularını gündeme getiriyor.

Ukrayna'daki olaylar NATO için de bir "uyandırma çağrısı" işlevi gördü ve ABD'nin Avrupa güvenliğinde oynadığı merkezi rolü yeniden en yüksek nok-

taya çıkardı. ABD'nin 12 Ekim 2022'de onaylanan Ulusal Güvenlik Stratejisinde de çok uzun yıllar sonra "Avrupa'nın güvenliği" başlığı altında yeni strateji planı değerlendirildi.

Bu anlamda İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana, ABD-Avrupa ilişkileri bağlamında yeni bir Amerikan dış politikası dönemine girdiğimizi de belirtmek gerekiyor.

ABD'nin stratejik önceliklerinin sıralaması artık Avrupa için önemli bir hale gelmiştir. Çünkü ABD'nin orta ve uzun vadede Asya'ya odaklanması, Avrupalı uzmanlar ve politikacılar arasında Avrupa'nın neden güvenlik ve savunma alanındaki özerkliğini güçlendirmesi gerektiğini açıklamak için en sık dile getirilen argümanlardan birisi haline gelmiştir.

ABD'nin son yayımlanan güvenlik doktrininin de ortaya konulduğu gibi Çin ve Asya'ya artan ilgisi, Avrupa'yı kıtanın güvenliği ve savunması için daha fazla sorumluluk üstlenmeye zorluyor. Bu değişim aynı zamanda Avrupa güvenliğinde önemli bir bozulma zemininde ortaya çıkıyor ve Avrupa'nın güvenlik ve savunma özerkliğini artırma ihtiyacının altını çiziyor.

Kısa bir süre içinde savunmanın önceliklendirilmesindeki bu ani değişiklik, Avrupa için oldukça çarpıcı bir hal aldı. 2023 yılına bakıldığında, Avrupa'da ortaya çıkan savunma ve güvenlikle ilgili başlıca gelişmeler şunlardı:

Tüm NATO-Avrupa üye devletlerinin yanı sıra NATO İttifakı dışındaki (Avusturya, Finlandiya ve İsveç gibi) birçok devletin savunma harcaması taahhütlerinde de keskin artışlar yaşandı.

Bunlar arasında Polonya'nın ulusal savunma bütçesini GSYİH'nin %3'üne çıkarma taahhüdü, Finlandiya ve İsveç'in GSYİH'nin %2'sine eşit olan ve NATO asgari yıllık savunma bütçesi standardını hedeflemesi gibi gelişmeler de yer aldı.

Finlandiya ve İsveç, her ikisi de uzun süredir devam eden askeri bağlantılı olmayan 'tarafsızlık' statülerinden vazgeçmeyi ve NATO İttifakına üyelik için başvuru yapmayı seçti. Finlandiya bu hedefine ulaşırken, İsveç ise gerekli şartları yerine getirmeye çalışıyor. Ukrayna Savaşı, İskandinav Yarımadası'nın savunma duruşunu da yeniden şekillendirdi.

Eski Varşova Paktı ülkeleri, Soğuk Savaş döneminden kalma, Rusya tarafından tasarlanmış askeri envanterlerini toplu halde Ukrayna silahlı kuvvetlerine

bağışlayarak stoklarını boşaltma yoluna gitti. Buna küçük silahlar ve tanksavar füzelerinden, hava savunma sistemlerine, zırhlı araçlara ve helikopterlere kadar neredeyse her şey dahildi.

Çek Cumhuriyeti, Estonya, Letonya, Polonya ve Slovakya gibi NATO üyeleri, eskiyen stoklarını temizleyerek, yakın ve orta vadede kullanımdan kaldırılması planlanan teçhizatlarla yönelik askeri modernizasyon planlarını hızlandırdılar.

Avrupa, pandemi nedeniyle yavaşlayan bir ekonomik ortam ve yüksek enflasyon nedeniyle zorlanıyordu. Buna, Batı yaptırımları sonrası Rusya'nın enerji akışını keserek "AB'yi cezalandırma" hamlesi ve lojistik yollarındaki sıkıntılar da eklendi. Hepsini bir araya getirdiğinizde Avrupa, keskin bir durgunluk olasılığı ve giderek artan kamu huzursuzluğuyla karşı karşıya kaldı.

Avrupa'daki ülkelerin Ukrayna'ya ikinci el Rus tasarımı donanım göndermenin zincirleme etkisi, bu ülkelerin askeri yeteneklerinde boşlukları yarattı. Bu da halihazırda zorlanan savunma sanayi baskılarını daha da artırdı. Bazı durumlarda, bu tür boşluklar NATO müttefiklerinin kendi kullanılmış ekipmanlarını birbirlerine bağışlamalarıyla doldurulmaya çalışıldı.

Teknik olarak AB'nin 23 yıldır ortak bir güvenlik ve savunma politikası bulunuyor. Ancak özellikle son 10 yıllık dönemde bu politika neredeyse işlevselliğini yitirmiş durumda. Hatta Ukrayna savaşından hemen önce yaşanan yakın dönemde, Fransa gibi çeşitli Avrupa kıtası ülkelerinde NATO'nun varlığı bile sorgulanmaya başlamıştı.

Başka bir deyişle NATO'nun görev alanı, sadece ve esas olarak, Avrupa dışındaki barışı koruma ve istikrarı sağlama operasyonları olarak kabul görmeye başlamıştı. Bu, bölgesel savunmanın ve devlet tehditlerine karşı caydırma görevinin öncelikle NATO'nun işi olduğu varsayımına dayanıyordu.

Sonuç olarak AB'nin savunma politikası da bu doğrultuda, Balkanlar, Afrika, Orta Doğu ve Afganistan'daki deneyimlerin gösterdiği gibi her şeyden önce, düşük ve orta yoğunluklu yeteneklere ve uluslararası operasyonlara öncelik veren bir güvenlik politikası haline dönüşmüştü.

Avrupa kıtası ülkelerinde kabul gören bu öncelik, Ukrayna savaşına kadar aslında bir şekilde anlaşılabilirdi. Çünkü hiçbir rakip unsur, ABD'ye ve Avrupalı müttefiklerine NATO'nun bu yaklaşımı nedeni ile doğrudan meydan okumaya cesaret edemedi.

Ancak, jeostratejik bağlam şimdi kökten değişti. Toprak savunması ve büyük güçlere karşı caydırıcılıkla ilgili konular, güvenlik politikası tartışmalarında bir kez daha öne çıkıyor. Bu değişiklik özellikle iki faktörle açıklanabilir.

Birincisi: Çin ve Rusya gibi ülkelerin ABD ve müttefiklerinin çıkarlarına meydan okuma konusundaki daha cesur duruşlarının yanı sıra ABD jeopolitik hegemonyasında oluşmaya başlayan çatlaklardır.

Rusya'nın Ukrayna'daki "iki aşamalı" saldırganlığı (2014 ve 2022) bunun açık bir örneğidir.

İkincisi: Bir bütün olarak ABD ve Batı, Afganistan'dan düzensiz bir şekilde çekilme örneğinde olduğu gibi dünyadaki çatışma noktalarına müdahalecilikteki sonu gelmeyen süreçlerde başarısız olmuş görünüyor.

Özetle, Rusya ve Çin gibi ülkelerin Batı'nın hegemonyasına karşı daha net adımlarla harekete geçmesi, devletler arası rekabetin artması ve Batı'nın artık dünyadaki kriz noktalarına müdahalecilikte başarısız olması, savunmaya yönelik artan ilgiye ve yeni bir yaklaşımı ortaya çıkardı.

Bölgesel savunma ve caydırmaya yönelik yeni yaklaşım, Avrupa kıtası ülkelerinin ve NATO'nun yurt dışı operasyonlarına yönelik geleneksel odağın yerini alacak gibi görünüyor.

Bu, NATO'nun değerini yeniden yükseltirken Avrupa kıtası ülkelerinin tamamı için de yeni savunma güçleri oluşturma ve yeni bir yapılanmanın elzem haline geldiğini gösteriyor.

Ancak Avrupa kıtası ülkeleri askeri yapılarını güçlendirse bile tüm askeri faaliyetler sağlam ve yerleşik bir askeri komuta yapısına sahip olan NATO aracılığıyla yönlendirilecek.

2022 ve 2023 yılında bunlar yaşanırken 2024 yılında dikkat edilmesi gereken başlıklar ise şöyle özetlenebilir:

İlk olarak enflasyonun savunma üzerindeki etkisinin ortaya çıktığı bir süreç yaşanacak.

Normalde tüketici enflasyonundan daha yüksek olan savunma enflasyonu, zayıf bütçelerle karşı karşıya olan ülkelerin silahlı kuvvetlerini modernize etme sorununu daha da zorlaştıracak.

Savunma bakanlıkları yüksek bütçeler ile donatılıyor ve nakit paralar harcıyor. Ancak daha yüksek enerji maliyetleri, kırılgan tedarik zincirleri ve üretim darboğazları ile şiddetlenen savunma enflasyonist döngüsü, birim fiyatları daha da yukarı çekecek ve satın alma gücünü engelleyecek. Ülkeler üzerindeki borç ve cari açık baskıları artacak.

Avrupa Komisyonu ve çeşitli değerlendirme kuruluşlarının raporlarında detaylandırıldığı üzere AB, mali kurallarında yapılacak yeni değişikliklere hazırlanıyor.

Bunlar, üyelerin GSYİH'nın %3'ü kadar bir bütçe dengesizliğinde veya altında kalmasını ve borcunu GSYİH'nın %60'ında veya altında tutmasını gerektiriyor. AB kurallarına göre ülkelere bir defaya mahsus ihlalle izin verilirken, üyeler iki yıl üst üste bu toplamaları aşamıyor.

Son dünya bankası verileri, 19 üyeli Avrupa Bölgesi'nin GSYİH'nın %95'i kadar devlet borcuyla karşı karşıya kaldığını gösteriyor. Uluslararası raporlara göre Yunanistan ve İtalya gibi iki ülke ise GSYİH'nın %150'sinin üzerinde borç yükü altında. Muhtemelen yakın gelecekte Avrupa'da bir mali hesaplaşma dönemi de gelecek gibi görünüyor.

Burada akla gelen soru ise bu veriler ışığında; hükümetlerin savunma bütçelerini destekleme taahhütlerinden dönmeye başlaması ne kadar sürecek? Bu sorunun cevabı ise 2024'te ortaya çıkacak.

Ukrayna'daki savaşa ülkelerin ve halkın desteği sürecek mi? Ortaya çıkan en büyük soru, mali olarak "sınıra dayanmış" görünen Avrupa ülkelerinin, Ukrayna'daki savaşa tepkilerinin nasıl değişeceği.

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin işgalin devam edeceği ve geri dönüşü olmayacağı konusunda kararlı. Hatta AB'nin Ukrayna'ya desteğinin, Rusya'nın kaynakları bitmeden biteceğini iddia ediyor. Bu da savaşın muhtemelen önümüzdeki yıl da devam edeceğini gösteriyor.

Şimdiye kadar Ukrayna'ya askeri yardım sağlamak için Avrupa desteği hız kesmeden devam etti. Ancak önümüzdeki yıl, gerek Avrupa ülkelerinin savunma stoklarının azalması ve keskin bir durgunluk ortaya çıkarsa ki veriler bunu gösteriyor, o zaman Avrupa halkları hükümetlerinin Ukrayna mali yardım ve malzeme sağlamasını desteklemeye devam edemeyebilir.

2024'te Avrupa'da izlenecek çok şey olacak ve kıtadaki savaş gerçeği beraberinde siyasi irade gerektiren zorlu seçimleri de beraberinde getirecek.

1.5) Türkiye'nin savunma anlayışında dönüşüm

Türkiye son yirmi yılda savunma sanayi konusunda dışa bağımlılık oranını %80'lerden %20'lere kadar indirme başarısı göstermiştir.

Türkiye'de resmi rakamlara göre 2002 yılında toplamda 5,5 milyar dolar bütçeli 62 savunma sanayi projesi yürütülürken, bugün yaklaşık 80 milyar dolar bütçeli 750'yi aşan proje yürütülmektedir. Bunun dışında AR-GE'ye ayrılan bütçe de yine resmi rakamlara göre yaklaşık 49 milyon dolardan 1,7 milyar dolara kadar çıkmış ve 2002 yılından bu yana yaklaşık 30 kat artırılmıştır.

Türkiye'nin savunma sanayii; askeri fabrikalar, Türk Silahlı Kuvvetleri Güçlendirme Vakfı şirketleri ve özel sektör şirketleri ile çok önemli ivme yakalamıştır. Türkiye bu stratejisi ile yakın döneme kadar dünya savunma sanayii sektöründe sadece bir pazar pozisyonundayken, bugün küresel bir aktör olma yolunda önemli bir mesafe kat etmiştir.

Türkiye, özellikle insansız hava araçları başta olmak üzere kritik ürünleri üretmekte, yazılımlarını milli olarak yapmakta ve kendi ihtiyaçlarını gidermenin yanında savunma ürünlerini küresel pazarda satmaktadır.

1.6) Dünyada artan savunma sanayi bütçeleri

Ülkeler güvenlik tehditleri altında olmasa bile savunma ürünleri satışı, caydırıcılık ve hegemonik güç olmak gibi hedeflerle savunma sanayi alanında yatırım yapıp üretimde bulunabilirler.

Özellikle savunma sanayinde üretimde bulunan ülkeler dünyada sınırlı sayıdadır. Savunma sanayi hem yüksek sermaye hem de yüksek AR-GE harcaması gerektiren bir sektördür. Üstelik savunma sanayi üretimi sonucu elde edilen ürünler bazen hiç kullanılmadan ömürlerini tamamlamaktadır.

Ülkelerin savunmaya ayırdıkları pay tehdit algılaması, coğrafi konum ve tarihsel faktörler nedeniyle farklılık göstermekle birlikte dünyadaki veriler incelendiğinde özellikle 2000'li yılların başlarına kadar GSYH'nin yaklaşık olarak %3 - %5'ini oluşturmaktaydı. BAE gibi ülkeler GSYH'nin %20'sini savunma harcamalarına ayırırken, Japonya gibi ülkeler ise GSYH'nin sadece %1'i ayırmaktaydı.

Savunma harcamalarında 1989 sonrası SSCB'nin dağılmasıyla oluşan, genel pozitif hava ile birlikte global olarak 2001 yılından sonra düşme eğilimi göstermiştir. Bu dönemde soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte 1995-2018 yıl-

ları arasında NATO ülkelerinin GSYH'den savunma harcamalarına ayırdığı pay ortalama olarak &1-5 ila %2,5'lara kadar gerilemiştir.

Ancak 2022 yılının Şubat ayında Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ile ilgili süreç, sadece NATO ülkeleri için değil, neredeyse dünyadaki tüm ülkelerin savunma sanayi harcamalarında büyük artışlara neden olmuştur.

NATO ülkeleri, ABD'nin öncülüğünde hızlı bir şekilde neredeyse Soğuk Savaş Dönemi'ndeki büyük harcama rakamlarına dönmüş ve NATO'nun GSYH'lanın en az %2 savunma harcaması hedefine dönmek için adımlar atmışlardır.

Dünyada Savunma Harcamaları (2023 Yılı – İlk 15 ülke)

ÜLKELER		SAVUNMA HARCAMALARI MİLYAR \$	SAVUNMA HARCAMALARI GSYH (%)
1	ABD	886,0	4,1
2	Çin	153,6	2,1
3	Rusya	153	6
4	İngiltere	75,8	1,9
5	Hindistan	75,8	2,4
6	Japonya	53,6	1,9
7	Güney Kore	65,9	2,9
8	Fransa	47,2	2,3
9	İtalya	38,7	1,9
10	İran	38,5	3,9
11	İsrail	28,8	2,9
12	Pakistan	13,5	1,9
13	Mısır	13,2	2,6
14	Yunanistan	6,5	3,7
15	Türkiye	16	1,31

En çok savunma harcamasını gerçekleştiren bu 15 ülkenin harcamalarının toplamı dünya harcamalarının %70'ni oluşturmaktadır. 2024 yılına gelindiğinde ise benzer trendin artarak devam etmesi beklenmektedir.

1.7) Dünyada yatırımlar ve AR-GE bütçeleri

Savunma sanayi ancak yüksek teknolojiyle çalışılabilecek bir alandır. Bu sebeple ülkelerin savunma sanayisindeki etkinliği o ülkenin rekabetçilik düzeyini ve teknolojik üretim kapasitesini de ortaya koymaktadır. Ülkelerin AR-GE çalışmalarına ayırdıkları pay da şüphesiz ki bu süreci tetikleyen ana unsur olarak kabul edilmektedir. Ülkenin milli güvenliği ancak savunma sanayisinin çıktıları ile mümkündür. Bu çıktıların gelişmiş ve yüksek teknolojiyle sarılmış olması güvenlik politikasının en önemli göstergesidir.

Savunma sanayii sadece askeri bir mesele olarak düşünülmemelidir. Ülkede sağlam bir sanayi ekosistemi yoksa sağlam bir savunma sanayisi olması da beklenemez. Çünkü savunma sanayisi direkt ya da endirekt olarak, iletişim ve haberleşme gibi alanlardaki gelişmeleri de etkilemektedir. Eğer ülkenin diğer alanlarda yetkinliği olmaz ve sadece savunma sistemlerine yapmış olduğu yatırımlar ön plana çıkarsa, ülke silah ve askeri güç olarak ön plana çıkarsa bile bağımlılığını azaltamayacak ve sürekliliğini sağlayamayacaktır. Bu açıdan politika yapıcılar savunma sanayisini diğer sanayi dalları ile bir bütün olarak düşünmektedir.

Ülkelerin savunma harcamaları belirlenirken jeopolitik, ekonomik, tarihsel, kültürel, demografik, siyasal gibi birçok faktör önem arz etmektedir. Bu faktörlerin yanında ülkelerin gelişmişlik düzeyleri de savunma harcamaları tercihini etkileyen bir faktör olmuştur. Çünkü sanayileşmesini tamamlamış ekonomik olarak gelişmiş ülkelerin, gelişmemiş ülkelere oranla daha fazla savunma harcaması yaptığı aşıkardır. Savunma harcamalarının ne düzeyde olacağı hiç kuşkusuz tüm hükümetler için en önemli çalışma alanı olmuştur. Çünkü gereğinden çok harcanması da az harcanması da ülke için sorun teşkil edebilmektedir.

Bu alana amaca uygun olmayan ve gerektiğinden fazla yatırım yapılması, ülkenin diğer ihtiyaç alanlarında yetersiz yatırımlar yapılmasına sebep olabilir. Aynı zamanda gereğinden az yatırım yapılması da bu alanın gelişmesini engelleyecek ve rekabet ortamında ülkenin geri kalmasına sebep olacaktır. Bu da ülkenin dışarıdan gelecek tehditlere açık hale gelmesine sebep olabilecektir.

Savunma harcamalarını etkileyen faktörleri adım adım incelemek konuyu açıklığa kavuşturmak için faydalı olacaktır.

a) Ülkelerin savunma harcamalarını belirlemesinde ilk olarak ekonomik faktörler yer almaktadır. Ülkenin GSYİH'sı savunmaya ayıracağı miktarın temel belirleyicisidir. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerde ekonomi; savunma ve sal-

dırı hamlesinin temel belirleyicisidir. Çünkü ülke güvenliği söz konusu olduğunda, bunu karşılamak için feda edilemeyecek hiçbir bedel yoktur. Bu açıdan ekonomi, savunma hamlesi yapmanın ilk adımı olarak düşünülmektedir.

b) Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre öncelikleri değişmektedir. Bu da her standarttaki ülkelerin savunma alanına bakışını değiştirir. Önceliğini temel ihtiyaçlarını karşılamaya ayıran ülkelerde savunma sanayisine büyük yatırımlar yapılmasını beklemek hatalı olacaktır.

Gelişmiş ülkelerde savunma harcaması miktarı ekonomiyle sıkı sıkıya bağlı olarak gözlenmemektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise bu durum gelir seviyesiyle doğru orantılı olarak görülmektedir. Çünkü gelişmekte olan ülkelerde savunma harcamaları stratejik hamlelerle yapılmaktan ziyade güvenlik ihtiyacı ile paralel gitmektedir.

Bu sebeple gelişmiş ülkelerde savunma sanayii geliştirilmeye çalışılıp, savunma sistemleri üretilmeye ve ithal edilmeye öncelik verilirken; gelişmekte olan ülkelerde güvenlik gereksinimi meydana geldiğinde silah satın alımı gerçekleşmektedir.

c) Ülkenin jeopolitik konumu da savunma harcamalarının miktarını etkileyen bir faktördür. Jeopolitik konum ülkenin ekonomisinin, kültürünün, ticari kaynaklarının, ulaşım olanaklarının, coğrafi özelliklerinin, ikliminin, yer altı ve yer üstü zenginliklerinin oluşturduğu fırsat ve tehditlerin tümüdür.

Dolayısıyla jeopolitik konum ülkenin nasıl yönetilmesi gerektiğine dair hükümete yol gösterici olmaktadır. Bu durum savunma harcamalarının tespiti konusunda da yol gösterici durumdadır. Ülke sürekli savaş halinde ve var olma mücadelesi verirken, savunma sistemlerini güçlendirmek için bu alana yüklü yatırımlar yapması olağan bir durumdur.

d) Ülkenin hükümet politikaları da savunma harcamalarının miktarının belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Örneğin, asker yönetimli bir ülke de varoluşun temel belirleyicisi olarak askeri hizmetler ele alınacağından, askeri alana yatırım yapmak kaçınılmazdır. Bu da savunma harcamalarına ayrılan bütçenin artması anlamına gelmektedir. Aynı şekilde hükümetlerin konuya bakış açısı da savunma harcamalarının miktarını etkileyecektir.

e) Komşu ülkelerin durumu da ülkenin savunma harcamalarına ayırdığı bütçeyi belirleyecektir. Komşu ülkelerinde sürekli gelişen bir savunma sisteminin varlığı, bu alana yapılan yatırımın büyüklüğü doğal olarak mevcut ülke için tehdidin artması anlamına geldiğinden, bu ülkeyi de savunma harcamalarına yatırım yapar duruma getirecektir.

Her devlet birbirinin potansiyel düşmanı olabileceğinden hiç biri üretmiş olduğu yüksek teknoloji bir silah sistemini ya da bölge hakimiyeti sağlayacak bir gelişmesini diğeri ile paylaşmak istemeyecektir. Yeni geliştirdiği sistemi güç avantajı olarak kullanmakta ve belki de daha az gelişmiş halini satarak ithalat geliri elde etmektedir.

Keşfedilmemiş bir savunma sistemi oluşturmak o devlete çok büyük siyasi güç katacak ancak bu avantajın elbette devlet bütçesine büyük bir maliyeti oluşacaktır. Devletler varoluş mücadelesi vermek için bu maliyete katlanmaktadır.

f) Ülkenin GSYİH’da savunma harcamalarını etkileyen bir faktördür. Ülkenin GSYİH artarsa savunma harcamalarında artış getirebileceği gibi tam tersi durumda, GSYİH azalırsa beraberinde savunma harcamalarında azalma getirebileceği düşünülmektedir. Savunma harcamaları konusunda çalışan araştırmacılar GSYİH’yı ülkenin savunma harcamalarına ayırdığı kaynağı bulmak için kriter olarak görmektedirler.

Askeri harcamaların ekonomik büyümeye olan etkisi gerek kamu harcamaları ile ilişkisi, gerek savaşlarla bağlantısı nedeniyle üstünde çok fazla araştırma yapılan ve farklı görüşlerin hakim olduğu bir alan haline gelmiştir.

Genel olarak bakıldığında, ülkelerin savunma harcamalarına ayırdığı kaynağın yaklaşık olarak %10 ila %30’luk kısmı Ar-Ge amaçlı kullanıldığı görülmektedir. Bu veriler ışığında, ülkelerin savunma sanayi alanında ayırdıkları rakamlar şu şekilde tahmin edilmektedir:

Dünyada AR-GE’ye ayrılan Bütçe Harcamaları (2022 Yılı- İlk 10 Ülke)

1-ABD	89,2 Milyar\$
2-Çin	68,5 Milyar\$
3-Rusya	16,8 Milyar\$
4-Hindistan	8,7 Milyar\$
5-Almanya	6,9 Milyar\$
6-Fransa	6,7 Milyar\$
7-Japonya	6.1 Milyar\$
8-Güney Kore	4,2 Milyar\$
9-Avustralya	3,3 Milyar\$
10-Kanada	3,2 Milyar\$

1.8) Ülkelerin kendi ihtiyaçlarını karşılama oranları ve Dünya ihracatındaki payları

Savunma sanayii sektörü genellikle gelişmiş ülkelerde bulunmaktadır. Belli bir grup veya sektör olarak gelişen bu endüstriler, ülkenin silah üretiminde belli bir oranda kendi kendine yeterli olmasını amaçlamaktadır.

Savunma sanayindeki önemli firmalar çok kolay bir şekilde tanımlanabilirken, tüm savunma sanayini analiz etmeye çalıştığımızda kavramsal ve pratik problemler ortaya çıkmaktadır. Çünkü savunma sanayileri temel özelliklere sahip birleşik ekonomik faaliyetlerin toplandığı kompleks bir yapıyı temsil eder. Ayrıca savunma harcamalarıyla ilgili bilgiler kritik öneme sahip bilgiler olduğundan ve demokratik ülkelerde dahi bu bilgiler devlet sırrı olarak görül-
düğünden, doğru bilgileri elde etmek oldukça güçtür.

Savunma sanayi, ulusal güvenliğe ve askeri güce temel öğeleri sağlayan endüstriyel varlıkların toplamından oluşur. Savunma sanayi ülkenin savunma ile ilgili değer, istihdam, teknoloji yaratan üreticilerinin toplamı veya savunma bakanlığına savunma veya savunma ile ilgili ekipman sağlayan firmaların tamamından müteşekkildir.

Savunma sanayinin oluşturulması konusunda ilk ve en önemli fayda ulusal bağımsızlık ve güvenlik açısından kendi kendine yeterlilik ve savaş tehlikesi anında reaksiyon verebilme olarak gösterilmektedir.

Ülkeler	Dünya İhracatındaki Payı (%)	Kendi İhtiyaçlarını Karşılama Oranı (%)
1) ABD	37	91
2) Rusya	21	86
3) Fransa	8,1	75
4) Almanya	5,8	73
5) Çin	5,7	71
6) İngiltere	3,8	68
7) İspanya	3,1	64
8) İsrail	3,3	57
9) İtalya	2,2	56
10) Güney Kore	2,1	51
11) Türkiye	1,1	80

Savunma sanayi hem askeri hem de ekonomik olarak stratejik endüstrilerdir. Ekonomik anlamda stratejik olması ise AR-GE harcamalarının yüksek ve geri dönüş sürecinin uzun olmasından kaynaklanmaktadır.

Savunma sanayide bir ülkenin kendine yeterli olması, şüphesiz güçlü savunma sanayi firmalarına sahip olması ve bu firmaların silah satışları ile ölçümlenmektedir. Bu bilgiler ışığında ülkelerin savunma sanayi de kendi ihtiyaçlarını karşılama oranı ve dünya ihracatındaki etkileri şu şekilde tahmin edilmektedir.

1.9) Sonuç:

2022 yılında başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı, ve 2023 yılının sonlarında başlayan İsrail-Filistin savaşı, dünyadaki yeni ittifakların, yeni askeri dengelerin ve oluşumların şekillenmesine neden oldu.

ABD, 100 milyar dolardan fazla yardımı Ukrayna'ya göndererek savaşın uzamasını ve Rusya'nın yıpranmasını sağlarken, Rusya ise hem enerji hem tahıl deposu olması sebebiyle dünya ekonomilerini enerji ve gıda krizi ile sınamaya devam ediyor.

Dünyadaki neredeyse her ülke, askeri savunma harcamalarını hızla artırırken, diğer yandan da NATO'nun ömrünün uzadığı bu konjonktüre karşı yeni konumlamalar üzerinde politikalar yürütmeye çalışıyor.

Rusya ve Çin ise ABD ve Batı dünyasının etkisini her bölgede kırmak için yoğun çaba sarf ediyor. Dünya, yeni bir askeri ve güvenlik yapısına doğru ilerlerken neredeyse tüm ülkeler, bu doğrudan ve dolaylı savaşlar nedeniyle etkilenmeye devam ediyor.

**Savunma ve Strateji'de
hap gibi bilgiler...**

 YouTube

M5
PRIME

2024

ASKERİ GÜÇ RAPORU

2. BÖLÜM

**2024'TE
RİSKLİ
ÇATIŞMA
BÖLGELERİ**

2.1) Ukrayna

Şimdiye kadar Ukrayna, Batı'nın da yardımıyla Rusya'nın saldırısına karşı büyük bir direniş, hatta bazı noktalarda karşı saldırılar düzenledi. Ancak yaklaşık iki yıllık savaşın ardından, henüz görünürde savaşın sonuçlanacağına dair emareler görünmüyor.

M5'in 2022 yılı başında, savaş başlamadan önce yayımladığı "2022 Global Askeri Güç Raporu"nda dikkat çektiği ve hemen ardından Şubat ayında Rusya'nın topyekün işgaline dönüşen süreç, 2024 yılında da izlenmesi gereken en önemli çatışma bölgelerinden birisi olarak göze çarpıyor.

Rusya savaşın başlangıcında, kısa bir süre içerisinde Ukrayna hükümetini bozguna uğratmayı ve Rusya ile "daha iyi ilişkiler" kuracak bir rejim kurmayı hedefliyordu. Ancak yaşanan gelişmeler, Rusya'nın yanlış hesaplamalar yaptığını net bir şekilde ortaya koydu.

Geride kalan süreçte, Rusya'nın savaş alanındaki planlarının beceriksizliği kadar, Ukrayna'nın direnişi de beklenmedik derecede etkiliydi. Savaşın ilk yılında Kiev çevresinden geri püskürtülen Moskova, kuvvetlerini Ukrayna'nın doğu ve güney bölgelerinde yoğunlaştırdı. Ardından artık Batı tarafından sağlanan daha güçlü silahlarla donanmış olan Ukrayna birlikleri, Rusya'nın ele geçirdiği alanlarda, karşı taarruzlar yapmaya başladı.

Rusya ayrıca bu süreçte tamamen kontrol etmemesine rağmen, Ukrayna'nın bazı bölgelerini ilhak ettiğini duyurdu.

Savaşın uzaması ve Rusya'nın sahada istediklerini elde edememesi ile birlikte süreç, Rusya tarafından bir yıpratma savaşına dönüştürülmeye başlandı. Rusya, özellikle hava saldırıları ile Ukrayna altyapısına yönelik operasyonlar yürütmeye başladı. Ortaya çıkan elektrik kesintileri birçok alanı neredeyse yaşanmaz hale getirirken, her üç Ukraynalıdan biri de yerinden edildi.

Ukrayna'nın 2023'ün son çeyreğinde başlattığı karşı saldırılar ise, gerek Batılı müttefiklerinin gerekse de uzmanların beklentilerinin aksine istenilen sonuçları vermedi.

Gelinen noktada ise iki taraf da barış görüşmelerine dair gerçek bir istek ortaya koymuyor. Ukrayna tarafı, topraklarını geri kazanmaya başladıklarına dair veriler ışığında vazgeçmek istemezken, Rusya ise herhangi bir yenilginin tüm Batı'ya karşı bir yenilgi olacağı algısı ile vazgeçmeye yakın görünmüyor.

Gelinen noktada her iki taraf da savaşın tüm dehşetine, nükleer tırmanma riskine ve hatta NATO ve Rusya'nın karşı karşıya gelme riskine rağmen vazgeçilmesine dair herhangi bir emare göstermiyor.

2024 yılının ilk çeyreği sonlarında başlayacak yeni bir süreçle birlikte, Ukrayna'daki savaşın daha birçok gelişmeye gebe olduğunu belirtmek gerekiyor.

Tüm bu dengeler ışığında, 2024 yılında dünyadaki izlenmesi gereken çatışma bölgelerinin başında Ukrayna geliyor.

2.2) Tayvan

1949 devrimiyle Çin anakarasında ve Tayvan adasında ortaya çıkan iki siyasal otoritenin varlığı ve izlediği politikalar günümüz Tayvan Sorununun kökenini oluşturmaktadır.

Resmi adı “Çin Cumhuriyeti” olan Tayvan, 1971 yılına kadar BM Güvenlik Konseyi’nde Çin adına ayrılan daimi üyelik koltuğunu işgal ediyordu. Bugün dünyada ancak 23 küçük ülke tarafından bağımsız bir devlet olarak tanınan Tayvan, bununla birlikte bağımsız bir devletin yapabileceği pek çok faaliyeti yürütmektedir.

Bu açıdan Tayvan, uluslararası ilişkiler ve özellikle uluslararası hukuk açısından müstesna bir örnek olmayı sürdürmektedir.

1971’den sonra ise Çin’in temsilciliği Tayvan’dan alınarak anakaraya, Çin Halk Cumhuriyeti’ne verilmiştir ve Tayvan ise uluslararası platformlarda Çin’in bir eyaleti olarak kabul görmeye başlamıştır. Bu sorunun yıllardır çözilememesinin sebebi ise herhangi bir uzlaşının olmamasıdır.

Çin tarafından Tayvan’a farklı statüler verilerek anakaraya bağlama uğraşları sonuçsuz kalmış ve Tayvan şu anki mevcut durumu halen bir çözüme ulaştırılamamıştır. Bölgede sıcak çatışmalara hatta savaşa evrilecek gelişmeler son dönemde artmış ve dünya gündemine oturmuş durumdadır.

Bu sorunda da yine bölgesel ve ABD gibi küresel güçlerin müdahil olması ile durum daha da karmaşık bir hal almıştır.

2022 yılı da Tayvan sorununun zirve yaptığı yıllardan birisi olarak tarihe geçmiştir. Zaman zaman savaşın eşiğine gelen taraflar arasındaki gerilim

özellikle Ukrayna savaşı ile dünyada oluşan yeni dengeler ışığında, yeni bir parlama noktası hatta 3.Dünya Savaşı'na neden olabilecek bir nokta olarak görülmeye başlanmıştır.

ABD'nin 2022 yılı sonlarında özellikle resmi ziyaretler ve 2023 yılında silah satışları ile destekleyerek güçlendirmeye çalıştığı, Çin Komünist Partisi'nin ise "Mutlaka birgün" sloganı ile kendi toprakları olarak gördüğü Tayvan, 2024 yılında da dünyadaki izlenmesi gereken çatışma bölgelerinin başlarında yer alacak.

2.3) Azerbaycan ve Ermenistan (Karabağ)

Karabağ, uluslararası hukuka göre Azerbaycan toprakları içinde yer alıyor. Gerek Birleşmiş Milletler gerekse Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı tarafından kabul edilen bu gerçeğe rağmen bölge, 1992-1994 Karabağ Savaşı'ndan bu yana Ermenistan'ın kontrolü altında bulunuyordu.

Bu ihtilafın çözülmesi için 1992 yılında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı tarafından MİNSK grubu kuruldu. ABD, Fransa ve Rusya'dan oluşan eş başkanlara ek olarak, AGİT Minsk Grubu'nda Beyaz Rusya, Almanya, İtalya, Portekiz, Hollanda, İsveç, Finlandiya, Türkiye ve sorunun tarafları olan Azerbaycan ve Ermenistan yer aldılar.

Moskova bölgedeki etkisinin azalmaması için AB diplomasisini Rusya'nın nüfuzunu frenlemeye yönelik daha geniş çabaların bir parçası olarak görüyor ve Batı başkentlerinin girişimlerine karşı hareket ediyor.

1992 yılında bu ihtilafın çözülmesi için bu adımın atılmasına rağmen tanıtımda da bahsettiğimiz üzere bölgesel ve küresel güçlerin üstünlük için mücadele ettiği bir alana dönüşen Karabağ bölgesi, 2020'de Türkiye'nin müdahil olmasına kadar çözülememişti.

Ukrayna'daki savaş, dünya çapındaki krizlerin çoğunu arka planda bıraktıysa da 2020 yılında gerçekleşen ve Türkiye'nin de desteği ile 30 yıllık Ermenistan işgalinden kurtarılan Karabağ bölgesi, savaş sonrası anlaşmaların hayata geçirilmemesi nedeniyle 2023 yılında da izlenmesi gereken riskli çatışma bölgeleri arasında yerini almaya devam ediyor. Karabağ konusundaki savaştan iki yıl sonra, gerek dış etkenler nedeniyle yapılamayan anlaşmalar gerekse de Ermenistan'ın yenilgisine rağmen Karabağ ile ilgili devam eden tutarsız politikaları, Ermenistan ve Azerbaycan arasındaki yeni çatışmalara zemin hazırlıyor.

lıyor. Ukrayna'daki savaş, Dağlık Karabağ'da 44 gün süren ve Azerbacyan'ın ezici üstünlüğü ile sonuçlanan savaşa dair barış görüşmelerini de gölgeledi. 2020 ateşkesinin sonucu olarak Ermenistan'ın, Dağlık Karabağ bölgesinden tamamen çekilmeli ve Azerbaycan'dan Nahçıvan'a doğrudan bir rotanın (Zengezur Koridoru) yeniden kurulması da dahil olmak üzere çok sayıda maddeyi yerine getirmesi gerekiyordu.

Ancak Ermenistan tüm bu gelişmelere rağmen 2023 sonlarına kadar bu şartları yerine getirmeme konusunda ayak diretti. ABD, AB ve Rusya'nın ayrı ayrı yürüttüğü barış müzakereleri genel itibari ile net bir sonuca ulaşmadı. Bunun üzerine Azerbaycan, Eylül ayında 24 saatlik bir terör operasyonu ile yeniden Ermenistan güçlerini bölgeden çıkardı.

Diğer yandan Moskova bölgedeki etkisinin azalmaması için AB diplomasisini Rusya'nın nüfuzunu frenlemeye yönelik daha geniş çabaların bir parçası olarak görüyor ve Batı başkentlerinin girişimlerine karşı hareket ediyor.

Bu şartlar altında müzakereler sonuçsuz kalıyor ve yeni bir alevlenme riskini de beraberinde getiriyor. Son dönemdeki açıklamalara bakıldığında ise Azerbaycan'ın zafer elde ettiği savaşın sonuçlarının uygulanması konusundaki sabrının taşıdığı görülüyor.

Bütün bu dengeler ışığında eğer Ermenistan üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmesse, Azerbaycan'ın haklarını almak için yeni bir operasyon daha başlatması gündeme gelebilir. Bu nedenlerle bu bölge de 2024 yılında dünya-daki izlenmesi gereken çatışma bölgelerinin arasındaki yerini alıyor.

2.4) İran

Kitlesel rejim karşıtı protestolar 2022 yılı ve 2023 yılının ilk çeyreğinde İran'ı içeriden sarsarken, İran'ın Rusya'ya silah tedariki, nükleer programıyla ilgili artan endişeler ve gerek Körfez ülkeleri gerekse de İsrail ile vekil güçler aracılığı ile artan gerilimi, İran'ı da izlenmesi gereken riskli çatışma bölgeler arasına sokuyor.

2022 yılı ve 2023 yılının ilk çeyreğinde ülkeyi sarsan protestolar, 2009 yılından bu yana İran'ın otoritesine yönelik en kalıcı ve kararlı tehdidi oluşturdu.

Uluslararası raporlara göre İran hükümeti, protestoculara karşı uyguladığı şiddet ile onlarca çocuk da dahil olmak üzere yüzlerce insanın ölümüne neden oldu. Protestocuların bir kısmı ise resmi infazlar ile cezalandırıldı.

Diğer yandan Dağlık Karabağ savaşında resmi olarak açıklamasa da Ermenistan tarafında yer alan İran, bölgede Azerbaycan-Nahçıvan üzerinden açılacak olan bir koridor ile etkisini kaybedeceği düşüncesinden hareketle, özellikle sınır bölgelerinde Azerbaycan ile de çeşitli sorunlar yaşamaya devam ediyor.

İran ve Batı arasında devam ettirilmeye çalışılan “2015 nükleer Anlaşması” ise artık neredeyse donmuş durumda. Özellikle İsrail’in Filistin’e karşı başlattığı savaşta, ABD ve Batılı ülkeler tarafından Direniş Grupları’nın destekçisi olarak görülen İran, yeniden hedefe oturmuş durumda ve bu da nükleer anlaşmanın artık neredeyse hiç konuşulmamasına neden oluyor.

Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı tarafından ortaya konulan verilere göre Tahran’ın nükleer kapasitesi son birkaç yılda büyük bir ilerleme kaydetti. İsrail ve Körfez ülkeleri de benzer istihbari veriler yayımlayarak İran’a karşı harekete geçilmesi gerektiğini belirtiyor.

Bütün bu gelişmeler gösteriyor ki nükleer anlaşmazlık sürecinden, Yemen’deki gelişmeler nedeniyle Suudi Arabistan’ın İran’a duyduğu öfkeye, Azerbaycan ile yaşanan gerilimden, İsrail’in Filistin savaşı nedeniyle oluşabilecek çeşitli den- gelere kadar çok sayıda faktör, İran’ın da 2024 yılında dünyadaki izlenmesi gereken çatışma bölgelerinin arasında yer alması gerektiğini ortaya koyuyor.

2.5) Yemen

Yemen uzun yıllardır vekalet savaşlarına sahne olan bir bölge ve belirsizlik içinde bir dönemi geride bırakacağına dair gelişmelerden çok uzak.

İran destekli olduğu iddia edilen Husi isyancıları ile özellikle Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) tarafından desteklenen yönetim arasında 2022 Nisan ayında imzalanan ateşkes, 2022 Ekim ayında sona erdi ve 2023 yılındaki tüm girişimlere rağmen yeniden güncellenemedi.

Son dönemde İsrail-Filistin arasında yaşanan savaş ve Kızıldeniz’de gerilimin artması, ABD ve İsrail tarafından Husilerin, dolayısı ile de Yemen’in hedef tahtasına oturtulmasına neden oldu.

2022 Nisan ayında BM’nin aracılık ettiği ateşkes, sekiz yıllık şiddetli çatış- maları masaya taşımaya yönelik bir hamle olarak kayıtlara geçmişti. Ancak 2023 yılında herhangi bir kayda değer görüşme gerçekleşmedi ve çatışmalar yeniden alevlenmeye başladı.

Büyük kara saldırıları ve sınır ötesi saldırılar yeniden başlamadı ancak görüşmelere dair umutlar da neredeyse tamamen bitmiş durumda. Bölgedeki küçük çatışmalar ise çoğunlukla Suudi-Husi kanalları arasında ara ara devam ediyor.

BM'nin ateşkes anlaşması ile tarafları masaya oturtamadığı ve İsrail-Filistin savaşı ile artan bölgesel gerilimler göz önüne alındığında, Yemen'in de 2024 yılında da dünyadaki izlenmesi gereken çatışma bölgelerinin arasında yer alması gerektiği görülüyor.

2.6) Etiyopya

Etiyopya'nın Tigray bölgesinde ve çevresinde 2022'nin en kanlı savaşlarından birisi 2022 yılının sonlarında yapılan bir anlaşma ile durma noktasına geldi. Ülkede, çok sayıda farklı "etki alanı mücadelesi veren grup" olsa da, ana muharıplerden ikisi olan Etiyopya hükümeti ve "Tigray Halk Kurtuluş Cephesi" arasında Kasım 2022'de Pretoria'da imzalanan anlaşma çatışmaları büyük oranda durdurdu.

Pretoria anlaşması Etiyopya hükümeti için bir zafer olarak nitelendirildi ve anlaşma doğrultusunda ilk olarak Tigray grubu silahsızlanmayı kabul etti. Hükümet ise buna karşılık "Tigray Halk Kurtuluş Cephesi" üzerindeki hem ablukayı hem de terörizm tanımını kaldıracağını açıkladı. Bu şartlar altında o zamandan bu yana ateşkes küçük çatışmalar haricinde genel olarak devam etti.

Ancak bu anlaşmaya rağmen 2023 yılında da çatışmalar ülkenin çeşitli noktalarında devam etti. 2023 yılı boyunca yapılan görüşmelerde ise tarafların istekleri konusunda uzlaştıklarına dair hiçbir gelişme yaşanmadı ve kırılğan güvenlik durumu devam ediyor.

Özellikle Batı Tigray'ın verimli sınır bölgeleriyle ilgili anlaşmazlık devam ediyor ve bu bölgede "Tigray Halk Kurtuluş Cephesi" henüz silah bırakmadı. Her iki taraf da gecikmeler için birbirini suçlarken, uluslararası raporlar bu anlaşmazlığın yeni çatışmaları tetikleyebileceğine dair öngörülerini ortaya koyuyor.

Bu dengeler ve Etiyopya ile Eritre arasında aynı bölgede devam eden anlaşmazlık sürecinin de nihayete bağlanmadığı göz önüne alındığında Etiyopya'nın 2024 yılında dünyadaki izlenmesi gereken çatışma bölgelerinin arasında yer alması gerektiği görülüyor.

2.7) Keşmir (Pakistan-Hindistan)

1947'de İngiltere'nin bölgeden ayrılması ile Hindistan ve Pakistan'ın bağımsızlıklarını kazanmalarından bu yana, bu iki Güney Asya ülkesi bu bölgede tam dört kez savaşmış ve sayısız kez sınır çatışması yaşamışlardır.

İngilizler bölgeden ayrılırken, bölgenin demografik ve coğrafi yapısını gözetmeksizin iki ülkenin sınırlarını çizmiştir. Müslüman nüfusun çoğunlukta olduğu bölgeler Pakistan'a, Hinduların yoğun yaşadığı yerler ise Hindistan'a bırakılmıştır.

Nüfusunun %90'a yakını Müslüman olan Keşmir'in Hindistan'a mı yoksa Pakistan'a mı katılacağına Keşmir halkı tarafından karar verilmesi istenmiştir. Bu karar, Pakistan ile Hindistan arasında yaşanan dört savaştan üçüne yol açan Keşmir sorunun başlamasına neden olmuştur.

Keşmir halkı 1947'de Pakistan'a katılmaktan yana tavır alsa da o dönem Keşmir Prensi Maharaja Hari Singh Keşmir'in Hindistan'a bağlanmasına karar verdi. Bu olaydan sonra bölge tamamen kronikleşmiş bir sorun haline gelerek günümüze kadar uzandı.

O zamandan bu yana direkt ya da dolaylı yoldan Hindistan ve Pakistan arasında gerçekleşen bütün savaş ve çatışmaların ana kaynağı Keşmir sorunu olmuştur.

Pakistan, Keşmir sorununun çözümünün BMGK'nin 1948'de aldığı referandum kararından geçtiğini düşünüyor. Yeni Delhi yönetimi ise nüfusunun büyük çoğunluğu Müslüman bölgede olası bir referandumda halkın Hindistan'dan ayrılma yönünde oy kullanacağından endişe duyduğu için bu fıkre sıcak bakmıyor.

Nitekim Keşmir sorunu ile ilgili çatışma süreci 2023 yılında da devam etmiş ve sınır bölgesinde yıl boyunca çok sayıda çatışmaya neden olmuştur.

İki ülkenin de nükleer silahlara sahip olması ise tehlikeyi başka bir boyuta taşımaktadır.

Sürecin çözümsüzlüğünün devam etmesinin yanı sıra Hindistan, Çin, Pakistan hatta Körfez ülkelerinin son dönemde bölgedeki güvenlik dengelerini değiştirecek olan savunma adımları gibi gelişmelerle birlikte Keşmir bölgesi, 2024 yılında da dünyadaki izlenmesi gereken çatışma bölgelerinin arasında yer almaya devam edecektir.

2.8) Sahel Bölgesi

Afrika'nın Sahel bölgesinde bulunan ülkelerden Burkina Faso, Mali, Nijer ve Sudan'da yaşanan uzun süreli isyanlar ve çatışmaların, 2023 yılında devam ettiği gibi 2024 yılında da devam etmesine kesin gözüyle bakılıyor. “Darbe kuşağı” olarak anılmaktan kurtulmaya çalışan Batı ve Orta Afrika coğrafyasında son dönemde artan güvensizlik ortamı askeri yönetimlere kapı aralamaya devam ediyor. 1950'li yıllardan itibaren Afrika ülkelerinde 106'sı başarılı 214 askeri darbe gerçekleşti.

2023 yılı boyunca da Afrika kıtasında, özellikle de Sahel bölgesinde bu darbe süreçleri devam etti. 2020'den bu yana Mali, Çad, Gine ve Burkina Faso'da yaşanan askeri darbelerin son adresleri ise 2023 yılında Gabon ve Nijer oldu. Afrika özellikle son yıllarda Fransa gibi Batı ülkelerinin müdahalelerine karşı da büyük reaksiyonlar vermesi ile gündeme geldi.

Nitekim 2023 yılında Burkina Faso ve Mali'nin ardından Nijer de, Fransa askerlerinin ülkeden çıkarılması ile ilgili net kararlar aldı. Diğer yandan 2023 yılı, bölgesel ve küresel güçlerin askeri ve ekonomik nüfuzlarını artırmak için Afrika'ya döndüğü bir yıl oldu. Darbeler dışında, Afrika'nın jeopolitik olarak en önemli görülen ülkelerinden birisi olan Sudan'ın da iç savaşa sürüklenmesi, Batılı güçler dışında bölgesel güçleri de 'vekalet savaşları' ile karşı karşıya getirdi.

Darbeler, iç savaşlar ve Fransa'dan ABD'ye, Çin'den Rusya'ya ve BAE, Mısır ve Suudi Arabistan gibi bölgesel güçlere kadar çok sayıda ülkenin rekabet alanı haline gelen Sahel Bölgesi, 2024 yılında da dünyadaki izlenmesi gereken çatışma bölgelerinin arasında yer alıyor.

2.9) Kuzey Kore – Güney Kore

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından, Sovyetler Birliği Kuzey Kore'yi, ABD ise güney Kore'yi işgal etmiştir. Kuzey Kore Komünist Partisi kurulmuş ve ordunun başına, eğitimini Kızıl Ordu'da tamamlayan Kim İl-Sung getirilmiştir.

Hemen ardından Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti kurulmuş ve bağımsızlığını ilan etmiştir. Böylece Komünist rejim altındaki Kuzey Kore ile serbest piyasa ekonomisinin geçerli olduğu Güney Kore arasında üç yıl sürecek savaş patlak vermiştir. Savaş üç milyondan fazla insanın hayatına mal olmuştur.

İki tarafında herhangi bir kazanç elde etmediği savaşın ardından 38'inci paralelde askeri güçlerden temizlenmiş bölge oluşturulmuştur. 1953 yılında Savaş bir ateşkesle sona ermiş ancak hiçbir zaman bir barış antlaşması imzalanmamıştır. Bu da bölgenin dünyadaki 'donmuş ihtilaflar ve çatışma bölgelerinin' arasındaki yerini almasına neden olmuştur.

1996 yılına gelindiğinde Kuzey Kore, Kore Savaşı'nı sona erdiren ateşkesle artık uymayacağını açıklamış ve savaş sonrasında belirlenen askeri güçten arındırılmış bölgeye askeri birliklerini kaydırmıştır.

Bu süreçten sonra iki taraf arasında onlarca çatışma yaşanmıştır. Çatışmaların son bulmaması ve küresel güçlerin yine sürece müdahil olma adımlarından sonra 2003 yılında Kuzey Kore Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması'ndan (NPT) çekildiğini ve elinde nükleer bomba üretmeye yetecek kadar plütonyum olduğunu açıklamıştır. Bu açıklamadan sonra Kuzey Kore, günümüze kadar dünya gündeminde ki yerini almaya başlamıştır.

Bugüne kadar çeşitli çatışmalar ve görüşmeler eşliğinde Kuzey ve Güney Kore arasındaki gerginlik, 70 yıldan fazla bir süreyi geride bırakmıştır. 1953 yılında başlayan savaş, bir ateşkesle sona ermesine rağmen günümüze kadar resmi bir barışçıl anlaşma ile sonuçlanamadı.

2023 yılında bölgede, özellikle Tayvan konusunda Çin ve ABD arasında artan gerilimler ve Japonya'nın değişen güvenlik yaklaşımı, iki ülke arasındaki gerilimlerin de yeniden ayyuka çıkmasına neden oldu.

İki ülke arasında 2023 yılı boyunca yaşanan İHA ve sınır sorunlarının ardından Güney Kore, 2023 ortalarında artık nükleer silahlara sahip olmayı düşünebileceğini ilan etti. Kuzey Kore sadece 2023 yılında Doğu ve batı yönlerine çeşitli tip ve menzillerde 100'den fazla füze ateşledi ve nükleer çalışmalarını hızlandırdığını açıkladı. Kuzey Kore ayrıca, 2023 yılında ilk kez bir askeri casus uydusunu yörüngeye fırlattı ve 2024 yılı için 3 askeri casus uydusu daha fırlatacağını açıkladı.

2023'ün son günlerinde ise, Kuzey Kore ordusunun savaşa hazırlık düzeyini en üst düzeye çıkaracağını açıkladı. İki ülke arasında yaşanan gerilim, bölgedeki ABD ve Çin arasındaki gelişmeler ve değişen güvenlik politikalarının da etkisiyle, Kore yarımadası 2024 yılında da dünyadaki izlenmesi gereken çatışma bölgelerinin arasında yer almaya devam ediyor.

2.10) Haiti

Temmuz 2021’de Başkan Jovenel Moïse’nin öldürülmesinden bu yana Haiti, siyasi çıkmaz ve yaygın iç çatışmalar ile mücadele ediyor. Ülkede kamu hizmetleri çöktü. Gıda krizi ve kolera gibi toplumsal etkileri olan gelişmeler yayılıyor. Haiti’de daha önceki dış müdahalelerin kötü mirasına rağmen bazı Haitililer artık umutlarını yabancı birliklerin müdahalesine bağladıklarını, uluslararası basında açıkça dile getiriyor.

Yüzlerce çete, ülkenin yarısından fazlasını kontrol ediyor ve özellikle 2022 yılının son döneminde kontrol edilemez çatışmalar 2023 yılı boyunca da devam etti ve üst noktalara ulaştı. Dünya Sağlık Örgütü 2023 Ocak ayında yayınladığı bir rapora göre: ülkedeki nüfusun yarısı, yani 4,7 milyon kişi şiddetli açlıkla karşı karşıya kaldı.

Haiti bütün bu gelişmeler ışığında, bir iç savaş örneği ve bir dış müdahale potansiyeli anlamında 2024 yılında da dünyadaki izlenmesi gereken çatışma bölgelerinin arasında yer alıyor.

2.11) Filistin

1897’de İsviçre’nin Basel şehrinde toplanan Birinci Siyonizm Kongresi’nden günümüze kadar Filistin-İsrail sorunu “donmuş ihtilaflar ve çatışma bölgelerinin” arasında en çok dikkat çeken sorunlardan birisi olarak görülebilir.

Filistin ve İsrail arasındaki mücadele dünyada en uzun süren ve patlamaya en yakın anlaşmazlıklardan birinden kaynaklanıyor. Anlaşmazlığın kökeni, Akdeniz sahiliyle Şeria Nehri arasındaki bölgede hak iddiasına dayanmaktadır.

Son 100 yıldaki bu süreç Filistinlilere sömürgecilik, sürgün, askeri işgal ve onu izleyen kendi kaderini tayin etme hakkı mücadelesi getirdi. Kayıpları ve acılarına sebep olarak gördükleri bir ulusla bir arada yaşama yolundaki zorlu arayış süreci ise hala devam etmektedir.

Birinci Dünya Savaşı sırasında da Filistin ve çevresi Osmanlı idaresindeydi. İngiltere savaşın sonunda yani 1918 yılında bölgeyi işgal etmiş ve 1920’de alınan Milletler Cemiyeti kararıyla İngiltere’ye, bölgenin manda idaresi için yetki verilmiştir. İngiltere mandası altındaki Filistin’e Siyonist proje kapsamında yüz binlerce Yahudi göç etmiş ve bu da Arap topluluklarda isyana yol açmıştır. Yahudiler ve Araplar arasındaki düşmanlık 1929 yılından itibaren kanlı çatışmalara dönüşmüştür.

Uzun süren çatışmalar sonucunda Filistin'i 1920'den beri idare eden İngiltere, Yahudi-Arap sorununu çözme sorumluluğunu 1947'de Birleşmiş Milletler'e devretmiştir. Fakat bu da Yahudilerin bölgedeki yayılmacı politikasını ve işgal sürecini dizginleyememiş ve 1948 yılında ABD'nin de desteği ile bölgede bir İsrail Devleti kurulduğu ilan edilmiştir. Bu devlet 2 bin yıldır kurulan ilk Yahudi devleti olmuştur.

Bu kararın ardından onlarca yıl süren çatışmalar, 1967 yılında İsrail ve Arap komşuları arasında 6 Gün Savaşları'na yol açmıştır. Savaşın ardından İsrail'in kontrolündeki toprak iki katına çıkmıştır. BM Güvenlik Konseyi aldığı 242 sayılı karar ile İsrail'i bu topraklarda işgalci olarak tanımlamış ve geri çekilmesini istemiştir. BM kararlarına ve uluslararası tepkilere rağmen İsrail geri adım atamamış ve günümüze kadar özellikle ABD'nin de desteğini arkasına alarak bölgedeki toprağını genişletmiş hatta hukuksuz bir şekilde Kudüs'ü sözde başkent olarak ilan etmiştir.

Bütün bu gelişmeler ve uluslararası kararlara rağmen İsrail işgal politikalarına devam etmiş ve Ekim ayında yaşanan bir Hamas saldırısına tepki olarak İsrail, Gazze Şeridi'ne karşı topyekün bir savaş ve yeni bir işgal girişimi başlatmıştır.

2023 yılı sonunda ortaya çıkan tabloda, İsrail'in saldırıları sonucu çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşan binlerce sivil İsrail güçleri tarafından öldürülürken, tüm Uluslar arası tepkilere rağmen Gazze Şeridi binlerce ton bomba ile yerle bir edilmiştir. Savaş, 193 üyesi bulunan BM Genel Kurulu'nda 181 ülkenin onayıyla ateşkes kararı çıkmasına rağmen, bu karar Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde ABD vetosuna takılmış ve BM'nin yapısının yeniden sorgulanmasına neden olmuştur.

Tüm bu gelişmeler, İsrail'in soykırım düzeyine ulaşan saldırıları, ABD'nin BMGK'da aldığı veto kararları ve uluslararası toplumun verdiği tepki, İsrail ve ABD'yi uluslararası arenada giderek yalnızlaştırıyor. 2023 yılı sonu itibari ile devam eden savaşın, 2024 yılında da Filistin'in direnişi ve uluslararası karar alıcıların pasif kalması nedeniyle devam edeceği görünüyor. Ve Filistin, 2024 yılında da dünyadaki çatışma bölgelerinin arasında yer almaya devam edecek.

2.12) Kıbrıs (Doğu Akdeniz)

Birinci Dünya Savaşı yıllarında Osmanlı İmparatorluğu ile İngiltere'nin ayrı saflarda yer almasının da bir sonucu olarak, İngiltere 1914'te tek taraflı bir kararla adayı ilhak etmiştir. Türkiye Ada üzerindeki İngiliz egemenliğini Lozan Antlaşmasıyla 1923'te tanımıştır. 1931'den itibaren Türk varlığına rağ-

men Kıbrıslı Rumlar, Yunanistan ile birleşme taleplerini yoğunlaştırmışlardır. Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleştirilerek "ENOSİS" kampanyasına hız vermişlerdir. Yunanistan, 1954'te Kıbrıs sorununu Birleşmiş Milletlere götürme kararı almıştır. Yunanistan, 1954-1958 yılları arasında "self-determinasyon" amacıyla BM'ye yaptığı çeşitli başvurularda bir başarı sağlayamamıştır.

Yunanistan'ın BM'den tek taraflı "self-determinasyon", Enosis lehinde bir karar elde edememesi, Kıbrıslı Türklerin Enosis'e karşı direnişleri ve Türkiye'nin kendilerini desteklemekteki kararlılığı, Türkiye ile Yunanistan arasında müzakerelerin başlatılmasına imkan sağlamıştır. Türkiye ile Yunanistan 11 Şubat 1959 tarihinde Zürih'te anlaşmaya varmışlar,

Londra'da İngiltere'nin ve Kıbrıs'taki iki toplumun liderlerinin onayını almışlardır. Bu şekilde ortaya çıkan Zürih ve Londra Anlaşmaları bağımsızlık, iki toplumun ortaklığı, toplumsal alanda otonomi ve çözümün Türkiye, Yunanistan ve İngiltere tarafından etkin garantörlüğü ilkelerine dayandırılmıştır. "Kıbrıs Cumhuriyeti", Kıbrıslı Rumların 1963 yılında tek taraflı olarak güç kullanımıyla anayasayı feshetmelerinden sonra ortadan kalkmıştır.

GKRY, 1 Mayıs 2004 tarihinde Avrupa Birliği üyeliği için "ihtilaflı bölgeler olmaması" kararı hiçe sayılarak "Kıbrıs Cumhuriyeti" adı altında AB'ne tam üyesi olarak kabul edilmiştir.

1963 "Kanlı Noel" olaylarından sonra, 27 Aralık 1963'e üç garantör ülkenin askerlerinden oluşan bir "Barışı Koruma Kuvveti" oluşturulmuştur. Bu çerçevede İngiliz generalin yeşil bir kalemle harita üzerinde çizdiği bir çizgi ile Lefkoşa 30 Aralık 1963'te ikiye ayrılmıştır. Bu tarihten itibaren bu sınır "Yeşil Hat" olarak adlandırılmıştır.

Adada yaşayan Türkler ve Türkiye, Kıbrıslı Türklerin 1960 yılında kurulan devletin eşit ortakları olarak haklarını kullanamamasına neden olan bu yasa dışı ve gayrimeşru durumu hiçbir zaman kabul etmemiştir. 15 Temmuz 1974 tarihinde Yunanistan adayı tamamen Yunanistan'a bağlamak amacıyla bir darbe gerçekleştirerek iktidarı kısa süreyle ele geçirmiştir.

Kıbrıs'ın egemenliğine ve toprak bütünlüğüne kasteden bu hareket karşısında Türkiye, 1960 Garanti Antlaşması çerçevesinde, önce İngiltere'ye ortak müdahale teklifinde bulunmuştur. Türkiye, İngiltere'nin olumsuz cevap vermesi üzerine Ada'daki Türklerin güvenliğini de dikkate alarak 20 Temmuz 1974 günü Barış Harekatı'nı başlatmıştır. Böylece Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı önlenmiş, Kıbrıs Türk halkının varlığı da güvence altına alınmıştır.

Bu gelişmelerinde ardından gerek BM çatısı altında gerekse garantör ülkeler arasındaki birebir görüşmeler ile çözüm yolları denenmiş fakat Yunanistan'ın uzlaşmaz tutumu nedeni ile 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Kıbrıs Türk halkının “self-determinasyon” (kendi kaderini tayin etme) hakkına dayanılarak ve siyasi eşitliği vurgulanarak ilan edilmiştir. Bu yola gidilirken federasyon tezi muhafaza edilmiş ve Rum tarafına barış ve çözüm çağrısında bulunulmuştur.

KKTC'nin resmen ilan edilmesinin ardından farklı zamanlarda uluslararası kamuoyuna yansıyan 14 farklı çözüme yönelik süreç işletilmiştir. Bunlardan en çok dikkat çeken ise şüphesiz ki Annan Planı olarak da anılan “Kıbrıs Sorununa Kapsamlı Çözüm Temeli” başlıklı süreç olarak kabul edilmektedir.

Annan Planı için yapılan referandum Kıbrıs Türklerinin kabulüne rağmen Kıbrıs Rumlarının hayır oyları üzerine hayata geçememiştir. Yani bir kez daha adadaki sorun Yunan ve Rum tarafının çözümsüzlük tavrı ile sonuca ulaşmamıştır. GKRY, 1 Mayıs 2004 tarihinde Avrupa Birliği üyeliği için “ihtilafli bölgeler olmaması” kararı hiçe sayılarak “Kıbrıs Cumhuriyeti” adı altında AB'ne tam üyesi olarak kabul edilmiştir.

Bu gelişme sonrası Türkiye, Kıbrıs Türklerinin kendi ülke sınırları ve anayasal düzenleri içerisinde örgütlenmiş bir halk olarak, hükümet etme yetkisini ve egemenliklerini kullanmakta oldukları bu çerçevede Türkiye'nin, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni tanımaya devam edeceğini ve Güney Kıbrıs'ın AB'ne girişinin Türkiye'nin 1960 Anlaşmalarına dayanan Kıbrıs üzerindeki hak ve yükümlülüklerine hiçbir şekilde değiştirmeyeceğini ilan etmiştir.

Bugün gelineen noktada Türkiye, üç garantör devletten biri olarak kapsamlı müzakere süreci yoluyla çözüme katkıda bulunmaya kararlı olduğunu her fırsatta dile getirmeye devam etmekte ve adada iki devletli bir çözümün olması gerektiği ile ilgili tezini savunmaya devam etmektedir.

Ada, özellikle son dönemdeki Doğu Akdeniz'deki MEB alanları ile ilgili sorunlar nedeni ile daha fazla gündeme gelmeye başlamış, İsrail-Filistin savaşı sırasında GKRY'nin İsrail için bir askeri transfer noktası olarak kullanılıyor olduğu iddiaları ve dünyadaki en kritik “donmuş çatışma bölgelerinin” arasındaki yerlerden birisi olarak 2024 yılında da çatışma bölgesi olarak gündemi meşgul etmeye devam edecektir.

2.13 Sudan

2011 ve 2013 yılları arasında, bölge yönetimlerinin neredeyse tamamen yeniden şekillenmesine neden olan Arap Baharı'nın teğet geçtiği Sudan, 2018 yılından yaşanan ve ülkeyi yaklaşık 30 yıl yöneten Ömer El Beşir iktidarının devrilmesi ile tam anlamı ile bir kaosa sürüklenmeye başlamıştır.

Uluslararası araştırmalara yansıyan bilgilere göre; 300'e yakın farklı kabilenin yaşadığı ve yaklaşık 95 farklı dilin konuşulduğu Sudan, 1956 yılına kadar Mısır'ın bir parçasıyken, 1953 yılında; Mısır ve İngiltere'nin anlaşması sonucunda üç yıllık bir geçiş süreci geçirmiş ve 1956 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir.

Sudan'da bağımsızlığını kazandığı 1956 yılından itibaren, resmi kayıtlara geçen 31 darbe girişimi gerçekleşirken, bu girişimlerden 3 tanesi başarılı olmuş ve 3 kez de halk ayaklanması sonucu iktidar değişmiştir. Bu veriler Sudan'ı, Afrika Kıtasındaki en fazla askeri darbe girişimiyle karşılaşan ülke haline getirmiştir.

Yine bir askeri darbe sonucunda Ömer el-Beşir'in 30 yıllık iktidarının 2019'da sona ermesinin ardından ülke, yeniden bazı tarafların iktidar mücadelesi ile siyasi, ekonomik ve istikrar anlamında büyük bir kaos dönemine girmiştir. Askeri bir konsey kurarak liderliğini ilan eden Korgeneral Avad Bin Avf, halkın bunu kabul etmemesi ve gösterilerine devam ederek yönetim binalarına yürümesi sonucunda 24 saat sonra istifa etmek zorunda kalmıştır.

Avf'in istifası sonrası, başka bir üst düzey asker olan Korgeneral Abdulfettah el-Burhan, askeri konseyin başkanlığını üstlenmiş ve Beşir'e karşı halk protestolarına öncülük eden partiler koalisyonu ile müzakerelere başlamıştır. Müzakereler neticesinde Askeri Konsey ile partiler arasında imzalanan bir anlaşma ile 2019'dan itibaren ülkede, 39 aylık bir geçiş dönemi konusunda anlaşma sağlanmıştır.

Ancak ülke içerisinde etki alanı kavgası içerisinde olan 300'e yakın farklı kabilenin olması ve özellikle dış destekli çeşitli bölgesel kalkışmaların devam etmesi nedeniyle, bu geçiş dönemi de hayata geçirilememiş ve askeri yönetim tarafından süreç 2020 yılında 3 yıl daha uzatılmıştır.

Bu uzatma sürecinin ardında da ülkede darbe girişimleri devam etmiştir. 2021'de ordu, Temmuz ve Eylül aylarından gerçekleşen ve yönetimi elinde bulunduran askeri konseyi devirmeyi amaçlayan iki darbe girişimini daha engellediğini açıklamıştır.

2023'e kadar devam eden bu genel çatışmalar, 2023 Nisan ayı itibari ile ayyuka çıkmış ve son olarak iki üst düzey generale bağlı güçler arasında yaşanan çatışmalar ile ülke, yeniden bir çöküş riskiyle karşı karşıya bırakılmıştır.

Sudan'da artık tamamen iç savaş olarak tanımlanan süreç, Sudan Silahlı Kuvvetleri'nin başındaki General Abdülfettah Burhan ile Sudan Hızlı Destek Güçleri isimli grubun lideri General Muhammed Hamdan Dakalu arasında yaşanmaktadır. İki general de, Sudan'ın kontrolünü tamamen ele geçirmeye çalışmaktadır.

Bu iki generalin ortak özelliği ise dikkat çekicidir. Çünkü Sudan halkı 2019 yılında Ömer el Beşir yönetimini devirdiğinde, Sudan Silahlı Kuvvetleri ve Hızlı Destek Güçleri'ne liderlik eden bu iki general, "demokrasi talep eden" toplumun yanında olduğunu belirterek, askeri darbeyi gerçekleştiren iki general olma özelliği taşımaktadır.

2019 yılında El Beşir'in düşürülmesinden sonra askerler ve sivil kanat, iktidarı paylaşmak için bir "geçiş süreci" üzerinde anlaşmaya varmıştır. Ancak geçen 4 yıl içerisinde siyasi kanat, analizin başında ayrıntılarını verdiğim, gerek geçiş süreci konusunda gerekse de diğer anlaşmalar bağlamında devre dışı bırakılmıştır. Yani bu askeri kanat 4 yıllık süreç içerisinde, çeşitli manevralar ile siyasi kanadı neredeyse tamamen devre dışı bırakmayı başarmıştır.

Diğer bir ifade ile Sudan'da şu anda yaşanan çatışmalar; halkın desteğini alan siyasi kanadın devre dışı bırakıldığı, çeşitli dış kaynaklarca desteklenen ve 2019 yılında El Beşir'in iktidardan indirilmesi için anlaşılan iki askeri taraf arasında yaşanmaktadır.

2019'da gerçekleşen darbenin ortaklarından olan Korgeneral Abdulfettah el-Burhan, şu anda Sudan Egemenlik Konseyi başkanı ve ordu komutanı olarak görev yapmaktadır. Çatışmanın diğer tarafındaki isim ise, yine 2019 darbesinin diğer ortağı olan General Muhammed Hamdan Dakalu'dur. Bu isim de şu anda, Sudan Hızlı Destek Kuvvetleri lideri olarak görev yapmaktadır.

Orta Doğu'nun Afrika'ya açılan kapısı olarak tanımlanan Sudan, 1 milyon 861 bin kilometrekare yüzölçümüyle kıtanın en büyük 3'üncü ülkesi pozisyonunda ve Mısır, Libya, Etiyopya, Çad, Orta Afrika, Güney Sudan ve Eritre gibi ülkelerle sınır komşusu olma özelliği taşımaktadır. Sudan'ın, özellikle Nil Nehri'nin kritik akış güzergahını kendi topraklarında barındırıyor olması, zengin yeraltı kaynakları ve uluslararası sulara açılan kritik limanları, ülkenin topraklarına ve yönetimine, gerek bölgesel gerekse de uluslararası çıkarlar açısından neredeyse varoluşsal bir önem yüklemektedir.

İlk olarak Nil Nehri'nin aşağı bölümünde yer alan ve bu nehrin suyuna ihtiyacı olan Mısır ve yine nehrin yukarısında yer alan ve nehir üzerinde hidroelektrik planlarına yürüten Etiyopya gibi ülkeler Sudan'ın yönetimi üzerinde etkin olmak istemektedir.

Mısır ile Etiyopya arasında nerdeyse savaşa yol açacak olan ve Etiyopya'nın Nil Nehri üzerinde inşa ettiği ve elektrik üretimine başladığı Rönesans Barajı, Sudan'ın bölgedeki konumunu daha da kritik hale getirmiştir.

Ülke ayrıca, Güney Sudan'ın 2011 yılında bağımsız olmasıyla birlikte bölgenin en değerli petrol yataklarını kaybetmesine rağmen, hala dünyanın dikkatini çeken önemli ve zengin yeraltı kaynaklarına sahiptir. Bu nedenle ülke, farklı grupların ve küresel güçlerin altın ve tarım gibi kaynaklara erişimi için ortaya koyduğu bir rekabete sahne olmaktadır.

Bölge dışı güçler açısından diğer aktörler ise Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan'dır. Bu iki ülkenin, Sudan'daki çok sayıdaki kabile ile olan yakın ilişkileri, etki alanı mücadelesine dönüşmüştür. Bu nedenle ülkede yaşanan kriz, söz konusu iki ülkenin de çıkarlarını da etkileyebilir ve bu ülkelerin Sudan'daki krize daha fazla müdahil olmasına neden olabilir.

Bir başka dış etken olarak Brüksel, Libya üzerinden Avrupa'ya gelen göçmenlerin önünü kesmek için 2016'da Sudan ile bir işbirliği anlaşması imzalamıştır. Bu nedenle, AB tarafından ülkenin önemi farklı bir anlam ifade etmekte ve artmaktadır. Brüksel imzaladığı anlaşma gereği, şu anda anlaşmanın ve çatışmaların tarafı olan Sudan Hızlı Destek Kuvvetlerini desteklemektedir.

Diğer yandan, Rusya çok uzun zamandır Sudan Limanı'nda bir askeri üs kurmak için girişimlerini sürdürürken, Çin ve ABD gibi güçler de ülkede etkin olmak için sürece 'dolaylı olarak' müdahil olmaktadır. Bu gelişmeler ise şüphesiz ülke ve ülke üzerindeki uluslararası rekabeti artırmaktadır.

Beşir iktidarını sona erdirmek için işbirliği yapan taraflar arasındaki iktidar mücadelesi nedeniyle artan çatışmalar, özellikle 2023 Nisan ayı başında ABD'li diplomatların bulunduğu bir konvoyla ateş açılması ile birlikte dünyanın gündemine oturmuştur. Sudan'ın yakın tarihini biraz incelediğimizde ise büyük ihtimalle ABD, Sudan'daki gelişmelerin arkasında, Rusya ve Rusya'nın paralı askerleri olarak bilinen Wagner gibi gruplarının etkisinden şüphelenmektedir.

Zira Afrika'nın en büyük üçüncü altın üreticisi olan Sudan, 2018 yılında devrik lider Beşir'in Rusya'dan istediği destek sonucunda, Wagner grubuna ülkenin kapılarını açmış ve grup, Brüksel'in Sudan Hızlı Destek Kuvvetleri ile yaptığı

anlaşmanın aksine, şu anda iktidarı elinde bulunduran Abdulfettah el-Burhan ile işbirliği içerisinde çalışmaktadır.

Bütün bu veriler ışığında Sudan'da yaşanan bu gelişmeler; özetlendiği üzere hem küresel hem de bölge devletler tarafından büyük bir dikkatle takip edilmekte ve potansiyel olarak daha büyük gelişmelere gebe olduğunu ortaya koymaktadır.

Türkiye, Mısır, Etiyopya, BAE ve Suudi Arabistan gibi devletler çatışmaların acilen durdurulması mesajı yayınlarken, Afrika Birliği, AB ve BM gibi uluslararası örgütler de taraflara silahları bırakmaları doğrultusunda çağrılarda bulunmaktadır.

Ancak arka planda yaşanan rekabet ve sadece taraflar arasındaki güç mücadelesi olmaktan çıkmış ve çok daha büyük bir denklem olarak karşımızda durmaktadır.

Rusya'dan ABD'ye, Çin'den Fransa'ya ve BAE, Mısır ve Suudi Arabistan gibi bölgesel güçlere kadar çok sayıda ülkenin rekabet alanı haline gelen Sudan, 2024 yılında da dünyadaki çatışma bölgelerinin arasında yer almaya devam edecektir.

BMC

Bizi takip edin! [@](#) [f](#) [X](#) [in](#) [v](#)

AMAZON 4x4

ÇOK AMAÇLI ZIRHLI ARAÇ

www.bmc.com.tr

2024

ASKERİ GÜÇ RAPORU

3. BÖLÜM

RUSYA- UKRAYNA SAVAŞI VE ETKİLERİ

3.1) Ukrayna İşgali'nin Rusya'ya Maliyeti

Rusya'nın 2022 yılının Şubat ayından bu yana devam eden ve artık ikinci yılını doldurmak üzere olan Ukrayna işgal süreci, dünyadaki savunma stratejilerini yeniden şekillendirirken aynı zamanda savunma sanayi harcamalarını ve yatırımlarını da tetikledi. Savaş, özellikle Batı medyası ve uzmanlarının öngördüğü gibi "kısa sürede işgal ve sonuç" yaklaşımının tam tersi bir hale büründü ve Batı'nın olduğu gibi Rusya'nın da beklentileri tam anlamı ile fiyasko ile sonuçlandı. Dünya Bankası tarafından yayımlanan raporlara göre Rusya'nın Ukrayna'ya verdiği maddi zarar şu şekilde özetleniyor:

- Rus işgali ve bombardımanlarının Ukrayna'ya verdiği direkt zarar 100 milyar dolar.
- Kayıp tarımsal ürünler, yıkım ve nüfusun yerinden edilmesinden oluşan dolaylı zarar 250 milyar dolar.
- Ülkenin yeniden inşası için gerekli olan rakam 350 milyar dolar.

Diğer yandan maliyet sadece bunlarla sınırlı değil. Zira askeri olarak Rusya'nın ve Batı tarafından Ukrayna'ya yapılan askeri yardımların da çok büyük bir maliyeti var. Ukrayna tarafına göre Rusya, yer hedefli füzelerinin %70'ini, tanklarının %60'ını, zırhlı personel taşıyıcılarının %40'ını ve topçu unsurlarının en az %20'sini kaybetti. İstihbarat raporlarına yansıyan verilere göre Rusya neredeyse 2. yılını dolduracak olan savaşta şu askeri unsurlarını kaybetti:

Rusya, İskender 9M723 balistik füzelerinden 344 adet kullandı ve bu İskender füze stoklarının yaklaşık olarak yarısı anlamına geliyor.

Rusya, İskender 9MT28/9M729 füzelerinden yaklaşık 68 adet kullandı ve geriye 52 adet kaldı.

Rusya, denizden atılan stratejik füzesi Kalibr füzelerinden yaklaşık olarak 400 adet kullandı ve bu Kalibr stoklarının %50'si anlamına geliyor.

Rusya, havadan atılan stratejik füzesi Kh-101'den yaklaşık olarak 500-600 adet kullandı ve envanterinin yaklaşık %60'ından fazlası anlamına geliyor. Kısaca Rusya'nın stratejik füzelerle ilgili stoklarının yaklaşık %60'ından fazlasını kullandığı düşünülmektedir.

Taktik füze stoklarına gelindiğinde ise Rusya;

Karadan fırlatılan 3M-55 Oniks füzelerinden yaklaşık 150 adetini kullanarak envanterinin yaklaşık %35'ini kullanmış oldu. Ayrıca uluslararası raporlara yansıyan verilere göre 2022 Eylül ayından itibaren S300 füzelerini saldırı için kullanmaya başlayan Rusya, deneysel atışlar ve savunma atışları sonucunda bu füze envanterinin de yaklaşık %30'unu kullandı.

Havadan fırlatılan Kh-29/31 taktik füzelerinden yaklaşık olarak 1000 adet kullanan Rusya, Kh-29/31 taktik füze envanterinin de yaklaşık olarak %50'lik kısmını kullanmış oldu. Rusya stratejik ve taktik füzelerinin yanı sıra saldırı droneleri ve intihar droneleri de kullanmaktadır. Uluslararası istihbarat raporlarına yansıyan verilere göre Rusya, gerek Ukrayna işgali başlamadan önce gerekse de savaş sırasında İran'dan aldığı yaklaşık olarak 1000 adet İran yapımı Shahed kamikaze dronelerine sahipti. Rusya'nın bu unsurların ise %80'nini kullandığı tahmin ediliyor. Ancak Rusya'nın İran'dan yeni siparişler ile aldığı drone sayısı bilinmiyor.

Açık kaynaklara yansıyan ABD istihbarat verilerine göre Rusya, cephede en az 30'dan fazla üst düzey generalini kaybederken, 50'den fazla albay düzeyinde komutan ve 100 binden fazla askerini kaybetti. ABD ve İngiltere istihbaratına göre bu kayıpların en büyük sebepleri ise Rus birlikleri arasındaki iletişim sorunu, lojistik ikmal sorunları ve Ukrayna'nın beklenmeyen direnişi olarak belirtiliyor. Yine açık kaynaklı araştırma kurumlarının sadece fotoğraf ve video kanıtı olarak ortaya koyduğu verilere göre Rusya, en az 2900 tank kaybetti. Kaynaklar, bu araçların bir kısmının ikmal (yakıt) sorunları ile terk edildiğini, diğerlerinin ise özellikle Ukrayna'nın SİHA'ları tarafından yok edildiğini belirtiyor. Tankların çeşitleri ise T-62 Obr/M/Mv, T-64 bA/Bv, T-72 A/Av/B/B Obr/ BA/B3/B3 Obr, T-80 /Bv/ BVK, T-80 U/ UK/ UE/ M2/ BVM, T-90 A/S/M ve 184 adet belirlenemeyen tank şeklindedir.

Diğer yandan Rusya en az 25 adet radar kaybederken, en az 39 adet de hava savunma sistemini kaybederek bu konuda beklemediği bir sonuçla karşı karşıya kaldı. Rusya'nın ayrıca görsel ve video verilerini baz alan ORYX verilerine göre savaşın başından bu yana en az 159 adet uçağını kaybetti.

Rusya denizde birer adet Slava sınıfı füze kruvazörü ve Natya sınıfı mayın tarama gemisi gibi önemli kayıpları yanı sıra birçok çıkarma gemisi ve devriye botunu da kaybetmiştir. Diğer yandan Aralık 2023 itibari ile ABD'nin Ukrayna'ya sağladığı yardımlar, mali ve askeri başlıklarda 100 milyar doları bulurken, AB ülkelerinin toplam mali ve askeri yardımları ise 65 milyar doları buldu.

3.2 ABD'nin Ukrayna'ya Savunma Desteği ve Maliyeti

Rusya'nın Ukrayna işgali yaklaşık olarak bir senedir devam ediyor. Yapılan yardımlar milyar dolarları bulurken bu yardımların çoğu ABD tarafından gerçekleştirildi. İlk olarak savaş başlamadan yaklaşık bir ay önce (21 Ocak 2022'de) ABD başkanı Joe Biden, Rusya'nın Ukrayna'ya bir hareket başlatacağından bahsetti ve bu konuda Moskova'yı uyardı. Aynı gün ABD, Ukrayna'ya 200 milyon dolarlık bir yardım paketi açıkladı ve 2022 Ocak ayı içerisinde bu paketi Kiev'e ulaştırdı. Gönderilen bu ilk sevkiyatın içeriğinde 300 adet Javelin füzesi, anti-zırh sistemleri, çeşitli mühimmatlar ve çeşitli savunma teçhizatlarının bulunduğu açıklandı. Mart 2022'de ise ABD senatosu, Ukrayna'ya yapılacak 13.6 milyar dolar değerindeki en büyük askeri yardımı onayladı. Bu yardım kapsamında ABD ve NATO, çeşitli hava savunma sistemlerinin Ukrayna'ya gönderileceğini açıkladı.

Bu paket; 100 adet kamikaze İHA, 20 milyon mermi, 800 adet Stinger uçaksavar füzesi, 2000 adet Javelin tanksavar füzesi, 1000 adet hafif tanksavar füzesi, 6000 adet AT-4 tanksavar füzesi, 100 adet bomba atar, 5000 adet tüfek, 1000 adet tabanca, 400 makineli tüfek, 400 pompalı tüfek, 20 milyonu aşkın mermi, el bombası ve havan mermisi dışında 25.000 adet çelik yelek ve aynı sayıda kask içeriyordu.

Bu yardımdan önce Ukrayna'ya gönderilen diğer yardım ise 600'den fazla Stinger uçaksavar füzesi, yaklaşık 2600 adet Javelin tanksavar füzesi, 5 adet Mi-17 helikopteri, 3 adet devriye botu, 4 adet topçu tespit ve İHA tespit radarı, 4 adet anti-havan izleme radarı, 200 adet bomba atar ve mühimmat, 200 adet pompalı tüfek, 200 adet makineli tüfek, 40 milyona yakın mermi, 1 milyonu aşkın el bombası, havan ve top mermisi, 70 adet zırhlı araç, güvenli iletişim sistemleri, elektronik harp algılama sistemleri, vücut zırhı, kasklar ve diğer teçhizatları içeriyordu.

1 Nisan 2022 tarihinde Pentagon Sözcüsü John Kirby, ABD'nin Ukrayna'ya 300 milyon dolar değerinde yeni bir yardım yapacağını açıkladı. Bu yardım paketinin içeriğinde ise çeşitli insansız hava araçları, çeşitli zırhlı araçlar, farklı kalibrede mühimmatlar, gece görüş sistemleri, termal görüntüleme sistemleri, taktik iletişim sistemleri, makineli tüfekler, tıbbi malzemeler, saha ekipmanları ve yedek parçalar bulunuyordu.

13 Nisan 2022'de ise Başkan Biden, 800 milyon dolar değerinde bir yardım paketi daha açıkladı. Bu paket dahilinde ise ABD Ukrayna'ya; 18 adet 155 mm

M777 obüs, 40.000 adet top mermisi, 10 adet AN/TPQ-36 topçu tespit radarı, 2 adet AN/MPQ-64 Sentinel hava izleme radarı, 300 adet kamikaze İHA, 500 adet Javelin tanksavar füzesi, 200 adet M133 zırhlı taşıyıcı, 100 adet zırhlı HMMWV sınıf araç, 11 adet Mi-17 helikopteri ve insansız deniz araçları gönderdi.

Bu yardımdan sadece 8 gün sonra yani 21 Nisan'da ABD 800 milyon dolarlık yeni bir paket ile bu defa Ukrayna'ya, 72 adet 155 mm M777 obüs, 144 bin adet top mermisi, bu obüsleri taşımak için 72 adet taktik araç, 121 adet Phoenix Ghost İHA, saha ekipmanları ve yedek parçalar bulunan 800 milyon dolar değerinde bir yardım daha gönderdi.

Tarihler 6 Mayıs 2022 tarihini gösterdiğinde ABD Başkanı Biden, bu defa Ukrayna'ya 150 Milyon dolarlık yeni bir yardım paketini açıkladı. Diğer paketlere nazaran daha küçük çaplı kalan bu yardım paketinde; 25.000 adet 155 mm top mermisi, 3 adet AN/TPQ-36 topçu tespit radarı, 3 adet jammer, çeşitli ekipmanlar ve yedek parçalar bulunuyordu.

1 Haziran 2022 tarihinde ABD, Ukrayna'ya 700 milyon dolar değerinde yeni bir yardım paketi göndereceğini açıkladı. Bu yardım paketinde; 4 adet yüksek hareket kabiliyetine sahip Topçu roket sistemi (HIMARS), 5 adet topçu tespit radarı, 2 adet hava izleme radarı, 1000 adet Javelin tanksavar füzesi, 50 roketatar, 6.000 adet zırh delici silah, 15.000 adet 155 mm top mermisi, 4 adet Mi-17 Helikopteri, 15 taktik araç, yedek parçalar ve çeşitli ekipmanlar bulunuyordu.

15 Haziran günü Biden, 1 milyar dolar değerinde bir yardımın daha yapılacağını açıkladı. Bu paket ile ABD Ukrayna'ya; 18 adet 155 mm M777 obüs, 36.000 adet 155 mm top mermisi, obüsler için 18 adet taktik araç, HIMARS'lar için ek mühimmat, 2 adet Harpoon gemisavar füze sistemi, çeşitli ekipmanlar ve yedek parçalar gönderdi.

23 Haziran'da ABD, bu defa 450 milyon dolarlık yeni yardım paketini açıkladı. ABD bu pakette; daha önce gönderilmiş olan 4 adet HIMARS'a ek olarak 4 adet daha HIMARS sistemi, 36.000 adet 105 mm top mermisi, 155 mm obüsler için 18 adet taktik araç, 1200 adet bomba fırlatıcı, 2000 adet makineli tüfek, 18 adet sahil kıyısında ve nehir kıyısında görev yapabilen devriye botu ve çeşitli ekipmanlar bulunuyordu.

ABD menşeli bir şirket olan Metal Shark'ın 23 adet gemi göndereceği, bu gemilerden 6 adetinin de 450 milyon dolarlık yardım kapsamında olduğu 28 Haziran tarihinde açıklandı.

1 Temmuz 2022 günü ABD, bu defa içinde hava savunma sistemlerinin de bulunacağı yeni yardım paketini açıkladı. Bu pakette HIMARS için kullanılan mühimmatlar dışında Norveç-ABD ortak yapımı olan 2 adet NASAMS, 150.000 adede ulaşan 155 mm top mermisi ve 4 adet topçu tespit radarı bulunmaktaydı.

8 Temmuz 2022 tarihinde ise 400 milyon dolarlık yeni yardım paketi duyuruldu. Hali hazırda Ukrayna'ya gönderilmiş olan 8 adet HIMARS'a ek olarak 4 adet HIMARS bu yardım paketinde gönderildi ve Ukrayna'daki HIMARS sayısı 12'ye ulaştı. İki hafta sonra 22 Temmuz günü ABD yeni bir yardım yaparak 270 milyon dolarlık yeni paketini duyurdu.

4 adet HIMARS, 4 adet komuta merkezi, 36.000adet 105 mm top mermisi ve ek tanksavar silahlar, çeşitli ekipmanlar ve yedek parçalar bu yardım paketinde bulunurken, ilk defa 580 adede varan Phoenix Ghost taktik İHA'lar da bu pakete dahil edildi. 2022 Temmuz sonu itibariyle ABD'nin Ukrayna'ya yapmış olduğu toplam yardım içeriği şöyle gerçekleşti:

- ▲ 1400'den fazla Stinger uçaksavar füzesi
- ▲ 6500'den fazla Javelin tanksavar füzesi
- ▲ 20.000'den fazla diğer zırh delici silah sistemleri
- ▲ 700'den fazla sustalı kamikaze İHA
- ▲ 126 adet 155 mm M777 obüs ve 411.000 adet 155 mm top mermisi
- ▲ 72.000 105 mm top mermisi
- ▲ 126 adet taktik araç (155 mm obüsleri çekmek için)
- ▲ 22 adet taktik kurtarma aracı
- ▲ 16 adet HIMARS
- ▲ 4 adet komuta merkezi aracı
- ▲ 2 adet NASAMS
- ▲ 20 adet Mi-17 helikopteri
- ▲ Anti-Batarya sistemleri
- ▲ Yüzlerce HMMWV aracı
- ▲ 200 adet M113 zırhlı personel taşıyıcı
- ▲ 10.000'den fazla el bombası fırlatıcı ve küçük silah
- ▲ 59.000.000'dan fazla hafif silah mermisi
- ▲ 75.000 vücut zırhı ve kask seti
- ▲ Yaklaşık 700 Phoenix Ghost Taktik İnsansız Hava Sistemi
- ▲ Lazer güdümlü roket sistemleri
- ▲ Puma İHA'ları
- ▲ İnsansız kıyı savunma gemileri
- ▲ 26 topçu tespit radarı
- ▲ 4 havan tespit radarı
- ▲ 4 hava gözetleme radarı

- ▲ 2 adet Harpoon gemisavar füze sistemi
- ▲ 18 kıyı ve nehir devriye botu
- ▲ M18A1 Claymore anti-personel mayını
- ▲ C-4 patlayıcılar, yıkım mühimmatları ve engellerin kaldırılması için yıkım ekipmanı
- ▲ Taktiksel güvenli iletişim sistemleri
- ▲ Binlerce gece görüş cihazı, termal görüntü sistemi, optik ve lazer telemetre
- ▲ Ticari uydu görüntü hizmetleri
- ▲ Patlayıcı mühimmat imha koruyucu teçhizat
- ▲ Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik, Nükleer koruyucu ekipmanlar
- ▲ İlk yardım çantalarını içerecek tıbbi malzemeler
- ▲ Jammer ekipmanı
- ▲ Saha ekipmanı ve yedek parçalar
- ▲ Eğitim, bakım ve idame için finansman.

Ağustos ayına gelindiğinde ABD 8 Ağustos 2022 günü yeni bir yardım paketi açıkladı. Daha önceki yardım paketlerine benzer içeriğe sahip bu pakette HIMARS için ek mühimmat ve 75.000 adet 155 mm top mermisi bulunuyordu. Diğer yardım paketlerinden farklı olarak bu pakette; 20 adet 120 mm havan, 20.000 adet 120 mm havan mermisi, NASAMS için gerekli cephane, 1000 adet Javelin tanksavar füzesi, 300 adet AT4 tanksavar füzesi, 50 adet zırhlı ambulan ve C-4 patlayıcılar bulunuyordu.

Aynı gün ABD Siyasi Planlamadan Sorumlu Savunma Müsteşarı Dr. Colin Kahl yaptığı açıklamada, Ukrayna'ya anti-radyasyon füzelerinin gönderildiğini açıkladı. Ancak bu füzenin ne zaman ve ne miktarda gönderildiği açıklanmadı.

Bu yardımdan 11 gün sonra ABD 19 Ağustos 2022 tarihli 775 milyon dolar değerinde yeni yardım paketini duyurdu. Bu paketin içeriğinde; HIMARS için ek mühimmat, 16 adet 105 mm top ve 36.000 105 mm top mermisi, 15 adet Scan Eagle İHA, 40 adet MaxxPro MPV zırhlı aracı, 50 adet HMMWV aracı, 1500 adet TOW füzesi, 1000 adet Javelin tanksavar füzesi, 2000 adet tanksavar mühimmatı ve gece görüş cihazları bulunuyordu.

ABD Başkanı Biden, Ukrayna'nın Bağımsızlık Günü olan 24 Ağustos'ta 2.98 milyar dolarlık yeni yardım paketi açıkladı. O tarihe kadar yapılmış en yüksek yardım olan bu pakette; 6 adet NASAMS, 245.000 adet 155 mm top mermisi, 65.000 adet 120 mm havan mermisi, 24 adet topçu tespit radarı, Puma İHA'ları ve Scan Eagle İHA'ları için ek ekipman, VAMPIRE anti-İHA roket sistemi ve lazer güdümlü roket sistemleri bulunmaktaydı.

Takvimler 8 Eylül 2022 tarihini gösterdiğinde bu defa ABD tarafından 675 milyon dolarlık yeni yardım paketi açıklandı. Ek HIMARS mühimmatları, 4 adet 105 mm top ve 36.000 adet 105 mm top mermisi, Yüksek Hızlı Anti-radyasyon Füzelere (HARM), 100 adet HMMWV sınıfı araç, 1.5 milyon hafif silah mühimmatı, 5.000'den fazla zırh delici sistem, 1000 adet 155 mm RAAM sistemi ve 50 adet zırhlı ambulans bu yardım paketini oluştuyordu.

1 hafta sonra 15 Eylül'de açıklanan 600 milyon dolarlık yeni yardım paketinde ise sayısı belirtilmeyen; ek HIMARS mühimmatı, 36.000 adet 105 mm top mermisi, 1000 adet hassas güdümlü 155 mm top mermisi, 4 adet topçu tespit radarı, ağır ekipmanları taşımak için 4 adet kamyon, 8 adet römork, İHA tespit radarı, mayın temizleme ekipmanları, Claymore anti-personel mayını, yıkım ekipmanları, hafif silahlar ve mühimmatlar, gece görüş cihazları ve soğuk hava teçhizatları bulunuyordu.

Ekim ayına girildiğinde ABD 4 Ekim 2022 tarihli ve 625 milyon dolar olan yeni yardım paketini açıkladı. Bu paket, daha öncekilere ek olarak; 4 adet HIMARS sistemi ve gerekli mühimmatları, 16 adet 155 mm M777 obüs, 75.000 adet 155 mm top mermisi, 500 adet hassas güdümlü 155 mm top mermisi, 1000 adet RAAM sistemi, 16 adet 105 mm top, 30.000 adet 120 mm havan mermisi, 200 adet MaxxPro zırhlı aracı ve 200.000 adet hafif silah mühimmatını kapsıyordu.

14 Ekim 2022'ye gelindiğinde ise Biden yönetimi, 725 milyon dolarlık yirmi üçüncü yardım paketini açıkladı. Bu pakette; HIMARS'lar için ek mühimmat, 23.000 adet 155 mm top mermisi, 500 adet hassas güdümlü 155 mm top mermisi, 5000 adet tanksavar silah sistemi, HARM füzeleri, 200 HMMWV sınıfı araç, hafif silahlar ve 2.000.000'dan fazla mermi bulunuyordu.

4 Kasım 2022'de ABD rutinleşmiş olan yardım paketlerine 400 milyon dolarlık bir yenisini daha ekledi. Bu 400 milyon dolar değerindeki yeni yardım paketi önceki paketlerden farklı bir içeriğe sahipti. HAWK hava savunma sistemlerini yenilemek için finansman verilen bu pakette; 45 adet modernize edilmiş T-72B tankı, 1100 adet Phoenix Ghost İHA sistemi, 40 adet Metal Shark tarafından üretilmiş Zırhlı Nehir Kıyısı Botu, 250 adet M117 Guardian zırhlı araçlarını modernize etmek için gerekli finansman ve sahadaki eğitim, bakım ve idame çalışmaları için finansman bu paketi oluştuyordu.

10 Kasım 2022 günü bir tane daha 400 milyon dolarlık yardım paketi açıklandı. HAWK hava savunma sistemleri için füzeler, 4 adet Avenger hava savunma sistemi ve Stinger uçaksavar füzeleri, ek HIMARS mühimmatları, 21.000 adet 155 mm top mermisi, 500 adet hassas güdümlü 155 mm top mermisi, 10.000 adet 120 mm havan mermisi, 100 adet HMMWV sınıfı araç, 400 adet el bom-

bası fırlatıcı, hafif silahlar, optikler ve 20.000.000'dan fazla mermi, yıkım ekipmanları ve soğuk hava teçhizatları bu yardımın dahilindeydi.

23 Kasım 2022'de ABD tarafından üst üste üçüncü 400 milyon dolarlık yardımını açıklandı. Bu paketin dahilinde; NASAMS'lar için ek mühimmat, 150 adet İHA karşıtı termal görüntü nişangahına sahip ağır makineli tüfek, HIMARS'lar için ek mühimmat, 200 adet hassas güdümlü 155 mm top mermisi, HARM füzeleri, 150 adet HMMWV aracı, 100'den fazla hafif taktik araç, 20.000.000'dan fazla mermi, 200'ü aşkın jeneratör, 105 mm top için yedek parçalar ve diğer ekipmanlar bulunuyordu. ABD aynı zamanda bu paket kapsamında Ukrayna'ya göndermek için SRCTec LLC firması ile UKR/TPQ-50 radarları için sözleşme imzaladı.

1 Aralık 2022 günü Pentagon, savunma sanayi kuruluşu Raytheon ile Ukrayna'ya gönderilmek üzere yeni NASAMS sistemleri için 1.2 milyar dolarlık bir sözleşme imzaladı. 9 Aralık'ta ABD bu defa 275 milyon dolarlık küçük çaplı ve içerisinde HIMARS mühimmatları bulunan bir yardım paketi açıkladı. Aynı zamanda Pentagon bu pakette ilk defa Rus uçaklarını aldatmak için Ukrayna'ya sahte sinyal yayıcılar gönderdiğini de açıkladı. ABD, 21 Aralık 2022'de ise bu defa içinde 1 adet Patriot hava savunma sisteminin de bulunduğu 1.85 milyar dolarlık yeni yardım paketini açıkladı. Bu pakette Patriot'a ek olarak; HIMARS mühimmatları, 500 adet hassas güdümlü 155 mm top mermisi, 10 adet 120 mm havan, 10.000 adet 120 mm havan mermisi, 10'ar adet 82 mm ve 60 mm havan sistemi, 37 adet Cougar Mayına Dayanıklı ve Pusu Korumalı (MRAP) zırhlı aracı, 120 adet HMMWV sınıfı araç, 6 adet zırhlı tır, 150 adet HARM füzesi, 50.000 adet 122 mm GRAD roketi ve 100.000 adet 125 mm tank mühimmatı bulunuyordu.

2022 yılının sonuna gelindiğinde ABD'nin Ukrayna'ya vermiş olduğu silah envanteri şöyle gerçekleşti:

- ▲ 1600'den fazla Stinger uçaksavar füzesi
- ▲ 8500'den fazla Javelin tanksavar füzesi
- ▲ 46.000'den fazla diğer zırh delici silah sistemleri
- ▲ 700'den fazla sustalı kamikaze İHA
- ▲ 142 adet 155 mm M777 obüs ve 1.004.000 adet 155 mm top mermisi
- ▲ 4700 adet hassas güdümlü 155 mm top mermisi
- ▲ 9000 adet 155 mm Uzaktan Zırh Delici Mayın Sistemi (RAAM)
- ▲ 100.000 adet 125 mm tank mühimmatı
- ▲ 45.000 adet 152 mm top mermisi
- ▲ 20.000 adet 122 mm top mermisi
- ▲ 50.000 adet 122 mm GRAD füzesi
- ▲ 36 adet 105 mm top ve 108.000 105 mm top mermisi

- ▲ 276 adet silahları çekmek için taktik araç
- ▲ 22 adet taktik kurtarma aracı
- ▲ 38 adet HIMARS
- ▲ 30 adet 120 mm havan sistemi ve 145.000 adet 120.000 Havan mermisi
- ▲ 10 adet 82 mm havan sistemi
- ▲ 10 adet 60 mm havan sistemi
- ▲ 1.500 adet Tüpten fırlatılan, optik olarak izlenilen, kablo güdümlü füze (TOW)
- ▲ 4 adet komuta merkezi aracı
- ▲ 1 adet Patriot hava savunma sistemi
- ▲ 8 adet NASAMS
- ▲ HAWK hava savunma sistemi için füzeler
- ▲ 4 adet Avenger hava savunma sistemi
- ▲ Yüksek Hızlı Anti-Radyasyon füzeleri (HARM)
- ▲ Hassas hava mühimmatları
- ▲ 20 adet Mi-17 helikopteri
- ▲ 45 adet T-72B tankı
- ▲ 1200'den fazla Yüksek Hareket kabiliyetine sahip Çok Amaçlı Tekerlekli Araç (HMMWV)
- ▲ 100'den fazla hafif taktik araç
- ▲ 44 tır ve 88 adet ağır yük taşımak için römork
- ▲ 200 adet M113 zırhlı personel taşıyıcı
- ▲ 250 adet M177 Guardian zırhlı güvenlik aracı
- ▲ 477 adet Mayına Dayanıklı ve Pusu Korumalı (MRAP) zırhlı aracı
- ▲ 6 adet zırhlı hizmet kamyonu
- ▲ Mayın temizleme ekipmanları ve sistemleri
- ▲ 13.000'den fazla el bombası fırlatıcı ve küçük silah
- ▲ 104.000.000'dan fazla hafif silah mermisi
- ▲ 75.000 vücut zırhı ve kask seti
- ▲ Yaklaşık 1.800 Phoenix Ghost Taktik İnsansız Hava Sistemi
- ▲ Lazer güdümlü roket sistemleri
- ▲ Puma İHA'ları
- ▲ 15 adet Scan Eagle İHA
- ▲ 2 adet İHA'lar için radar
- ▲ İnsansız kıyı savunma gemileri
- ▲ 50'den fazla topçu tespit radarı
- ▲ 4 havan tespit radarı
- ▲ 20 adet çok amaçlı radar
- ▲ Anti-İHA sistemleri ve ekipmanları
- ▲ Hava savunma kabiliyeti
- ▲ 10 adet hava gözlem radarı
- ▲ 2 adet Harpoon gemisavar füze sistemi

- ▲ 58 kıyı ve nehir devriye botu
- ▲ M18A1 Claymore anti-personel mayını
- ▲ C-4 patlayıcılar, yıkım mühimmatları ve engellerin kaldırılması için yıkım ekipmanı
- ▲ Engel yerleştirme ekipmanları
- ▲ Taktiksel güvenli iletişim sistemleri
- ▲ 4 adet uydu haberleşme anteni
- ▲ SATCOM terminal ve hizmetleri
- ▲ Binlerce gece görüş cihazı, termal görüntü sistemi, optik ve lazer telemetre
- ▲ Ticari uydu görüntü hizmetleri
- ▲ Patlayıcı mühimmat imha koruyucu teçhizat
- ▲ Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik, Nükleer koruyucu ekipmanlar
- ▲ 100 adet zırhlı ambulans
- ▲ 350'den fazla jeneratör;
- ▲ İlk yardım çantalarını içerecek tıbbi malzemeler
- ▲ Jammer ekipmanı
- ▲ Saha ekipmanı ve yedek parçalar
- ▲ Eğitim, bakım ve idame için finansman.

2023 yılına gelindiğinde ise ABD, ilk yardım paketini 6 Ocak'ta açıkladı. 50 adet Bradley Zırhlı Muharebe Aracı, 500 adet TOW tanksavar füzesi, 250.000 adet 25 mm mühimmat, 100 adet M113 Zırhlı Personel Taşıyıcı, 55 adet MRAP aracı, 18 adet 155 mm M109 Kundağı Motorlu Obüs, 18 adet mühimmat destek aracı, 70.000 adet 155 mm top mermisi, 1200 adet RAAM sistemi, 36 adet 105 mm çekili obüs, 95.000 adet 105 mm top mermisi, 10.000 adet 120 mm havan mermisi, ek HIMARS mühimmatı, 100 adet kısa menzilli hava savunma füzesi RIM-7, 4000 adet Zuni uçaksavar füzesi, 2000 adet zırh delici roket, keskin nişancı tüfekleri, makineli tüfekler ve diğer saha ekipmanları 2023 yılının ilk yardım paketini oluşturmaktaydı.

Yaklaşık iki hafta sonra Biden yönetimi 2.5 milyar dolarlık yeni yardım paketini açıkladı. NASAMS'lar için ek mühimmat, 8 adet Avenger Hava Savunma Sistemi, 59 adet Bradley Zırhlı Muharebe Aracı, 590 TOW tanksavar füzesi, 295.000 adet 25 mm mühimmat, 20 mayın silindiri ile birlikte 90 adet Stryker zırhlı personel taşıyıcı, 53 adet MRAP, 350 adet HMMWV sınıfı araç, 20.000 adet 155 mm top mermisi, 600 adet hassas güdümlü 155 mm top mermisi, 95.000 adet 105 mm top mermisi, 11.800 adet 120 mm havan mermisi, HIMARS için ek mühimmat, 12 adet mühimmat destek aracı, 6 adet komuta merkezi aracı, 22 adet taktik araç, HARM füzeleri, 2000 adet zırh delici roket, 3 milyon aşkın hafif silah mühimmatı ve çeşitli saha ekipmanları bu paketin dahilinde bulunmaktaydı.

25 Ocak 2023 günü ABD bir yardım paketi daha açıkladı. Bu yardım paketi 400 milyon dolar değerinde olmakla beraber ABD ilk defa bu yardım paketinde ABD menşeli ana muharebe tankı Abrams'ları Ukrayna'ya gönderme kararı aldı. 31 adet Abrams Ana Muharebe Tankının dışında bu tanklar için 120 mm mühimmat, 8 adet taktik kurtarma aracı ve bakım ve idame için finansman desteği bu paketin içeriğinde yer aldı.

Savaş 1. yılında, ABD'nin Ukrayna'ya vermiş olduğu toplam silah desteği ise şu şekilde oluştu:

- ▲ 1600'den fazla Stinger uçaksavar füzesi
- ▲ 8500'den fazla Javelin tanksavar füzesi
- ▲ 50.000'den fazla diğer zırh delici silah sistemleri
- ▲ 700'den fazla sustalı kamikaze İHA
- ▲ 142 adet 155 mm M777 obüs, 18 adet M109 Kundağı Motorlu obüs ve 1.094.000 adet 155 mm top mermisi
- ▲ 5800 adet hassas güdümlü 155 mm top mermisi
- ▲ 10.200 adet 155 mm Uzaktan Zırh Delici Mayın Sistemi (RAAM)
- ▲ 100.000 adet 125 mm tank mühimmatı
- ▲ 45.000 adet 152 mm top mermisi
- ▲ 20.000 adet 122 mm top mermisi
- ▲ 50.000 adet 122 mm GRAD füzesi
- ▲ 72 adet 105 mm top ve 108.000 105 mm top mermisi
- ▲ 298 adet silahları çekmek için taktik araç
- ▲ 34 adet taktik kurtarma aracı
- ▲ 30 adet mühimmat destek aracı
- ▲ 38 adet HIMARS
- ▲ 30 adet 120 mm havan sistemi ve 145.000 adet 120.000 Havan mermisi
- ▲ 10 adet 82 mm havan sistemi
- ▲ 10 adet 60 mm havan sistemi
- ▲ 2590adet Tüpten fırlatılan, optik olarak izlenilen, kablo güdümlü füze (TOW)
- ▲ 545.000 adet 25 mm mühimmat
- ▲ 10 adet komuta merkezi aracı
- ▲ 1 adet Patriot hava savunma sistemi
- ▲ 8 adet NASAMS
- ▲ HAWK hava savunma sistemi için füzeler
- ▲ Rım-7 füzeleri
- ▲ 12 adet Avenger hava savunma sistemi
- ▲ Yüksek Hızlı Anti-Radyasyon füzeleri (HARM)
- ▲ Hassas hava mühimmatları
- ▲ 4000 adet Zuni uçaksavar füzesi

- ▲ 20 adet Mi-17 helikopteri
- ▲ 31 adet Abrams tankı
- ▲ 45 adet T-72B tankı
- ▲ 109 adet Bradley Zırhlı Muharebe Aracı
- ▲ 1700'den fazla Yüksek Hareket kabiliyetine sahip Çok Amaçlı Tekerlekli Araç (HMMWV)
- ▲ 100'den fazla hafif taktik araç
- ▲ 44 tır ve 88 adet ağır yük taşımak için römork
- ▲ 90 adet Stryker Zırhlı Personel Taşıyıcı
- ▲ 200 adet M113 zırhlı personel taşıyıcı
- ▲ 250 adet M177 Guardian zırhlı güvenlik aracı
- ▲ 580 adet Mayına Dayanıklı ve Pusu Korumalı (MRAP) zırhlı aracı
- ▲ 6 adet zırhlı hizmet kamyonu
- ▲ Mayın temizleme ekipmanları ve sistemleri
- ▲ 13.000'den fazla el bombası fırlatıcı ve küçük silah
- ▲ 111.000.000'dan fazla hafif silah mermisi
- ▲ 75.000 vücut zırhı ve kask seti
- ▲ Yaklaşık 1.800 Phoenix Ghost Taktik İnsansız Hava Sistemi
- ▲ Lazer güdümlü roket sistemleri
- ▲ Puma İHA'ları
- ▲ 15 adet Scan Eagle İHA
- ▲ 2 adet İHA'lar için radar
- ▲ İnsansız kıyı savunma gemileri
- ▲ 50'den fazla topçu tespit radarı
- ▲ 4 havan tespit radarı
- ▲ 20 adet çok amaçlı radar
- ▲ Anti-İHA sistemleri ve ekipmanları
- ▲ Hava savunma kabiliyeti
- ▲ 10 adet hava gözlem radarı
- ▲ 2 adet Harpoon gemisavar füze sistemi
- ▲ 58 kıyı ve nehir devriye botu
- ▲ M18A1 Claymore anti-personel mayını
- ▲ C-4 patlayıcılar, yıkım mühimmatları ve engellerin kaldırılması için yıkım ekipmanı
- ▲ Engel yerleştirme ekipmanları
- ▲ Taktiksel güvenli iletişim sistemleri
- ▲ 4 adet uydu haberleşme anteni
- ▲ SATCOM terminal ve hizmetleri
- ▲ Binlerce gece görüş cihazı, termal görüntü sistemi, optik ve lazer telemetre
- ▲ Ticari uydu görüntü hizmetleri
- ▲ Patlayıcı mühimmat imha koruyucu teçhizat

- ▲ Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik, Nükleer koruyucu ekipmanlar
- ▲ 100 adet zırhlı ambulans
- ▲ 350'den fazla jeneratör
- ▲ İlk yardım çantalarını içerecek tıbbi malzemeler
- ▲ Jammer ekipmanı
- ▲ Saha ekipmanı ve yedek parçalar
- ▲ Eğitim, bakım ve idame için finansman.

Savaşın birinci yılına yaklaşırken Biden yönetimi, 2021 Ocak ayında göreve gelmesinden itibaren toplam 27.8 milyar dolarlık yardım yapmıştır ve bu yardımın yaklaşık 27.1 milyar dolarlık kısmı savaşın başlangıç tarihi olan 24 Şubat 2022 tarihinden sonra yapılmıştır.

Savaşın 2. yılında da ABD'nin Ukrayna'ya askeri yardımları devam etti. Savaşın ikinci yılında ilk olarak 20 Şubat 2023'de ABD Başkanı Biden, yaklaşık 460 milyon dolar değerinde bir askeri yardım paketi açıkladı.

Bu paket dahilinde ise ABD Ukrayna'ya; Yüksek Hareket Kabiliyetli Topçu Roket Sistemleri (HIMARS) için ilave mühimmatı, ilave 155 mm topçu mermileri, ilave 120 mm havan mermileri, 4 adet hava gözetleme radarı, ilave Javelin anti-zırh sistemleri, yaklaşık 2.000 adet zırh karşıtı roket, 4 adet Bradley Piyade Ateş Destek Timi aracı, 2 adet taktik araç, Claymore anti-personel mühimmatları, çok sayıda gece görüş ekipmanı ve tıbbi malzemeler gönderileceği belirtildi. Bu yardımdan sonra ABD içerisinde yaşanan çeşitli sorunlar nedeni ile Mart ayının sonuna kadar ABD tarafından Ukrayna'ya ek yardım gönderilmedi.

2023'ün Mart ayının sonlarında ise, ABD Savunma Bakanı Lloyd Austin'in Ukrayna ziyareti sırasında ABD tarafından 300 milyon dolarlık yeni bir destek paketi açıklandı. Bu güvenlik yardım paketinde ise; Yüksek Hareket Kabiliyetli Topçu Roket Sistemleri (HIMARS) için ilave mühimmat, ilave 155 mm topçu mermileri, Lazer güdümlü roket sistemleri için mühimmat, adeti belirtilmeyen CyberLux K8 İHA'lar, adeti belirtilmeyen Switchblade 600 İHA'lar, adeti belirtilmeyen Altius-600 İHA'lar ve yine adeti belirtilmeyen Jump 20 İHA'ların yanı sıra 1 adet anti drone sistemi ve mayın temizleme ekipmanları bulunuyordu.

Tarihler 19 Nisan 2023'ü gösterdiğinde ABD Başkanı Biden tarafından 325 milyon dolarlık yeni bir yardım paketi daha duyuruldu. Ukrayna'ya gönderilecek olan bu askeri yardım paketinde, 155mm ve 105mm topçu mermileri; TOW füzeleri, AT-4 zırh karşıtı silah sistemleri, anti-tank mayınları, 9 milyondan fazla hafif silah mühimmatı, 4 adet lojistik destek aracı ve liman güvenlik ekip-

manları bulunuyordu. Bu paketten sadece 3 hafta sonra yani 3 Mayıs 2023'de Pentagon tarafından 300 milyon dolar değerinde yeni bir paket daha açıklandı. Ukrayna için hazırlanan yeni destek paketinin içeriği Pentagon tarafından verilen bilgilere göre; Yüksek Hareket Kabiliyetli Topçu Roket Sistemleri (HIMARS) için ilave mühimmatları, 155mm Obüsler, 155 mm topçu mermileri, 120 mm, 81 mm ve 60 mm havan mermileri, sayısı açıklamayan miktarda TOW füzeleri, AT-4 ve Carl Gustaf zırh karşıtı silah sistemleri, Hydra-70 uçak roketleri, 10 binden fazla küçük silahlar ve küçük silahlarla ilgili mühimmatlar, ağır ekipman taşımak için çok sayıda kamyon ve römork ve araç bakım ve onarımını desteklemek için test ve teşhis ekipmanlarından oluşuyordu.

9 Mayıs 2023'e gelindiğinde ABD Başkanı Biden 1.2 milyar dolar değerinde daha büyük bir destek paketi daha açıkladı. Bu paket kapsamında Ukrayna'ya; ilave hava savunma sistemleri ve mühimmatları, hava savunma rampaları, Ukrayna'nın hava savunma sistemleri ile entegre edeceği radar sistemleri, çeşitli ekipmanlar ve 155 mm topçu mermileri gönderileceği belirtildi.

21 Mayıs 2023'de ise Pentagon Ukrayna için 375 milyon dolarlık bir askeri yardım paketi daha hazırladı. Bu pakette; Yüksek Hareket Kabiliyetli Topçu Roket Sistemleri (HIMARS) için ilave mühimmat, 155mm ve 105mm topçu mermileri, TOW füzeleri, Javelin ve AT-4 anti-zırh sistemleri, Lazer güdümlü roket sistemi mühimmatları, 4 adet Zırhlı köprü sistemleri, ağır ekipman taşımak için çok sayıda kamyon ve römork, lojistik destek ekipmanları ve termal görüntüleme sistemleri bulunuyordu.

Bir önceki paketten sadece 10 gün sonra yani 31 Mayıs 2023 tarihinde yine Pentagon tarafından, Ukrayna için 300 milyon dolarlık yeni bir destek paketi açıklandı. Pentagon bu paket kapsamında; Patriot hava savunma sistemleri için ilave mühimmatlar, hava savunması için AIM-7 füzeleri, Avenger hava savunma sistemleri, Stinger uçaksavar sistemleri, Yüksek Hareket Kabiliyetli Topçu Roket Sistemleri (HIMARS) için ilave mühimmatlar, 155mm ve 105mm topçu mermileri, 105mm tank mühimmatı, hassas hava mühimmatları, İnsansız Hava Sistemleri için mühimmatlar, AT-4 zırh karşıtı sistemler, 30 milyondan fazla küçük silah mühimmatı, Mayın temizleme ekipmanları ve sistemleri ve gece görüş cihazları Ukrayna'ya gönderildi.

Rusya, Ukrayna Savaşı'nın 15. ayına gelindiğinde ise, artık bir karşı saldırı ihtimali konuşulmaya başlandı. Bu minvalde ABD Başkanı Biden 9 Haziran 2023 tarihinde 2,1 milyar dolarlık yeni bir askeri destek paketi açıkladı.

Bu paket kapsamında ABD Ukrayna'ya, Patriot hava savunma sistemleri için ilave mühimmatlar, 2 adet HAWK hava savunma sistemi ve füzeleri, 105mm

ve 203mm topçu mermileri, 100'den fazla Puma İnsansız Hava aracı ve lazer güdümlü roket sistemi mühimmatları göndereceğini açıkladı. Bu paketten sadece 1 hafta sonra ise Pentagon tarafından bir paket daha açıklandı. 13 Haziran 2023 tarihinde Pentagon tarafından açıklanan 325 milyon dolar paket kapsamında Ukrayna'ya;

NASAMS hava savunma sistemleri için ilave mühimmatlar, Stinger uçaksavar sistemleri, HIMARS sistemleri için ilave mühimmat, 155mm ve 105mm topçu mermileri, 15 adet Bradley Piyade Savaş Aracı, 10 adet Stryker Zırhlı Personel Taşıyıcı, Javelin anti-zırh sistemleri, TOW füzeleri, AT-4 zırh karşıtı sistemler, 22 milyondan fazla hafif silah mühimmatı ve el bombası gönderileceği açıklandı.

Tarihler 27 Haziran 2023'ü gösterdiğinde Pentagon bu defa 500 milyon dolar değerinde yeni bir paket daha açıkladı. Bu paketin içeriği ise; Patriot hava savunma sistemleri için ek mühimmatlar, Stinger uçaksavar sistemleri, HIMARS için ilave mühimmatlar, Stinger uçaksavar sistemleri, Yüksek hızlı Anti-radyasyon füzeleri (HARMs), küçük silahlar ve 22 milyondan fazla küçük silah mühimmatı ve el bombası ile termal görüntüleme sistemleri ve gece görüş cihazlarından oluştu.

Temmuz ayına gelindiğinde artık Ukrayna'nın bir karşı saldırı yapması konusunda ABD ve Ukrayna arasındaki görüşmeler hızlanmıştı. Görüşmelerin ardından 7 Temmuz 2023 tarihinde ABD Başkanı Biden 3,2 milyar dolar gibi büyük bir askeri destek paketini duyurdu. Bu pakette, hava savunması için AIM-7 füzeleri, Stinger uçaksavar sistemleri, HIMARS için ilave mühimmat, 31 adet 155 mm Obüs, 155 mm topçu mermileri ve 105mm topçu mermileri, 32 adet Bradley Piyade Savaş Aracı, 32 adet Stryker Zırhlı Personel Taşıyıcısı, mayın temizleme ekipmanları, TOW füzeleri, Javelin ve diğer zırh önleyici sistemler ve roketler, hassas hava mühimmatları, 27 adet taktik araç, küçük silahlar ve 28 milyondan fazla küçük silah mühimmatı ve el bombası yer aldı.

Karşı saldırı planlamaları doğrultusunda bir önceki paketten sadece 2 hafta sonra, yani 19 Temmuz 2023'de ABD Başkanı Biden tarafından 1,3 milyar dolarlık yeni bir paket daha açıklandı.

Bu paketin içeriğinde, 4 adet NASAMS sistemi ve mühimmatları, 152 mm topçu mermileri, mayın temizleme ekipmanları, TOW füzeleri, sayısı belirtilmeyen Phoenix Ghost ve Switchblade İnsansız Hava Sistemleri, hassas hava mühimmatları, anti drone ve elektronik harp tespit ekipmanları, 150 adet yakıt kamyonu, 165 adet taktik araç ve içeriği açıklanmayan taktik güvenli iletişim ekipmanları yer aldı.

25 Temmuz 2023'de bu defa Pentagon tarafından 400 milyon dolarlık bir paket açıklandı. Pentagon tarafından açıklanan bu yeni pakette; Patriot hava savunma sistemleri ve NASAMS için ilave mühimmatlar, 2 adet Stinger uçak-savar sistemi, HIMARS için ilave mühimmatlar, 155 mm ve 105 mm topçu mermileri, 120mm ve 60 mm havan mermileri, 32 adet Stryker Zırhlı Personel Taşıyıcı, sayısı açıklanmaya Hornet İnsansız Hava Sistemleri, 28 milyondan fazla hafif silah mühimmatı ve el bombası ile gece görüş cihazları ve termal görüntüleme sistemleri yer aldı.

14 Ağustos 2023'de ABD, Ukrayna'ya 700 milyon dolar değerinde yeni bir yardım paketi göndereceğini açıkladı. Bu yardım paketinde; Patriot hava savunma sistemleri için ilave mühimmat, HIMARS sistemleri için ilave mühimmat, mayın temizleme ekipmanları ve sistemleri, 155mm ve 105mm topçu mermileri, 120 mm tank mühimmatı, TOW füzeleri, Javelin ve diğer zırh karşıtı sistemler ve roketler, 37 adet ekipman çekmek ve taşımak için taktik araç, 58 adet su römorku, 12 milyondan fazla hafif silah mühimmatı ve el bombası ve çeşitli ekipmanlar bulunuyordu.

Sadece 2 hafta sonra yani 29 Ağustos 2023'de Pentagon tarafından 250 milyon dolarlık bir paket daha açıklandı. Hava savunması için AIM-9M füzeleri, 155mm ve 105mm topçu mermileri, mayın temizleme ekipmanları, Hydra-70 Roketleri, 3 milyondan fazla hafif silah mühimmatı ve çeşitli ekipmanlar bu yeni paketin içeriğini oluşturdu. Karşı saldırıların yoğunlaştığı bu tarihlerde ABD, 6 Eylül 2023 ve hemen ardından 7 Eylül 2023 tarihlerinde 200 milyon dolarlık ve 600 milyon dolarlık iki askeri destek paketi açıkladı.

6 Eylül 2023'de açıklanan pakette; HIMARS sistemi için ilave mühimmat, 155mm ve 105mm topçu mermileri, 81 mm havan sistemleri ve mermileri, Abrams tankları için 120mm seyreltilmiş uranyum tank mühimmatı, Javelin ve AT-4 anti-zırh sistemleri, 3 milyondan fazla hafif silah mühimmatı ve güvenli iletişim sistemleri ve destek ekipmanları bulunurken;

7 Eylül 2023'de açıklanan pakette; 105mm topçu mermileri, Elektronik harp ve karşı-elektronik harp teçhizatı, mayın temizleme ekipmanları ve destek ekipmanları yer aldı. 21 Eylül 2023 tarihinde Pentagon tarafından açıklanan 325 milyon dolar değerindeki askeri destek paketinde ise;

Hava savunması için AIM-9M füzeleri, HIMARS sistemleri için ilave mühimmat, 2 adet Avenger hava savunma sistemi, İnsansız Hava Sistemlerine karşı 50 kalibrelik makineli tüfekler, 155 mm topçu mermileri, 105mm topçu mermileri; Javelin ve AT-4 anti-zırh sistemleri, 3 milyondan fazla küçük silah mühimmatı, 59 adet hafif taktik araç ve yedek parçalar, bakım ve diğer saha

ekipmanları bu paketin içeriğini oluşturdu. Tarihler 11 Ekim 2023'ü gösterdiğinde bu defa ABD Savunma Bakanı Austin tarafından 200 milyon dolar değerinde yeni bir paket açıklandı.

Bu paketin içeriği ise; Hava savunması için AIM-9M füzeleri, İnsansız Hava Sistemleri ekipmanı, 155 mm ve 105 mm topçu mermileri, elektronik harp teçhizatı, AT-4 anti-zırh sistemleri, küçük silahlar ve 16 milyondan fazla küçük silah mühimmatı ile yedek parçalar, eğitim mühimmatları, bakım ve diğer saha ekipmanlarından oluştu.

26 Ekim 2023'de Pentagon tarafından açıklanan paketin değeri ise 150 milyon dolar olarak duyuruldu. Askeri paketin içeriği; NASAMS sistemleri için ilave mühimmatlar, Hava savunması için AIM-9M füzeleri, Stinger uçaksavar füzeleri, 155mm ve 105mm topçu mermileri, Javelin anti-zırh sistemleri, 2 milyondan fazla küçük silah mühimmatı ve gece görüş cihazlarından oluştu.

Kasım ayına gelindiğinde ise ABD iki yeni askeri destek paketi daha açıkladı. 3 Kasım 2023 tarihinde açıklanan 425 milyon dolarlık pakette; NASAMS sistemleri için ilave mühimmat, HIMARS için ilave mühimmatlar, 155mm ve 105mm topçu mermileri, Javelin ve AT-4 anti-zırh sistemleri, 3 milyondan fazla hafif silah mühimmatı ve el bombası ile ağır ekipman taşımak için 12 adet kamyon ve diğer saha ekipmanları yer alırken,

20 Kasım 2023'de açıklanan 100 milyon dolarlık pakette ise; Stinger uçaksavar füzeleri, 155mm ve 105mm topçu mermileri, Javelin ve AT-4 anti-zırh sistemleri, 3 milyondan fazla hafif silah mühimmatı yer aldı. 2023 yılının son ayına girildiğinde, gerek Ukrayna tarafından gerçekleştirilen karşı saldırıların istenilen etkiyi uyandıramamış olması, gerek ABD'de kongre içerisinde yaşanan krizler, gerekse de İsrail-Filistin savaşı nedeni ile ABD'nin yardımlarının azaldığı görüldü.

2023'ün son ayında ilk olarak 6 Aralık 2023 tarihinde Pentagon tarafından 175 milyon dolarlık bir paket açıklandı. Pakette; sayısı açıklanmayan AIM-9M ve AIM-7 füzeleri, HIMARS sistemleri için ilave mühimmat, 155mm ve 105mm topçu mermileri, Yüksek hızlı Anti-radyasyon füzeleri (HARMS), Javelin ve AT-4 anti-zırh sistemleri, 4 milyondan fazla hafif silah mühimmatı ve kritik ulusal alt yapıyı korumak için ekipmanlar yer aldı.

ABD'nin Aralık ayında yayınladığı ikinci paket, 12 Aralık 2023 tarihinde 200 milyon dolar olarak açıklandı. Pentagon tarafından açıklanan paketin içeriğinin, Hava savunması için AIM-9M füzeleri; HIMARS sistemleri için ilave mühimmat, 155mm ve 105mm topçu mermileri, Yüksek hızlı Anti-radyasyon

füzeleri (HARMs), Javelin ve AT-4 anti-zırh sistemleri, 4 milyondan fazla hafif silah mühimmatı ve diğer yardımcı ekipmanlar olduğu belirtildi.

ABD'nin 2023 yılında Ukrayna'ya göndereceğini belirttiği son paket ise 27 Aralık 2023'de 250 milyon dolar olarak açıklandı.

Bu son paketin içeriği ise; NASAMS sistemleri için ilave mühimmatlar, Stinger uçaksavar füzeleri, Hava savunma sistemi bileşenleri, HIMARS sistemleri için ilave mühimmat, 155mm ve 105mm topçu mermileri, Javelin ve AT-4 anti-zırh sistemleri, 15 milyondan fazla hafif silah mühimmatı ve diğer yardımcı ekipmanlardan oluştu. Savaş 2. yılını doldururken, ABD'nin Ukrayna'ya vermiş olduğu "toplam" silah desteği ise şu şekilde oluştu:

- ▲ 3200'den fazla Stinger uçaksavar füzesi
- ▲ 15.000'den fazla Javelin tanksavar füzesi
- ▲ 90.000'den fazla zırh delici silah sistemleri
- ▲ 1300'den fazla sustalı kamikaze İHA
- ▲ 184 adet 155 mm M777 obüs, 52 adet M109 Kundağı Motorlu obüs ve 2 milyondan fazla 155 mm top mermisi
- ▲ 11000'den fazla hassas güdümlü 155 mm top mermisi
- ▲ 200.000'den fazla 125 mm tank mühimmatı
- ▲ 100.000'den fazla 152 mm top mermisi
- ▲ 45.000'den fazla 122 mm top mermisi
- ▲ 75.000'den fazla 122 mm GRAD füzesi
- ▲ 180.000'den fazla 105 mm top mermisi
- ▲ 431 adet taktik araç
- ▲ 51 adet HIMARS
- ▲ 7000'den fazla TOW füzesi
- ▲ 1 milyondan fazla 25 mm mühimmat
- ▲ 15'den fazla komuta merkezi aracı
- ▲ 1 adet Patriot hava savunma sistemi
- ▲ 12 adet NASAMS
- ▲ HAWK hava savunma sistemi için füzeler
- ▲ Rım-7 füzeleri
- ▲ Avenger hava savunma sistemleri
- ▲ Yüksek Hızlı Anti-Radyasyon füzeleri (HARM)
- ▲ Hassas hava mühimmatları
- ▲ 5000'den fazla Zuni uçaksavar füzesi
- ▲ 20 adet Mi-17 helikopteri
- ▲ 42 adet Abrams tankı
- ▲ 45 adet T-72B tankı
- ▲ 186 adet Bradley Zırhlı Muharebe Aracı

- ▲ 1700'den fazla Yüksek Hareket kabiliyetine sahip Çok Amaçlı Tekerlekli Araç (HMMWV)
- ▲ 180'den fazla hafif taktik araç
- ▲ Ağır yük taşımak için römork
- ▲ 100'den fazla Stryker Zırhlı Personel Taşıyıcı
- ▲ 200'den fazla M113 zırhlı personel taşıyıcı
- ▲ 250'den fazla M177 Guardian zırhlı güvenlik aracı
- ▲ 600'den fazla Mayına Dayanıklı ve Pusu Korumalı (MRAP) zırhlı aracı
- ▲ 10'dan fazla zırhlı hizmet kamyonu
- ▲ Mayın temizleme ekipmanları ve sistemleri
- ▲ 300 milyondan fazla el bombası ve küçük silah mühimmatı
- ▲ 2000'den fazla Phoenix Ghost Taktik İnsansız Hava Sistemi
- ▲ Lazer güdümlü roket sistemleri
- ▲ Puma İHA'ları
- ▲ Scan Eagle İHA'ları
- ▲ 4 adet İHA'lar için radar
- ▲ İnsansız kıyı savunma gemileri
- ▲ 60'den fazla topçu tespit radarı
- ▲ 6 havan tespit radarı
- ▲ 20 adet çok amaçlı radar
- ▲ Anti-İHA sistemleri ve ekipmanları
- ▲ Hava savunma kabiliyeti
- ▲ 10'dan fazla hava gözlem radarı
- ▲ 2 adet Harpoon gemisavar füze sistemi
- ▲ 60'dan fazla kıyı ve nehir devriye botu
- ▲ C-4 patlayıcılar, yıkım mühimmatları ve engellerin kaldırılması için yıkım ekipmanı
- ▲ Engel yerleştirme ekipmanları
- ▲ Taktiksel güvenli iletişim sistemleri
- ▲ 4 adet uydu haberleşme anteni
- ▲ SATCOM terminal ve hizmetleri
- ▲ Binlerce gece görüş cihazı, termal görüntü sistemi, optik ve lazer telemetre
- ▲ Ticari uydu görüntü hizmetleri
- ▲ Patlayıcı mühimmat imha koruyucu teçhizatları
- ▲ Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik, Nükleer koruyucu ekipmanlar
- ▲ 120'den fazla zırhlı ambulans
- ▲ 500'den fazla jeneratör
- ▲ Tıbbi malzemeler
- ▲ Jammer ekipmanı
- ▲ Saha ekipmanı ve yedek parçalar
- ▲ Eğitim, bakım ve idame için finansman.

3.3) Savaşın Başlamasından Sonra NATO Ülkelerinin Hamleleri

3.3.1) Almanya

Almanya, Rusya-Ukrayna savaşının başlamasından sonra diğer NATO ülkelerinin de izlediği politika doğrultusunda, savunma harcamaları için ayırdığı bütçede ciddi oranda artışa gitti. Almanya'nın 2030 yılına kadar olan savunma bütçesinin yıldan yıla artması ve gayri safı yurtiçi hasılanın %2'sini yakalaması hedefleniyor. Peki Almanya bu süreçte hangi savunma sanayii ürünlerini satın aldı ve hangi hamleleri yaptı? Almanya ilk hamle olarak, insansız hava araçlarına dair adımlar atmaya başladı. Israel Aerospace Industries (IAI)'den kiraladığı Heron TP insansız hava araçlarının yükseltilmesi ve silahlandırılması için bütçe ayıran Almanya, bunun yanı sıra bu kapsamda yeni AR-GE faaliyetleri yürütmek için 2022 ortası itibari ile çeşitli destekler açıkladı.

Donanma alanında da çalışmalar yapan Almanya, envanterinde bulunan F126 fırkateynlerini silahlandırmak için İtalya merkezli savunma sanayi kuruluşu Leonardo ile çeşitli kalemlerde 800 milyon değerinde satın alma anlaşmaları imzaladı. F126 fırkateynlerinin kullanması amacı ile geliştirilmeye çalışılan OTO 127/64 LW Vulcano ve LIONFISH donanma topları, 2022 yılı içinde Alman Donanmasının kabul testlerini geçti.

Ayrıca gemilerin tahrik sistemlerindeki çeşitli aksamalar ile alakalı olarak Alman sanayi kuruluşu RENK ile yaklaşık 1 milyar dolarlık bir anlaşmaya varıldı. Almanya, Alman ordusunun lojistik faaliyetleri için ise ABD merkezli savunma sanayi kuruluşu Boeing ile 60 adet CH-47F Chinook helikopteri için anlaşmaya vardı. Bu anlaşmanın mali boyutuna dair resmi bilgi verilmedi.

Bu süreçte gündeme gelen bir diğer kalem ise balistik füzelerin önlenmesi amacıyla kullanılan ve İsrail tarafından üretilen Arrow 3 füze savunma sistemleri oldu. Taraflar arasından 2022 yılının Eylül ayında yapılan görüşmelerin devam ettiği biliniyor. Diğer yandan İngiltere merkezli savunma sanayi kuruluşu BAE Systems ile Almanya arasında yapılan bir anlaşma çerçevesinde, Alman ordusu 2022 Ekim ayında 140 adet BvS10 zırhlı aracı satın aldı.

Almanya 2022 sonlarına doğru ise ABD'den 8.4 milyar dolarlık bir anlaşma karşılığında 35 adet F-35 savaş uçağı, 37 adet Pratt & Whitney F135-PW-100 motoru ve çeşitli kalemlerde havadan havaya ve havadan karaya mühimmat alımı gerçekleştirdi. 2022 Aralık ayına gelindiğinde ise Almanya, envanterinde bulunan fırkateynlerinde kullanmak üzere ABD merkezli savunma sanayi kuruluşu Raytheon'dan 600 adet RIM-116 RAM (Rolling Airframe Missile)

Block 2B hava savunma füzesinin alımını onayladı. Maliyetin ise yaklaşık 600 milyon dolar olduğu açıklandı. Bu anlaşma ile eş zamanlı olarak duyurulan gelişmeye göre ABD merkezli savunma sanayi kuruluşu Raytheon ,Alman savunma sanayi kuruluşu MBDA Deutschland ile Patriot hava savunma sisteminin mühimmatlarının Almanya’da üretilmesi için anlaşmaya vardı. Ayrıca Alman silah üreticisi Heckler and Koch’dan 209 milyon Euro karşılığında 118.000 adet HK416A8 saldırı tüfeği alımını onaylayan Almanya, Finlandiya, Letonya, Estonya ve İsveç’in ortak zırhlı araç projesi olan Common Armored Vehicle System (CAVS) programına dahil olmak için de görüşmeler yürütüyor.

3.3.2) Avusturya

Avusturya, Rusya-Ukrayna savaşının ardından savunma sanayi bütçesini artırmak için harekete geçti ve savunma harcamalarını, 2027 yılına kadar gayri safi yurt içi hasılanın %1.5’ine çıkaracağını açıkladı. Bu oran 2022 yılı itibarı ile 2.7 milyar Euro’dan 3.38 milyar Euro’ya çıkarılarak %0.7 olarak belirlendi.

2021 yılında 18 adet AW169 helikopteri almak için İtalya merkezli savunma sanayii kuruluşu Leonardo ile 300 milyon Euro bedelinde bir anlaşma imzalayan Avusturya, Rusya-Ukrayna savaşı sonrası değişen savunma politikası kapsamında bu sayıyı 38’e çıkardı. Diğer yandan Avusturya’nın Eurofigter uçaklarının yerine, 2030 yılına kadar ABD yapımı F-35’lerin alınması için görüşmeler yapıldığı biliniyor.

3.3.3) Belçika

Ukrayna krizinin patlak vermesinin ardından Belçika, STAR (Security & Service – Technology – Ambition – Resilience) planını hayata geçireceğini açıkladı. Bu kapsamda Belçika, 2030 yılına kadar savunma harcamalarını, yıllık gayri safi yurt içi hasılasının %1.54’üne ulaştırmayı amaçlıyor. Belçika bu süreçte, 2022 yılından önce sipariş ettiği F-35 uçaklarının teslimatının hızlandırılması için çalışmalar yürüttü ve bu doğrultuda çeşitli eğitim faaliyetlerine başladı.

Belçika ayrıca açıkladığı STAR savunma planı kapsamında, denizlerin güvenliği için Oostende (M940) mayın temizleme gemisinin inşasına başladığını açıkladı. Fransa merkezli savunma sanayi kuruluşu Nexter’e, 9 adet kamyonu monteli obüs Caesar NG siparişi veren Belçika, Fransa ile obüslerin beraberinde lojistik destek ve eğitim hizmetleri için de bir sözleşme imzaladı.

Belçika ayrıca F-16 filolarının sürdürülebilirliğini desteklemek için ABD’den yaklaşık 150 milyon dolarlık donanım ve yazılım alımı gerçekleştirdi. Alımın içeriğinin; AN/ARC-210 telsiz sistemi, yedek parça, bakım ekipmanları, teknoloji

desteği, elektronik harp veri tabanı desteği, test desteği ve çeşitli donanım, yazılım ve hizmetlerden oluştuğu açıklandı. Belçika, 2022 sonlarında ise ABD'den, F-16 ve F-35 uçaklarında kullanılmak üzere 380 milyon dolarlık mühimmat talebinde bulundu.

3.3.4) Bulgaristan

Bulgaristan, Rusya-Ukrayna savaşı öncesi başlattığı görüşmeler kapsamında, 2022 Nisan ayı itibari ile ABD'den 4 adet F-16C Block 70, 4 adet F-16D Block 70, AN/APG-83 AESA radar, havadan havaya ve havadan karaya mühimmatlar ile ilgili olarak 1.67 milyar dolarlık bir anlaşma imzaladı. Savaşın etkilerinin şiddetli bir şekilde hissedildiği Haziran ayında ise Bulgaristan, 1.3 milyar dolarlık bir ek alım anlaşması ile ABD'den 8 adet daha F-16 alma talebinde bulundu. F-16'lar, Bulgaristan'ın eskiyen ve günden güne bakımı zorlaşan Mig-29 filosunun yerini alacak.

Diğer yandan Bulgaristan, Mig-29'ların bakımı için Polonya ile sözleşme imzaladı ve Çekya merkezli havacılık kuruluşu olan Aero Vodochody ile L-39 jet eğitim uçaklarının modernizasyonu için anlaşma imzaladı. Bulgaristan 2022 sonlarında ise Almanya merkezli savunma sanayi kuruluşu Diehl Defence ile RBS-15 anti gemisavar füzeleri için bir anlaşma imzaladığını duyurdu.

3.3.5) Çek Cumhuriyeti (Çekya)

Çekya'da, Rusya-Ukrayna savaşının etkilerinden kaynaklı, savunma sanayi adımlarını hızlandıran bir başka ülke olarak göze çarptı. Savaşın başlamasının ardından özellikle Avrupa coğrafyasındaki silahlanma yarışına eşlik eden Çekya, ilk olarak savunma sanayi kuruluşu Aero Vodochy ile 4 adet yeni L-39 NG jet eğitim uçağı için anlaşma imzaladı.

Çekya, 2022 Temmuz ayında Fransa merkezli Nexter Systems ile 62 adet kam-yona monteli Caesar obüs sistemi için anlaşma imzalarken, bu anlaşma kapsamında çok sayıda mühimmat da sipariş etti. Çekya ayrıca T-72 tank filosundan çok sayıda tankı Ukrayna'ya yollamasının ardından Alman Leopard 2A4 tankları tedarik etmeye başladı. Resmi açıklamalara göre bu tankların ilerleyen süreçte A7 seviyesine modernize edilmesi bekleniyor.

2022 Aralık ayına gelindiğinde ise ülke İngiltere merkezli savunma sanayi kuruluşu BAE Systems'den 210 adet CV90 zırhlı muharebe aracı satın aldı. Resmi açıklamaya göre bu satın almanın 2.3 milyar dolar değerinde olduğu belirtildi. Çekya Savunma Bakanlığı'nın 2023 başlarında açıkladığı bilgilere göre ise ülke, İsrail merkezli IAI'den 3 adet Heron SİHA alımı ve ABD'den 24 adet F-35 alımı ile ilgileniyor.

3.3.6) Danimarka

NATO'nun kurucu ülkeleri arasında yer alan Danimarka, Rusya-Ukrayna savaşı ile birlikte savunma sanayi harcamalarını yeniden NATO'nun %2 hedefine ulaştırma gayretinde olan ülkelerinden birisi oldu. Danimarka bu doğrultuda yeni savunma sanayi bütçesi açıkladı ve ilk olarak İsveç merkezli savunma sanayi firması Saab ile Carl Gustaf M4 geri tepmesiz top satın alma sözleşmesi imzaladı. Danimarka, 2022 Eylül ayında İngiltere ile Type 31 fırkateynlerinin inşası, eğitimi ve işletilmesi ile alakalı işbirliği anlaşması imzalarırken, Danimarka donanması için 5.5 milyar dolarlık yatırım yapılması ile ilgili de bir parlamento kararı çıkardı.

3.3.7) Fransa

Fransa, AB ve NATO ülkeleri arasında savunma sanayi bütçesini en fazla artıran ülkelere birisi oldu. 2024 ile 2030 yılları arası için savunmaya 400 milyar Euro bütçe ayırması beklenen Fransa, Rusya-Ukrayna savaşının başlamasından bu yana da savunma sanayisine en çok yatırım yapan ülkelere birisi oldu. İlk olarak Fransa merkezli savunma ve havacılık şirketi Thales; İngiltere, İtalya ve Fransa'nın S1850M radarları için bakım ve teknik destek anlaşması imzaladı. Airbus Defence ve Fransız Dassault Aviation ise Fransa donanmasına devriye uçağı üretmek için bir anlaşma imzaladı. 10.9 milyon euroluk anlaşma kapsamında Airbus'un A320neo ve Dassault'un Falcon 10X uçakları üzerinde geliştirmeler yapılacaktır.

Diğer yandan Fransa, FCAS (Avrupa savaş uçağı) projesinin ileriki 3.5 yıllık süreci için 3.2 milyar Euro'luk bir kontrat imzaladı ve MBDA'nın Akeron LP havadan karaya mühimmatı konusunda, savunma sanayi kuruluşu Eurodrone ile 530 milyon dolarlık bir anlaşma imzaladığını duyurdu. Savaşın başlamasından sadece 1 ay sonra yapılmaya başlanan görüşmelerin ardından ise Fransa merkezli savunma ve teknoloji firması Indra, Fransa'ya 3 adet hava radar üssü inşaa etmek için anlaşma imzaladı. Fransa, en büyük adımını ise savaş uçakları konusunda attı. 2022 Ekim ayında duyurulan gelişmeye göre Fransa, 2027 ve 2030 yılları arasında 12 ve 30 adetlik iki parti olma üzere toplamda 42 adet Rafale savaş uçağı teslim alacağını açıkladı. İngiltere ve Fransa, Future Cruise / Anti-Ship Weapon (FC/ASW) programı için MBDA ile anlaşırken ayrıca anti gemi seyir füzesi konseptleri üzerinde de çalışılacağı açıklandı. 50 adet Leclerc XLR ana muharebe tankı için Nexter ile anlaşılan Fransa'nın, bu tankların ilk 18 adedini 2023 yılında teslim alması bekleniyor. Fransa bu süreçte, Almanya ve İsveç ile ortak nakliye uçağı geliştirme projesini de başlattı. Future Mid-Size Tactical Cargo (FMTC) olarak adlandırılan proje, 2040 sonrası dönemde C-130 ve CN-235 uçaklarının Fransa'ya teslim edilmesini öngörüyor. Fransa

ve İspanya bu süreçte, Airbus ile Tiger MkIII saldırı helikopteri modernizasyon anlaşması da imzaladı. Uluslararası raporlara yansıyan bilgilere göre bu anlaşmaya Almanya'nın da dahil olma ihtimali var. Yapılan anlaşmada, 42 adet Fransız ve 18 adet İspanyol helikopteri modernize edilecek. General Atomics, 8 milyon dolar karşılığında Fransa'nın gelecekteki uçak gemisi olan PA-Ng (Porte Avions de Nouvelle génération) için elektromanyetik uçak fırlatma ve iniş sistemleri geliştirecekken, MBDA şirketi de Fransa için 200 adet Akeron MP ATGM'nin teslimatı gerçekleştirecek.

Savunma sanayi kuruluşu Saab, 2022 Aralık ayı itibarı ile Fransa'nın envanterinde bulunan zırhlı araçların revizyonu ve yeni sistemlere entegrasyonu için Fransız Ordusu ile bir anlaşma imzaladığını duyurdu. Fransa son olarak EBMR, Nexter, Arquus ve Thales'den oluşan konsorsiyuma, 88 adet Jaguar zırhlı keşif aracı ve 302 adet Griffon zırhlı aracı üretmesi için bir anlaşma teklifinde bulundu.

3.3.8) Hırvatistan

Hırvatistan, MBDA ile yaptığı anlaşma kapsamında 72 milyon Euro değerinde 3 adet Mistral hava savunma sistemi satın alımı gerçekleştirdi. Hırvatistan bu gelişme dışında Fransa ve İngiltere'den de çeşitli unsurlar almak için görüşmeler yürütüyor.

3.3.9) Hollanda

Hollanda da savunma bütçesini NATO standardı olarak kabul edilen GSYH'nın %2'sine denk gelen orana çıkarmak için savunma planlarını revize eden ülkeler arasında yer alıyor. Hollanda ayrıca 2022 sonlarında gerçekleştirdiği parlamento görüşmelerinde, 2023 yılında Ukrayna'ya yardım için 2.5 milyar Euro'luk bir askeri yardım fonu ayırdığını açıkladı. Bu süreçte ilk olarak Hollanda merkezli savunma sanayi kuruluşu Defenture firmasından 41 adet GRF hafif taktik araç satın aldığını duyuran Hollanda, IVECO ile yaptığı anlaşma doğrultusunda da 1185 adet Manticore zırhlı aracı 2023 yılında teslim almaya başlayacak.

Hollanda Savunma Bakanlığı ayrıca 2023 yılı içerisinde ABD'den, 6 adet F-35 savaş uçağı ve 4 adet MQ-9 Reaper almayı planlıyor. Hollanda, 2022 ile 2024 yılları arasında mühimmat alımı için 450 milyon Euro ayırdı ve bu yatırım planının çeşitli topçu mühimmatlarının yanı sıra akıllı mühimmatları da içerdiği açıklandı. Diğer yandan Hollanda donanmasında görev yapan ve emekli edilmesi planlanan C-130H'lerin yerine Brezilya merkezli Embraer tarafından üretilen C-390M'si tercih edileceği bildirildi.

Elbit Systems ise Aralık 2022’de yapılan anlaşma doğrultusunda, Hollanda Hava Kuvvetleri’nin Gulfstream G650 iş jetleri için kızılötesi öz savunma sistemleri ve elektronik harp sistemleri tedarik edecek. Hollanda’nın son olarak, 2023-2027 yılları arasında 4 adet denizaltı teslim alması bekleniyor.

3.3.10) İspanya

İspanya, Rusya-Ukrayna savaşının ardından yaptığı anlaşma ile ilk olarak İspanyol savunma firması Indra’dan CH-47F ağır kargo helikopterlerine elektronik harp sistemleri entegre edecek. Bu şekilde helikopterlerin öz savunma kabiliyetlerini artırılması amaçlanıyor. Entegrasyonun toplam bedeli 39.7 milyon dolar olarak açıklandı. ABD’den 950 milyon dolarlık MH-60R helikopter ve ekipman alımını onaylayan Hollanda, ayrıca ABD merkezli savunma sanayi kuruluşu Rheinmetall’dan 40 mm bombaatar mühimmatı almak için de sözleşme imzaladı. Hollanda da tıpkı Fransa gibi en büyük atılımını savaş uçakları konusunda yaptı. Hollanda ordusu, 2 milyar Euro karşılığında 20 adet Eurofighter satın alımı için anlaşma imzaladı. Bu uçakların Hollanda’nın eskiyen F/A-18 filosunun yerine geçmesi planlanıyor. Uçaklar, E-SCAN AESA radarı ile donatılmış olacak ve 2026 yılında teslim edilmeye başlanacak.

3.3.11) İtalya

İtalya, savunma sanayi bütçesini NATO standardı olan GSYH’nın %2’sine çıkarmayı taahhüt ederken, 2022 yılı içerisinde savunma sanayi kuruluşu Leonardo’dan 20 adet AW119Kx helikopteri sipariş ettiğini duyurdu. İtalya’nın çok sayıda görüşme yürüttüğü ancak alımları genel itibari ile 2023’ün ikinci çeyreği itibariyle yapmayı planladığı belirtiliyor.

3.3.12) Letonya

Letonya, bölgedeki diğer ülkelere nazaran daha düşük bir bütçeye sahip olmasına rağmen Ukrayna-Rusya savaşı boyunca savunma sanayi yatırımları için adım atmaya devam etti. İlk olarak Kasım 2022’de ABD merkezli savunma sanayi kuruluşu Saab’a, Carl Gustaf geri tepmesiz topları için 17.8 milyon dolarlık mühimmat siparişi veren Letonya, ayrıca yine ABD’den açıklanmayan sayıda HIMARS roketatar sistemi talep etti.

3.3.13) Litvanya

Litvanya, Ukrayna-Rusya savaşının ardından ilk olarak 100 adet Boxer zırhlı muharebe aracı satın alacağını duyurdu.

Diğer yandan başlatılan sivil kampanya ile Bayraktar TB2 almak için 5.9 milyon Euro toplayan Litvanya'ya, Baykar tarafından 1 adet SİHA hediye edildi. Litvanya daha sonra bu SİHA'yı Ukrayna'ya hibe ettiğini açıkladı.

ABD'den 495 milyon dolarlık HIMARS roketatar sistemi ve mühimmat alımı yapan Litvanya, bu süreçte Fransa'dan da 18 adet Caesar Mark II siparişi verdi. Teslimatların 2027 yılında yapılması bekleniyor.

Son olarak ülke, ABD'den 45 milyon euroluk Switchblade 600 kamikaze dronu siparişi ederken yine ABD merkezli zırhlı araç üreticisi Oshkosh Defense'den 300 adet Joint Light Tactical Vehicles (JLTV) 4x4 zırhlı araç siparişi verdiğini açıkladı.

3.3.14) Macaristan

NATO'nun Rusya'ya karşı politikalarında biraz daha "tarafsız" kalmaya çalışan Macaristan, bu süreçte savunma sanayi kuruluşu Aero Vodochody'den 12 adet L-39 NG jet eğitim uçağı sipariş etti. Ayrıca Macaristan, ABD merkezli Rheinmetall ile Macaristan'da faaliyet gösterecek olan bir patlayıcı fabrikası için anlaşmaya vardı.

3.3.15) Polonya

Rusya-Ukrayna savaşının başlamasından sonra yaşanan sürecin belki de en çok dikkat çeken ülkesi Polonya oldu. NATO'nun GSYH'nın %2'sine denk gelen savunma harcaması kuralını yaklaşık olarak %3'ün üzerine taşıyan Polonya, Ukrayna'ya silah sevkiyatı konusunda da bir üs olma görevini üstlendi. Polonya, bu süreçte ilk olarak 250 adet M1A2 Abrams SEPv3 ana muharebe tankı için ABD ile 4.7 milyar dolarlık bir anlaşma imzalarken yine ABD'den 96 adet AH-64E Apache saldırı helikopteri almak için talepte bulundu. Talebin onay sürecinin 2023 Mart ayında bitmesi planlanıyor.

Diğer yandan Polonya, 116 adet M1A1SA ana muharebe tankı ve mühimmatları için 3.75 milyar dolarlık bir anlaşma imzaladı ve Fransa merkezli CNIM Systems Industries'den PFM mobil köprü sistemi almak için girişimlerini devam ettiriyor. Polonya, Rosomak zırhlı muharebe aracında kullanılmak üzere 341 adet ZSSW-30 insansız kule için 1.7 milyar dolarlık anlaşma imzalarken, savunma sanayi kuruluşu Leonardo'dan da 32 adet AW149 helikopteri sipariş etti. Aralık ayında Fransa ile 2 adet yer gözlem uydusu için anlaşma imzalanmasının ardından Polonya, ABD merkezli General Atomics ile de MQ-9 Reaper İHA'ları için 70.6 milyon dolarlık bir anlaşma gerçekleştirdi.

Bunların dışında Polonya'nın imzaladığı anlaşmalar şu şekilde:

ABD merkezli Saab'dan; Remontowa Shipbuilding S.A. Delfin sınıfı istihbarat gemisi

Fransa merkezli CNIM Systems Industries'den; 218 adet K239 Chunmoo topçu roketi sistemi ve mühimmatları

5.7 milyar dolar karşılığında Güney Kore'den; 180 adet K2 tankı ve 212 K9 kundağı motorlu obüs ve ABD'den sayısı açıklanmaya HIMARS sistemleri.

3.4) İsveç ve Finlandiya'nın NATO Başvurusu Sonrası Silahlanma Hamleleri ve Maliyeti

3.4.1) Finlandiya

Rusya- Ukrayna savaşının başlamasının ardından "tarafsızlık politikasını" terk etme kararı alan Finlandiya, NATO üyesi olmamasına rağmen NATO'nun, ülkelerin GSYH'nın %2'sini savunma bütçesine ayırma politikasını hayata geçirmeye çalıştığı bir süreç yürütmeye başladı. Rusya ile 1340 kilometre sınırı olan Finlandiya, gerek Rusya'nın hedefi olma konusundaki endişeleri gerekse de NATO'nun Rusya'ya karşı daha etkin olma anlamındaki hedefleri doğrultusunda NATO'ya üye olma sürecini başlattı.

İttifakın kuruluş ülkeleri doğrultusunda, tüm NATO ittifakı üyelerinin oyu ile NATO üyesi olabilecek olan Finlandiya, bu minvalde uyum çalışmalarını yürütmeye başladı ve savaşın başlamasının ardından geride kalan yaklaşık 1 yıllık sürede, NATO üyeliği standartlarını yerine getirmeye çalıştı. Finlandiya'nın geride kalan yaklaşık 1 yıllık süreçte savunma sanayii konusunda yaptığı alımlar şu şekilde özetlenebilir:

ABD'den; 535 milyon dolarlık güdümlü topçu mühimmatı sipariş etti.

Güney Kore'den; 100 adet K9 kundağı motorlu obüs alımı için anlaşma imzaladı.

ABD'den; 380 milyon dolar değerinde FIM-92K Stinger MANPADS alımı gerçekleştirdi.

ABD merkezli savunma sanayi kuruluşu Saab'dan; 76.6 milyon dolar değerinde, RBS 70 hava savunma füzesi tedarik anlaşması imzaladı.

İsrail merkezli savunma sanayi firması Rafael Advanced Defence Systems'dan; 223.6 milyon Euro değerinde SPIKE SR, LR ve ER2 varyantlarında mühimmat tedarik etmek için anlaşma imzaladı.

Finlandiya merkezli savunma sanayi üreticisi Oy Sisu Auto'dan; 40 adet 4x4 zırhlı araç satın almak için 19.1 milyon euroluk anlaşma imzaladı.

ABD merkezli savunma sanayi kuruluşu Saab ile, savaş eğitim simülasyonları için 16.2 milyon dolarlık anlaşma imzaladı.

M05 korunaklı askeri kamuflajlar için Finlandiya merkezli savunma sanayi kuruluşu Finn-Savotta ile 13 milyon euroluk anlaşma imzaladı.

Yine Finlandiya merkezli savunma sanayi kuruluşu C.P.E. Production ile M17 çelik yeleklerinin tedariği için 7 milyon euroluk anlaşma imzaladı.

Finlandiyalı savunma sanayi kuruluşu Nammo Laupa'dan; 58 milyon euroluk anlaşma ile M72 ve Mk2 anti tank silahları satın aldı.

İsrail merkezli savunma firması Elbit Systems ile telsiz sistemleri için 25 milyon dolarlık anlaşma imzaladı.

İngiltere merkezli savunma sanayi kuruluşu BAE Systems ile Pohjanmaa Sınıfı Korvetlerde kullanılmak üzere 12.6 milyon euroluk, 57 mm donanma topu satın alım anlaşması imzaladı.

ABD'den talep edilen 40 adet AIM-9X Block II havadan havaya füze ve 48 adet AGM-154 havadan karaya seyir füzesi için 323 milyon dolarlık anlaşma imzaladı.

Ayrıca Finlandiya, sınır bölgelerinde görevlendirilmek üzere iki yıl içinde tedarik edilecek olan 1000 ile 2000 arasında keşif-gözlem ve istihbarat dronu için 14 milyon Euro bütçe ayırdığını açıkladı.

3.4.2) İsveç

Tıpkı Finlandiya gibi Rusya- Ukrayna savaşının başlamasının ardından "tarafsızlık politikasını" terk etme kararı alan İsveç'de, NATO üyesi olmamasına rağmen NATO'nun, ülkelerin GSYH'nın %2'sini savunma bütçesine ayırma politikasını hayata geçirmeye çalıştı ve bu konuda ciddi adımlar atmaya başladı. İttifakın kuruluş ilkeleri doğrultusunda, tüm NATO ittifakı üyelerinin oyu

ile NATO üyesi olabilecek olan İsveç, savaşın başlamasının ardından geride kalan yaklaşık 1 yıllık sürede, NATO üyeliği standartlarını yerine getirmeye çalışsa da özellikle 2022 Madrid Zirvesi'nde Türkiye'ye verdiği sözleri yerine getirmediği için NATO üyeliğini tehlikeye attı. Ancak İsveç yine de NATO ittifakının kurallarını yerine getirmeye çalışan bir politika yürütmeye devam etti. İsveç'in geride kalan yaklaşık 1 yıllık süreçte savunma sanayi konusunda yaptığı alımlar şu şekilde özetlenebilir:

İsveç, İngiltere merkezli savunma sanayi kuruluşu BAE Systems ile Almanya ve İngiltere'nin başlattığı Collaborative All-Terrain Vehicle (CATV) programı kapsamında, 436 adet BvS10 vagonlu paletli zırhlı araç satın almak için 760 milyon dolarlık bir anlaşma imzaladı.

İsveç ayrıca Finlandiya, Letonya ve Estonya'nın birlikte yürüttüğü ortak zırhlı araç projesi Common Armored Vehicle System (CAVS) programına dahil oldu.

İngiltere merkezli savunma sanayi kuruluşu BAE Systems ile 20 adet CV90 havan aracı için 47 milyon euroluk anlaşma imzalayan İsveç ayrıca aynı şirketten 24 adet 155 mm Archer kam-yona monteli obüs siparişi verdi.

İsveç ayrıca bu süreçte İsveç merkezli savunma sanayii firması System Engineering Solutions ile 460 bin adet Face Shield-90 gaz maskesi için anlaşma imzaladı.

ABD merkezli savunma sanayi kuruluşu Saab ile 711 milyon dolarlık Global Eye havadan erken ihbar kontrol uçağı sözleşmesi imzaladı.

İsveç yine ABD merkezli savunma sanayi kuruluşu Saab ile Gotland sınıfı denizaltılarının modernizasyonu için 117 milyon dolarlık bir anlaşma imzaladı.

İtalya ile 2 adet C-130J nakliye uçağı için anlaşma imzaladı.

Tıpkı Finlandiya gibi Rusya - Ukrayna savaşının başlamasının ardından "tarafsızlık politikasını" terk etme kararı alan İsveç'de, NATO üyesi olmamasına rağmen NATO'nun, ülkelerin GSYH'nın %2'sini savunma bütçesine ayırma politikasını hayata geçirmeye çalıştı ve bu konuda ciddi adımlar atmaya başladı.

3.5) Savaşın Başlamasından Sonra Savunma Sanayii Üreticilerinin Verileri

Rusya-Ukrayna savaşı ile ortaya çıkan yeni konjonktürde, başta NATO üyesi ülkeler olmak üzere dünya genelinde büyük bir silahlanma yarışı yaşandı ve yaşanıyor.

22 Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna'yı işgal girişimi ile başlayan süreçte yaklaşık bir yıl geride kaldı. Savaşta henüz barış yada taraflardan birinin zaferine dair bir emare görülmezken, geride kalan bu süreçte asıl 'kazanan' ise silah şirketleri oldu.

ABD'nin liderlik ettiği silahlanma yarışı, özellikle ABD merkezli silah şirketlerinin satışlarını ve dolayısıyla da karlarını çok büyük ölçüde artırdı.

ABD Savunma Bakanlığı, 13 Nisan 2022 ve 8 Kasım 2022 tarihlerinde ABD'nin en büyük sekiz savunma sanayi tedarikçisi olan; Boeing Defence, Space & Security, L3Harris Technologies, Raytheon Technologies, BAE Systems, Lockheed Martin Corporation, Huntington Ingalls Industries, General Dynamics ve Northrop Grumman ile silah üretiminin artırılması konusunda toplantılar gerçekleştirdi.

Bu toplantıların ardından verilen bilgilere göre ABD, bu savunma sanayi kuruluşları ile üç temel hedef üzerinde çalışmalar yürütmeye başladı. Bu hedefler:

Kritik kabiliyetlerin üretiminin artırılarak Ukrayna'ya teslimatı, ABD'nin silahlı unsurlarının hazırlık oranlarının arttırılması ve ABD müttefiklerinin savunma kabiliyetlerinin desteklenmesi şeklinde özetlendi.

ABD'nin bu hedeflere büyük ölçüde ulaşmış olduğu rakamlara da yansdı. Batı ülkeleri, ABD'nin öncülüğünde ellerindeki eski teknoloji silahları Ukrayna'ya yardım olarak gönderdi ve bunların yerine yeni silah alımına yöneldi.

Financial Times tarafından hazırlanan rapora göre ABD merkezli savunma tedarik şirketlerinden "büyük beşli" olarak adlandırılan kuruluşlarının satışları, 275,7 milyar dolara ulaştı.

Bu şirketlerden Raytheon Technologies 66,7 Milyar dolar ile ilk sırada yer alırken, 66,6 milyar dolar ile Boeing Defence, Raytheon Technologies'i takip etti.

Lockheed Martin Corporation 66 Milyar dolar, General Dynamics 39,5 milyar dolar, Northrop Grumman ise 36,6 milyar dolar olarak gerçekleşti.

Bu firmaları sırası ile, 39,5 ve 36,6 milyar dolarlık gelirleri ile General Dynamics ve Northrop Grumman takip etti.

ABD Dışişleri Bakanlığı'nın yayımladığı "2022 mali yılına ait silah transferi ve savunma ticaretine ilişkin verilerde" ise bu rakam 205,5 milyar dolar olarak açıklanmıştı.

Avrupa'nın savaştan kazançlı çıkan savunma tedarikçileri ise İngiltere merkezli BAE Systems ve Fransa merkezli Thales oldu. SIPRI 2022 raporuna göre bu iki şirket de 2021 yılına göre satışlarında ortalama %30 oranında artış yaşadı.

A green BMC military vehicle, likely a patrol or transport vehicle, is shown from the front right, driving on a dirt road. The vehicle has a large headlight, a side mirror, and a heavy-duty tire. The background is a dense, lush green forest with many trees and bushes. The overall scene suggests a rugged, off-road environment.

BMC

Bizi takip edin!

ALTUĞ 8x8

ZIRHLI PERSONEL TAŞIYICI

2024

ASKERİ GÜÇ RAPORU

4. BÖLÜM

**ASKERİ
GÜÇ
VERİLERİ**

Bir ülkenin, ordu gücünü analiz ederken dikkate alınması gereken çok farklı faktörler bulunmaktadır. Bunların içerisinde ordu ekipmanları, (araçlar, silahlar, iletişim teçhizatı vb.) kabiliyeti ve mevcudiyeti ana esastır.

Fakat şüphesiz ki bu ekipmanı kullanacak olan insan gücü de ana belirleyici unsurların birisidir. Bu nedenle askeri personelin sayısal çoğunluğu ile birlikte aldığı eğitimin kalitesi de önem arz etmektedir.

Farklı ülkelerin askeri yeteneklerini karşılaştırırken, insani asker gücü genellikle üç kategoriye ayrılır: aktif görevdeki askerler, yedekler veya potansiyel üyeler.

a:) Aktif görevdeki askerler, tam zamanlı olarak orduda çalışan, eğitilmiş ve herhangi bir zamanda ihtiyaç olan herhangi bir noktada konuşlandırılabilen personellerdir.

b:) Yedekler, tipik olarak tam zamanlı olarak kendisini orduya adamayan fakat özellikle acil durumlar ve savaş halinde orduya hizmet verebilecek potansiyel insanlardan oluşan kişilerdir.

c:) Potansiyel üyeler ise ülke nüfusunun potansiyel olarak asker gücü olarak kabul edilen belirli yaş aralıklarındaki sağlıklı insanlardır.

ABD ASKERİ ENVANTERİ

Amerika Birleşik Devletleri'nde zorunlu askerlik hizmeti bulunmamakla birlikte erkek veya kadın ABD vatandaşları, 18 yaşından itibaren gönüllü hizmet için başvurarak, belirli eğitimlerin ardından ABD Ordusuna katılabilmektedir.

Toplam Nüfus: 337 Milyon 341 Bin

Toplam Askeri Personel: 2 Milyon 32 Bin

Aktif Askeri Personel: 1 Milyon 390 Bin

Yedek Askeri Personel: 642 Bin

LOJİSTİK UÇAKLAR
2390+

SAVAŞ UÇAĞI
3370+

SİHA
650+

ASKERİ HELİKOPTER
4850+

TANK
7040+

HAVA SAVUNMA SİSTEMİ
125+

ZIRHLI ARAÇ
89.900+

TOPÇU
3880+

KLASİK DENİZALTI
-

KORVET
25

UÇAK GEMİSİ
11

DESTROYER
99+

FIRKATEYN
-

SAVUNMA BÜTÇESİ

886 MİLYAR DOLAR

NÜKLEER DENİZALTI
70+

RUSYA ASKERİ ENVANTERİ

Rusya'da zorunlu veya gönüllü askerlik hizmeti için 18-27 yaş aralığı belirlenmiştir. Erkekler, 17 yaşında askere alınır ve 1 yıllık hizmet yükümlülüğüne sahiptir. Askerler ancak 6 aylık eğitimden sonra muharebe bölgelerine gönderilebilir. 50 yaşına kadar memur olmayanlar için rezerv yükümlülüğü getirilmişken, 16 yaşından itibaren askeri okullara kayıt için sağlık sorunu olmayan Rus vatandaşlarına imkan verilmiştir.

Toplam Nüfus: 142 Milyon 122 Bin
Toplam Askeri Personel: 2 Milyon 130 Bin
Aktif Askeri Personel: 1 Milyon 215 Bin
Yedek Askeri Personel: 915 Bin

LOJİSTİK UÇAKLAR
152

SAVAŞ UÇAĞI
1500+

SİHA
230+

ASKERİ HELİKOPTER
1200+

TANK
6500+

HAVA SAVUNMA SİSTEMİ
150+

ZIRHLI ARAÇ
10.500+

TOPÇU
4100+

KLASİK DENİZALTI
23

KORVET
110+

UÇAK GEMİSİ
1

DESTROYER
20+

FIRHATEYN
24+

SAVUNMA BÜTÇESİ
153 MİLYAR DOLAR

NÜKLEER DENİZALTI
38

ÇİN ASKERİ ENVANTERİ

Çin’de askerlik hizmeti için 18-24 yaş aralığı içerisinde, 2 yıl zorunlu askerlik hizmet yükümlülüğü bulunmaktadır. Askeri okullar haricinde 18-19 yaşından itibaren sağlık sorunu bulunmayan Çin vatandaşları, belirlenen askeri işler için gereksinimleri karşılamak şartı ile profesyonel askerlik için başvuru yapılabilir.

Toplam Nüfus: 1 Milyar 410 Milyon

Toplam Askeri Personel: 3 Milyon 145 Bin

Aktif Askeri Personel: 2 Milyon 625 Bin

Yedek Askeri Personel: 520 Bin

LOJİSTİK UÇAKLAR
334

SAVAŞ UÇAĞI
1490+

SİHA
160+

ASKERİ HELİKOPTER
1362

TANK
5781

HAVA SAVUNMA SİSTEMİ
50+

ZIRHLI ARAÇ
14.190+

TOPÇU
9850+

KLASİK DENİZALTI
55

KORVET
80+

UÇAK GEMİSİ
3

DESTROYER
42+

FIRKATEYN
60+

SAVUNMA BÜTÇESİ

222 MİLYAR DOLAR

NÜKLEER DENİZALTI
12

HİNDİSTAN ASKERİ ENVANTERİ

Hindistan'da mecburi askerlik yükümlülüğü bulunmamaktadır. Gönüllü ve profesyonel askerlik için 16-18 yaş aralığı belirlenmiştir. Kadınlar yalnızca muharebe dışı roller de görev almak üzere subay olarak orduya katılabilir.

Toplam Nüfus: 1 Milyar 389 Milyon 337 Bin

Toplam Askeri Personel: 2 Milyon 605 Bin

Aktif Askeri Personel: 1 Milyon 450 Bin

Yedek Askeri Personel: 1 Milyon 155 Bin

LOJİSTİK UÇAKLAR
230+

SAVAŞ UÇAĞI
750+

SİHA
10+

ASKERİ HELİKOPTER
554

TANK
6630+

HAVA SAVUNMA SİSTEMİ
55+

ZIRHLI ARAÇ
5040+

TOPÇU
1465+

KLASİK DENİZALTI
16

KORVET
25+

UÇAK GEMİSİ
1

DESTROYER
-

FIRKATEYN
15+

SAVUNMA BÜTÇESİ

75.8 MİLYAR DOLAR

NÜKLEER DENİZALTI
2

İNGİLTERE ASKERİ ENVANTERİ

İngiltere’de zorunlu askerlik hizmeti bulunmamaktadır. Kadınlar askerlik hizmetlerinde bulunur ancak kara muharebe pozisyonlarından ve bazı deniz görevlerinden hariç tutulurlar. Gönüllü veya profesyonel askerlik hizmeti için 16-33 yaş sınırı bulunmaktadır.

Toplam Nüfus: 67 Milyon 791 Bin

Toplam Askeri Personel: 251 Bin

Aktif Askeri Personel: 194 Bin

Yedek Askeri Personel: 57 Bin

LOJİSTİK UÇAKLAR
91

SAVAŞ UÇAĞI
129+

SİHA
14+

ASKERİ HELİKOPTER
545+

TANK
250+

HAVA SAVUNMA SİSTEMİ
10+

ZIRHLI ARAÇ
2736+

TOPÇU
259+

KLASİK DENİZALTI
-

KORVET
-

UÇAK GEMİSİ
1

DESTROYER
7

FIRKATEYN
17+

SAVUNMA BÜTÇESİ

63.8 MİLYAR DOLAR

NÜKLEER DENİZALTI
8

GÜNEY KORE ASKERİ ENVANTERİ

Zorunlu askerlik hizmeti, 20-30 yaş aralığında gerçekleştirilecek şekilde planlanmıştır. Asgari askerlik hizmeti yükümlülüğü 21 ay olarak belirlenmiştir. Kadın Güney Kore vatandaşları topçu, zırhlı birlikler ve hava savunma birlikleri dışında ordunun diğer birimlerinde görev alabilirler.

Toplam Nüfus: 51 Milyon 994 Bin
Toplam Askeri Personel: 1 Milyon 130 Bin
Aktif Askeri Personel: 595 Bin
Yedek Askeri Personel: 535 Bin

LOJİSTİK UÇAKLAR
70

SAVAŞ UÇAĞI
325+

SİHA
-

ASKERİ HELİKOPTER
960+

TANK
5320+

HAVA SAVUNMA SİSTEMİ
30+

ZIRHLI ARAÇ
5680+

TOPÇU
7470+

KLASİK DENİZALTI
23

KORVET
16

UÇAK GEMİSİ
-

DESTROYER
12

FIRHATEYN
16

SAVUNMA BÜTÇESİ
65,9 MİLYAR DOLAR

NÜKLEER DENİZALTI
-

PAKİSTAN ASKERİ ENVANTERİ

Pakistan'da zorunlu askerlik hizmeti bulunmamaktadır. Gönüllü ve profesyonel askerlik hizmeti için 16-23 yaş sınırı bulunmaktadır fakat askerler 18 yaşına kadar muharebe alanlarında konuşlandırılmaz. Pakistan Hava Kuvvetleri ve Pakistan Donanması, pilotluk gibi belirlediği çeşitli alanlarda kadın vatandaşlarının orduya katılmasına müsaade etmektedir.

Toplam Nüfus: 223 Milyon 501 Bin

Toplam Askeri Personel: 1 Milyon 204 Bin

Aktif Askeri Personel: 654 Bin

Yedek Askeri Personel: 550 Bin

LOJİSTİK UÇAKLAR
50+

SAVAŞ UÇAĞI
530+

SİHA
30+

ASKERİ HELİKOPTER
516

TANK
2742

HAVA SAVUNMA SİSTEMİ
15+

ZIRHLI ARAÇ
3600+

TOPÇU
3753+

KLASİK DENİZALTI
7

KORVET
-

UÇAK GEMİSİ
-

DESTROYER
-

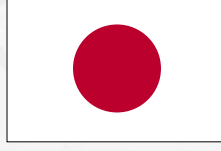
FIRKATEYN
-

SAVUNMA BÜTÇESİ

13,5 MİLYAR DOLAR

NÜKLEER DENİZALTI
-

JAPONYA ASKERİ ENVANTERİ

Japonya’da zorunlu askerlik yükümlülüğü bulunmamaktadır. Gönüllü ve profesyonel askerlik hizmeti için 18 yaş sınırı bulunmaktadır. Profesyonel askerliğe alınan personel için 53 yaşına ve kıdemli askeri görevlileri için 62 yaşına kadar maksimum hizmet sınırı konulmuştur.

Toplam Nüfus: 125 Milyon 108 Bin

Toplam Askeri Personel: 309 Bin

Aktif Askeri Personel: 240 Bin

Yedek Askeri Personel: 69 Bin

LOJİSTİK UÇAKLAR
251

SAVAŞ UÇAĞI
250+

SİHA
20+

ASKERİ HELİKOPTER
700+

TANK
1020

HAVA SAVUNMA SİSTEMİ
30+

ZIRHLI ARAÇ
3072

TOPÇU
840+

KLASİK DENİZALTI
22

KORVET
6

UÇAK GEMİSİ
4

DESTROYER
40+

FIRKATEYN
3

SAVUNMA BÜTÇESİ

53,6 MİLYAR DOLAR

NÜKLEER DENİZALTI
-

FRANSA ASKERİ ENVANTERİ

Fransa'da zorunlu askerlik hizmeti bulunmamaktadır. 18-25 yaş arası erkek ve kadınlar gönüllü ve profesyonel askerlik hizmeti için başvuru yapabilirler. Kadınlar muharebe dışı görevde görev yapabilmektedir.

Toplam Nüfus: 68 Milyon 310 Bin

Toplam Askeri Personel: 305 Bin

Aktif Askeri Personel: 270 Bin

Yedek Askeri Personel: 35 Bin

LOJİSTİK UÇAKLAR
133

SAVAŞ UÇAĞI
250+

SİHA
15+

ASKERİ HELİKOPTER
1355

TANK
430+

HAVA SAVUNMA SİSTEMİ
10+

ZIRHLI ARAÇ
6480+

TOPÇU
315

KLASİK DENİZALTI
-

KORVET
15+

UÇAK GEMİSİ
1

DESTROYER
2

FIRKATEYN
18

SAVUNMA BÜTÇESİ

47,2 MİLYAR DOLAR

NÜKLEER DENİZALTI
10

İTALYA ASKERİ ENVANTERİ

İtalya vatandaşları için 1 yıllık hizmet yükümlülüğü bulunmaktadır. Gönüllü askerlik hizmeti için 18-25 yaş aralığı belirlenmiştir. Kadınlar ordunun ihtiyaç duyulan herhangi bir departmanında görev yapabilirler ve profesyonel asker olabilirler.

Toplam Nüfus: 62 Milyon 403 Bin

Toplam Askeri Personel: 195 Bin

Aktif Askeri Personel: 175 Bin

Yedek Askeri Personel: 20 Bin

LOJİSTİK UÇAKLAR
533

SAVAŞ UÇAĞI
228

SİHA
15+

ASKERİ HELİKOPTER
155

TANK
200

HAVA SAVUNMA SİSTEMİ
14+

ZIRHLI ARAÇ
4484

TOPÇU
845

KLASİK DENİZALTI
8

KORVET
-

UÇAK GEMİSİ
2

DESTROYER
4

FIRKATEYN
16

SAVUNMA BÜTÇESİ

38,7 MİLYAR DOLAR

NÜKLEER DENİZALTI
-

İRAN ASKERİ ENVANTERİ

Fransa'da zorunlu askerlik hizmeti bulunmamaktadır. 18-25 yaş arası erkek ve kadınlar gönüllü ve profesyonel askerlik hizmeti için başvuru yapabilirler. Kadınlar muharebe dışı görevde görev yapabilmektedir.

Toplam Nüfus: 68 Milyon 310 Bin

Toplam Askeri Personel: 305 Bin

Aktif Askeri Personel: 270 Bin

Yedek Askeri Personel: 35 Bin

LOJİSTİK UÇAKLAR
541+

SAVAŞ UÇAĞI
196+

SİHA
-

ASKERİ HELİKOPTER
146+

TANK
2650+

HAVA SAVUNMA SİSTEMİ
-

ZIRHLI ARAÇ
-

TOPÇU
2380+

KLASİK DENİZALTI
7

KORVET
21+

UÇAK GEMİSİ
-

DESTROYER
12+

FIRKATEYN
11

SAVUNMA BÜTÇESİ

38,5 MİLYAR DOLAR

NÜKLEER DENİZALTI
-

MISIR ASKERİ ENVANTERİ

Mısır'da 18-36 ay askeri yükümlülük görevi vardır. Erkek Mısır vatandaşları için 18-30 yaş sınır aralığı belirlenmiştir ve hizmet yükümlülüğünün ardından 9 yıllık rezerv yükümlülüğü getirilmiştir. Mısır'da 16 yaşından itibaren gönüllü askerlik mümkündür.

Toplam Nüfus: 106 Milyon 145 Bin

Toplam Askeri Personel: 930 Bin

Aktif Askeri Personel: 450 Bin

Yedek Askeri Personel: 480 Bin

LOJİSTİK UÇAKLAR
65+

SAVAŞ UÇAĞI
361+

SİHA
-

ASKERİ HELİKOPTER
272

TANK
3472

HAVA SAVUNMA SİSTEMİ
30+

ZIRHLI ARAÇ
11.454

TOPÇU
1759

KLASİK DENİZALTI
8

KORVET
-

UÇAK GEMİSİ
-

DESTROYER
-

FIRKATEYN
12

SAVUNMA BÜTÇESİ

13,2 MİLYAR DOLAR

NÜKLEER DENİZALTI
-

İSRAİL ASKERİ ENVANTERİ

İsrailli erkek ve kadın vatandaşlar mecburi askerlik hizmeti yapmakla yükümlüdür. (Yahudiler, Dürziler) İsrail vatandaşları, memur olmaları gibi çeşitli görev tanımları baz alınarak, maksimum 48 aya kadar çeşitli zaman aralıklarında askerlik yükümlülüğüne tabi olabilirler.

Toplam Nüfus: 8 Milyon 910 Bin

Toplam Askeri Personel: 712 Bin

Aktif Askeri Personel: 242 Bin

Yedek Askeri Personel: 470 Bin

LOJİSTİK UÇAKLAR
77

SAVAŞ UÇAĞI
350+

SİHA
50+

ASKERİ HELİKOPTER
160+

TANK
2270

HAVA SAVUNMA SİSTEMİ
15+

ZIRHLI ARAÇ
9904

TOPÇU
1164

KLASİK DENİZALTI
8

KORVET
4

UÇAK GEMİSİ
-

DESTROYER
-

FIRKATEYN
-

SAVUNMA BÜTÇESİ

28,8 MİLYAR DOLAR

NÜKLEER DENİZALTI
-

YUNANİSTAN ASKERİ ENVANTERİ

Yunanistan vatandaşları için 19-45 yaş aralığında zorunlu askerlik hizmeti vardır. Askerlik yükümlülüğü Yunan Kara Kuvvetleri için 1 yıl, Hava Kuvvetleri ve Deniz Kuvvetleri için 9 aydır. Kadınlar gönüllü askerlik yapabilirler.

Toplam Nüfus: 9 Milyon 683 Bin

Toplam Askeri Personel: 635 Bin

Aktif Askeri Personel: 170 Bin

Yedek Askeri Personel: 465 Bin

LOJİSTİK UÇAKLAR

28

SAVAŞ UÇAĞI

240+

SİHA

-

ASKERİ HELİKOPTER

200+

TANK

1270+

HAVA SAVUNMA SİSTEMİ

10+

ZIRHLI ARAÇ

3900+

TOPÇU

1336 +

KLASİK DENİZALTI

11

KORVET

6

UÇAK GEMİSİ

-

DESTROYER

-

FIRKATEYN

3

SAVUNMA BÜTÇESİ

6,5 MİLYAR DOLAR

NÜKLEER DENİZALTI

-

İSRAİL ASKERİ ENVANTERİ

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı her erkek için askerlik çağı, nüfus kayıtlarına göre 20 yaşına girilen yılda 1 Ocak'tan başlayıp, 410 yaşına girilen yılda 1 Ocak'ta sona erer.

Toplam Nüfus: 84 Milyon 680 Bin

Toplam Askeri Personel: 775 Bin

Aktif Askeri Personel: 425 Bin

Yedek Askeri Personel: 350 Bin

LOJİSTİK UÇAKLAR
118

SAVAŞ UÇAĞI
258

SİHA
250+

ASKERİ HELİKOPTER
570

TANK
2245

HAVA SAVUNMA SİSTEMİ
11+

ZIRHLI ARAÇ
6207

TOPÇU
2650

KLASİK DENİZALTI
12

KORVET
10

UÇAK GEMİSİ
-

DESTROYER
-

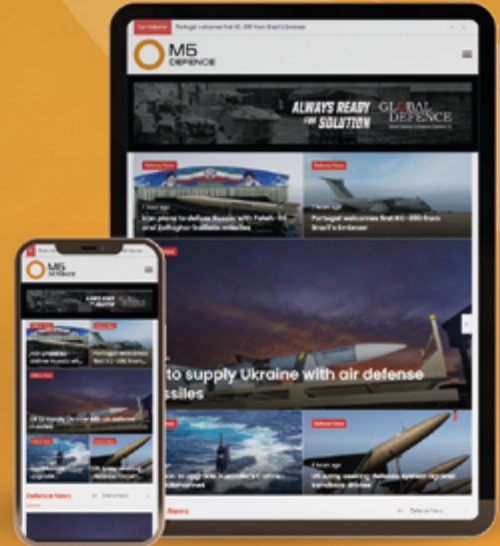
FIRKATEYN
17

SAVUNMA BÜTÇESİ

12~ MİLYAR DOLAR

NÜKLEER DENİZALTI
-

THE TRUSTED
AND LEADING
BRAND OF
DEFENCE AND
STRATEGY
SINCE 1974

"You can access
defence.m5dergi.com from
browsers on iOS, Android and
Windows platforms."

BMC

Bizi takip edin! [@](#) [f](#) [X](#) [in](#) [v](#)

KİRPİ II 4x4

MAYINA KARŞI KORUMALI ARAÇ

www.bmc.com.tr

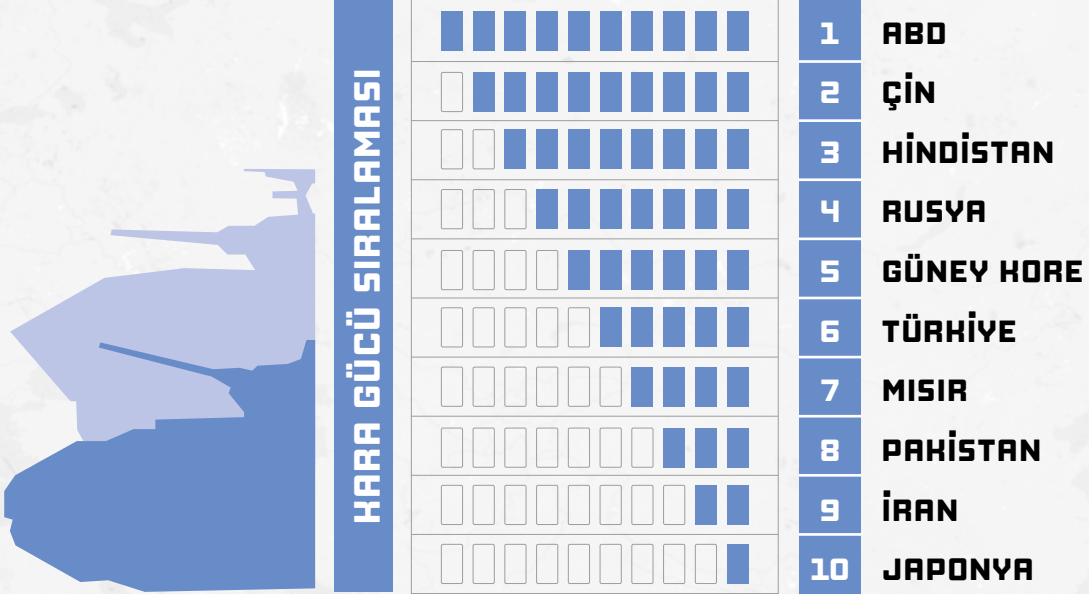
2024

ASKERİ GÜÇ RAPORU

5. BÖLÜM

**ASKERİ GÜÇ
SIRALAMASI**

NOT: GÜÇ SIRALAMASINDA SAYISAL BİLGİLER GÖZ ÖNÜNE ALINMIŞTIR.

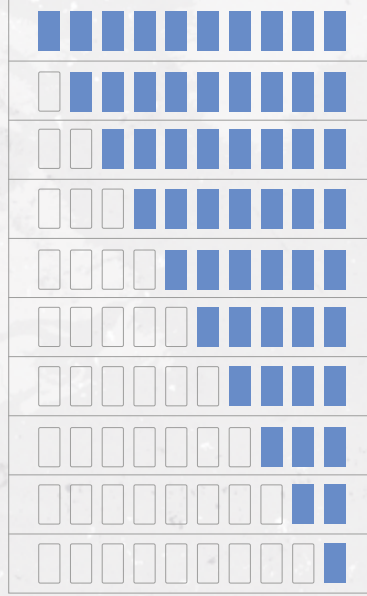

SIRALAMADA SİLAHLI/İNSANSIZ HAVA ARAÇLARININ ÇATIŞMA SAHASINDAKİ ETKİSİ DE GÖZ ÖNÜNE ALINMIŞTIR.

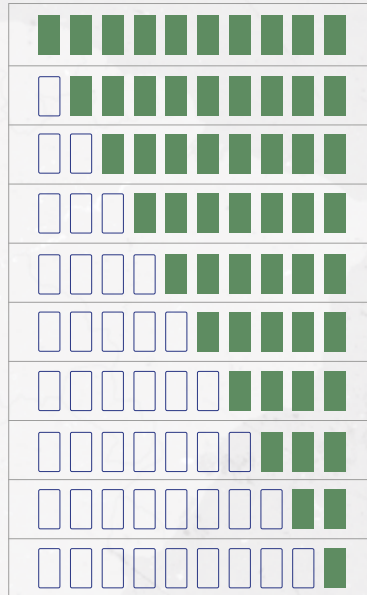
DENİZ GÜCÜ SIRALAMASI

- 1 ABD
- 2 ÇİN
- 3 JAPONYA
- 4 RUSYA
- 5 HİNDİSTAN
- 6 İNGİLTERE
- 7 GÜNEY KORE
- 8 FRANSA
- 9 TÜRKİYE
- 10 İTALYA

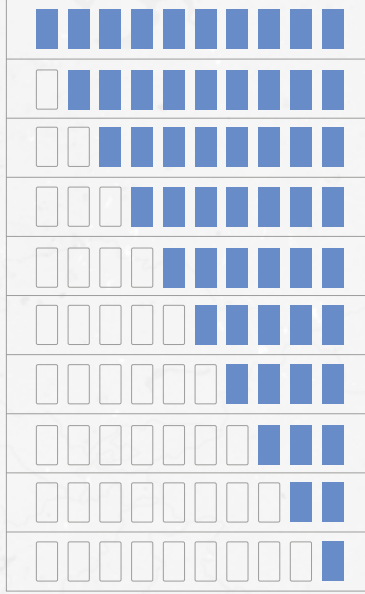
İNSAN GÜCÜ SIRALAMASI

- 1 ÇİN
- 2 HİNDİSTAN
- 3 ABD
- 4 RUSYA
- 5 PAKİSTAN
- 6 GÜNEY KORE
- 7 MİSİR
- 8 TÜRKİYE
- 9 İRAN
- 10 İSRAİL

GENEL ASKERİ GÜÇ SIRALAMASI

- 1 ABD
- 2 ÇİN
- 3 RUSYA
- 4 HİNDİSTAN
- 5 GÜNEY KORE
- 6 JAPONYA
- 7 FRANSA
- 8 İNGİLTERE
- 9 TÜRKİYE
- 10 PAKİSTAN

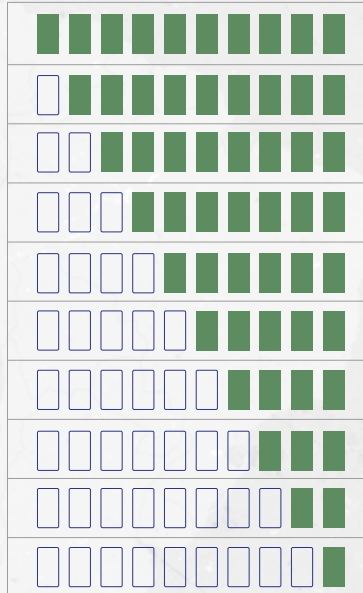
DİĞER KRİTİK SIRALAMALAR

NÜFUSUNA
GÖRE
TOPLAM
ASHERİ
PERSONEL
SAYISININ
EN FAZLA
OLDUĞU İLK
10 ÜLKE

- 1 VIETNAM
- 2 KUZAY KORE
- 3 GÜNEY KORE
- 4 HİNDİSTAN
- 5 ÇİN
- 6 RUSYA
- 7 ABD
- 8 BREZİLYA
- 9 TAYVAN
- 10 PAKİSTAN

EN FAZLA
AKTİF
GÖREVLİ
ASHERİ
PERSONELE
SAHİP İLK 10
ÜLKE

- 1 ÇİN
- 2 HİNDİSTAN
- 3 ABD
- 4 KUZAY KORE
- 5 RUSYA
- 6 PAKİSTAN
- 7 İRAN
- 8 GÜNEY KORE
- 9 VIETNAM
- 10 MISIR

EN FAZLA
AKTİF
GÖREVLİ
VE YEDEK
ASKERİ
PERSONELE
SAHİP İLK
10 ÜLKE

- 1 VIETNAM
- 2 GÜNEY KORE
- 3 ÇİN
- 4 RUSYA
- 5 HİNDİSTAN
- 6 ABD
- 7 KUZAY KORE
- 8 TAYVAN
- 9 BREZİLYA
- 10 PAKİSTAN

RESMİ OLARAK AKTİF
GÖREVLİ ASKERİ
PERSONELİN SIFIR OLDUĞU
5 ÜLKE

- 1 KOSTA RİKA
- 2 İZLANDA
- 3 MAURİTİUS
- 4 FİLİSTİN
- 5 PANAMA

KAYNAKÇA

Tarsus Insights Military Report / 2022

Lowy Institute Power Report / 2022

Our World in Data Military Spending /2022

EduD War Report / 2022

Global Aerospace & Defense Market Strategic Insights Global Defense Spending Report / 2022

Our World in Data - Military Spending Report / 2022

The Military Balance Report / 2022

Savunma Sanayii Başkanlığı 2019-2023 Stratejik Planı

Milli Savunma Bakanlığı (WebSite)

US Department of Defense (WebSite)

Ministry of Defense of Russian Federation (WebSite)

Ministry of Defence -UK (WebSite)

Ministry of Defense - India (WebSite)

Ministry of National Defense People's Republic of China (WebSite)

Ministry of Defense - Israel (WebSite)

Japan Ministry of Defense (WebSite)

Ministry of Defence - Italy (WebSite)

Hellenic Republic Ministry of National Defence (WebSite)

Ministry of Defence and Armed Forces Logistics - Iran (WebSite)

Ministry of National Defense Republic of Korea (WebSite)

The Official Home Page of the Egyptian Armed Forces (WebSite)

Ministry of Defence - Pakistan (WebSite)

Ministry of Defence of Brazil (WebSite)

German Federal Ministry of Defence (WebSite)

AFRICOM (WebSite)

IFRI (WebSite)

Army Recognition (WebSite)

World Population Review (WebSite)

Jamestown Foundation (WebSite)

The Strategic Council on Foreign Relations (SCFR) (WebSite)

CSIS (WebSite)

Vpo Analytics (WebSite)

Modern War Institute (MWI) (WebSite)

War on the Rocks (WebSite)

trmilitary.com (Website)

armedforces.eu (Website)

ALTUŐ 8x8

ZIRHLI MUHAREBE ARACI

BMC

Bizi takip edin!   • www.bmc.com.tr